

TOELICHTING

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Stukken bij het plan	5
1.3 Ligging van het plangebied	6
1.4 Huidig planologisch situatie	7
1.5 Basisuitgangspunten	8
1.6 Plan-m.e.r. en passende beoordeling	8
1.7 Verantwoording van het onderzoek	9
1.8 Leeswijzer	10
HOOFDSTUK 2 Gebiedsbeschrijving	11
2.1 Ontstaan en ontwikkeling	11
2.2 Occupatiegeschiedenis	13
2.2 Landschappelijke kernkwaliteiten	17
2.3 Nederzettingen	22
HOOFDSTUK 3 Planbeschrijving	24
3.1 Functionele structuur	24
3.1.1 Landbouw	24
3.1.2 Wonen	31
3.1.3 Hergebruik voormalige (agrarische) bedrijven	32
3.1.4 Zelfstandige (bedrijfsmatige) activiteiten	33
3.1.5 Detailhandel en horeca	34
3.1.6 Ruimte-voor-ruimte-/saneringsregeling	35
3.1.7 Maatschappelijk en 'Maatschappelijk – zorgboerderij'	35
3.1.8 Recreatie en toerisme	35
3.2 Verkeersstructuur	36
3.2.1 Wegen	36
3.2.2 Vaarwegen	37
3.2.3 Openbaar vervoer	38
3.3 Ontstaansgeschiedenis en stedenbouwkundige opzet	39

3.3.1 Easterwierrum	39
3.3.2 Hinnaard	40
3.3.3 Iens	40
3.3.4 Indijk	40
3.3.5 Koufurderige	41
3.3.6 Smallebrugge	41
3.3.7 Lytsewierrum	42
3.3.8 Ypecolsgea	43
HOOFDSTUK 4 Beleidskader	44
4.1 Rijksbeleid	44
4.1.1 Nationale Omgevingsvisie (NOVI)	44
4.1.2 Ladder voor duurzame verstedelijking	45
4.1.3 Besluit algemene regels ruimtelijke ordening	45
4.1.4 Structuurvisie Buisleidingen 2012 - 2035	46
4.1.5 Water	47
4.2 Provinciaal beleid	50
4.2.1 Omgevingsvisie 'De Romte Diele'	50
4.2.2 Grutsk op 'e Romte	51
4.2.3 Verordening Romte	52
4.3 Gemeentelijk beleid	53
4.3.1 Omgevingsvisie 1.0 `Oars tinke yn Súdwest (2021)	53
4.3.2 Agenda duurzame ontwikkeling	54
4.3.3 Klimaatagenda 2020, thing global, act local	54
4.3.4 Omgevingsprogramma Klimaatadaptatie (2021)	55
4.3.5 Antennebeleid 2012	56
4.3.6 Bomenbeleidsplan (2012)	57
4.3.7 Detailhandelsstructuurvisie	57
4.3.8 Erfgoednota	58
4.3.9 Geurverordening	59
4.3.10 Ontwikkelvisie 2011-2021	59
4.3.11 Ruimte voor de zon	60
4.3.12 Verkeersbeleid	61
4.3.13 Visie Recreatie en Toerisme	62

4.3.14	Visie Ruimtelijke Kwaliteit (2013)	62
4.3.15	Woonvisie 2017 - 2022	63
4.3.16	Woonschepenverordening 2012	64
4.3.17	Welstandsnota Súdwest-Fryslân 2018	64
4.3.18	De Nije Pleats Fryslân	65
4.3.19	Uitgangspuntennotitie Buitengebied 2.0 (2019)	66
HOOFDSTUK 5 Omgevingsaspecten		67
5.1	Milieu effectrapportage	67
5.2	Milieuzonering	67
5.3	Bodem	69
5.4	Cultuurhistorie inclusief archeologie	70
5.4.3.1	Landschapsbiografie	79
5.4.3.2	Onderzoek naar karakteristieke bebouwing	84
5.4.3.3	Onderzoek Historische verkaveling	84
5.4.3.4	Onderzoek Historische paden en wegen	86
5.4.3.5	Overig aanvullend onderzoek	87
5.4.3.6	Conclusie	88
5.5	Duurzame verstedelijking	90
5.6	Ecologie	91
5.6.1	Wet- en regelgeving	91
5.6.2	Gebiedsbescherming	92
5.6.3	Soortenbescherming	95
5.7	Externe veiligheid	95
5.7.1	Algemeen toetsingskader	95
5.7.2	Toetsing	97
5.8	Geluid	98
5.9	Kabels en leidingen	100
5.10	Lichthinder	100
5.11	Luchtkwaliteit	101
5.12	Verkeer	101
5.13	Water	102
HOOFDSTUK 6 Juridische toelichting		105
6.1	Inleiding	105

6.2 Planregels	105
6.3 Procedure	108
6.4 Toelichting op de bestemmingen	109
HOOFDSTUK 7 Uitvoerbaarheid	116
7.1 Maatschappelijke uitvoerbaarheid	116
7.2 Economische uitvoerbaarheid	117

HOOFDSTUK 1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Bestemmingsplannen moeten periodiek worden herzien. Mogelijke aanleidingen hiervoor zijn: verouderde regels van het huidige plan, veranderd gebruik van het terrein, gewijzigde wetgeving en nieuwe inzichten. Een herziening van een bestemmingsplan is dus een actualisatie van een bestemmingsplan binnen een wijk/dorp of zoals bij onderhavig bestemmingsplan het buitengebied. Het algemene uitgangspunt hierbij is dat de opzet en het beleid voor het plangebied grotendeels gehandhaafd blijft. Daarnaast wordt de wenselijkheid van bepaalde ontwikkelingen (op onderdelen) opnieuw afgewogen. Ten slotte zijn waar mogelijk, verleende afwijkingen van de oude bestemmingsplannen omgezet naar bij recht toegestane mogelijkheden.

De gemeente Súdwest-Fryslân heeft besloten bij actualisatie van de bestemmingsplannen buitengebied aan te sluiten bij de plansystematiek van het bestemmingsplan 'Buitengebied Súdwest-Fryslân-I'. Dit ter voorbereiding op de Omgevingswet, waarbij gestreefd wordt naar één omgevingsplan voor de hele gemeente.

Het buitengebied van de gemeente is globaal opgedeeld in twee gebieden. Voor het westelijke deel van de gemeente is in 2017 het bestemmingsplan 'Buitengebied Súdwest-Fryslân'. Dit bestemmingsplan is een actualisatie van de bestemmingsplannen voor de buitengebieden van de voormalige gemeenten Boansterhim (deels), Bolsward, Littenseradiel (deels) en Wymbritseradiel.

Het bestemmingsplan heeft een overwegend conserverend karakter. In dit plan zullen dan ook geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt die nog niet vervat zijn in een onherroepelijk bestemmingsplan of waarvoor anderszins een planologische procedure is afgerond of vergunning is verleend.

Overigens betekent het 'conserveren' niet dat dit bestemmingsplan geen enkele ontwikkeling mogelijk maakt. Kleinschalige ontwikkelingen blijven op basis van diverse flexibiliteitsbepalingen mogelijk. Daarnaast is het mogelijk om op ondergeschikte onderdelen af te wijken van de bouw- en gebruiksregels.

1.2 Stukken bij het plan

Het bestemmingsplan 'Buitengebied Súdwest-Fryslân-II' bestaat uit de volgende stukken:

- toelichting;
- regels;
- verbeelding;
- bijlagen bij de toelichting;
  - bijlage 1: Historisch- geografische inventarisatie en waardering
  - bijlage 2: Wateradvies
  - bijlage 3: Beschermd gezicht

- bijlage 4: advies externe veiligheid
- bijlage 5: reactienota vooroverleg en inspraaknota
- bijlage 6: Veehouderij en Gezondheid Omwonenden, Rivm rapport 2017-0062.
- Bijlage 7: Veehouderij en Gezondheid Omwonenden III. September 2018.
- Bijlage 8: Veehouderij en Gezondheid Omwonenden III. November 2019.
- Bijlage 9: PlanMER voor het Buitengebied Súdwest-Fryslân – II, 20 april 2023.

Bijlagen bij de regels;

- bijlage 1: Historische verkaveling structuren
- bijlage 2: Lijst met beroepen en bedrijven aan huis
- bijlage 3: Lijst met karakteristieke en monumentale bouwwerken
- bijlage 4: Lijst met aantal kampeermiddelen
- bijlage 5: Staat van Bedrijven
- bijlage 6: Toetsingskader kleine windmolens
- bijlage 7: Onherroepelijke Wnb-vergunningen
- bijlage 8: Beschermd en gemeentelijke gezichten
- bijlage 9: Adviesboek De Nije Pleats in Fryslan
- bijlage 10: Historische wegen en paden.

Op de verbeelding zijn de bestemmingen van de in het plan opgenomen gronden aangegeven. De regels bepalen een juiste ontwikkeling en beheer van het plangebied. De toelichting hoort bij het plan. Hierin zijn de aan het plan ten grondslag liggende uitgangspunten en onderzoeken weergegeven.

1.3 Ligging van het plangebied

Het plangebied bestaat uit de buitengebieden van de voormalige gemeenten Boansterhim (deels), Bolsward, Littenseradiel (deels) en Wymbritseradiel. (zie volgende afbeelding).

Figuur 1: Ligging plangebied

1.4 Huidig planologisch situatie

Voor het plangebied gelden, tot het van rechtskracht worden van dit bestemmingsplan, de volgende plannen:

Naam plan	onherroepelijk
Buitengebied 2008 Boansterhim (deels)	22-12-2010
Buitengebied 2008, eerste partiële herziening	21-05-2013
Buitengebied 2008, tweede partiële herziening	21-05-2013
Buitengebied 2008, Bûtlânswei 6 Tersoal	23-01-2013
Buitengebied 2008, Bûtlânswei 8 Tersoal	26-10-2021
Bestemmingsplan Bolsward Buitengebied	07-01-2011
Bûtengebiet Littenseradiel	29-09-2015
Buitengebied-West- herziening exploratieboring Wommels	23-11-2009
Wynserdyk 23 Easterein	23-11-2021
Buitengebied Wymbritseradiel	31-08-2010
Randweg Heeg	10-01-2008

Wijzigingsplan Oosthem – Nessenwei 2	14-06-2013
Easthimmerwei 23 Folsgare	31-03-2016
Parapluplan parkeernormen SWF	08-11-2018
Parapluplan Kleine windturbines	03-03-2022

De plangebieden van de bestemmingsplannen buitengebied van de voormalige gemeenten Boansterhim en Littenseradiel zijn deels opgenomen, voor zover het deel van het plangebied van het bestemmingsplan binnen het grondgebied van de gemeente Súdwest-Fryslân liggen. Het buitengebied van deze voormalige gemeenten is verdeeld over drie verschillende gemeenten bij de laatste herindeling.

In de loop van de tijd zijn delen van de genoemde bestemmingsplannen ingevuld of herontwikkeld. Hiervoor zijn ofwel nieuwe bestemmingsplannen gemaakt, of zijn uitgebreide afwijkingsprocedures of wijzigingsprocedures gevoerd. De gebieden waarvoor dergelijke procedures zijn doorlopen worden in dit bestemmingsplan voorzien van een actuele regeling.

Alle in het plangebied vergunde bebouwing is positief bestemd. De in voorliggend bestemmingsplan opgenomen bouw- en gebruiksmogelijkheden zijn tevens afgestemd op de huidige wet- en regelgeving. Hierdoor kan sprake zijn van enige perceelsgebonden wijzigingen ten opzichte van de ruimtelijke plannen die hiervoor van kracht waren. De geldende bestemmingsregelingen in de diverse bestemmingsplannen waren afgestemd op de toen aanwezige functies en bebouwing.

1.5 Basisuitgangspunten

De gemeenteraad heeft in zijn vergadering van 3 oktober 2019 de 'Uitgangspuntennotitie Buitengebied Súdwest-Fryslân 2.0' vastgesteld. In deze notitie zijn de globale uitgangspunten voor de herziening van de verschillende bestemmingen in het buitengebied opgenomen. De uitgangspuntennotitie dient als basis voor het opstellen van het noodzakelijk plan-MER ten behoeve van het bestemmingsplan voor het buitengebied van de drie voormalige gemeenten. Het plan-MER moet voorafgaande aan het bestemmingsplan worden opgesteld en gelijktijdig met het bestemmingsplan worden vastgesteld.

Naar aanleiding van meerdere uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) is voor het opstellen van het plan-MER nader onderzoek nodig naar de mogelijke scenario's die in het kader van het plan-MER moeten worden onderzocht. In dit bestemmingsplan heeft een vertaling plaatsgevonden van het plan-MER. Datzelfde geldt voor de door de raad op 21 juni 2012 vastgestelde uitgangspunten.

1.6 Plan-m.e.r. en passende beoordeling

Dit bestemmingsplan is kaderstellend voor een aantal m.e.r.-(beoordelings)plichtige activiteiten. Bij de voorbereiding van het bestemmingsplan moet derhalve een plan-

m.e.r.-procedure worden doorlopen. Een plan-m.e.r. is een in de Wet milieubeheer (Wm) vastgelegde procedure waarmee voor de m.e.r.-(beoordelings)plichtige onderdelen van het plan op basis van een zekere bandbreedte de milieugevolgen worden beoordeeld. De uitkomsten van het MER moeten bij de vaststelling van het bestemmingsplan worden betrokken.

Voor dit bestemmingsplan is een plan-MER opgesteld. Deze is als separate bijlage¹ bij deze toelichting opgenomen. Voor de resultaten wordt op deze plaats naar het plan-MER verwezen. In het navolgende is kort de procedure weergegeven en is ingegaan op de passende beoordeling.

De plan-m.e.r.-procedure is gestart door middel van het uitbrengen van de Notitie Reikwijdte en detailniveau. In deze notitie is aangegeven hoe het planMER zal worden opgesteld en tot welke onderwerpen het is beperkt.

Vervolgens is het planMER opgesteld. De uitkomsten van het planMER zijn bij het opstellen van het voorontwerpbestemmingsplan betrokken. Bij de terinzagelegging van het voorontwerp-bestemmingsplan is het planMER toegevoegd. De notitie Reikwijdte en detailniveau is als bijlage bij het planMER opgenomen.

Naast de plan-m.e.r.-procedure moet in het kader van de Wet natuurbescherming een passende beoordeling worden uitgevoerd. Dit vanwege verwachte effecten van het bestemmingsplan op Natura 2000-gebieden. De passende beoordeling is als bijlage bij het planMER opgenomen.

1.7 Verantwoording van het onderzoek

Het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) bepaalt in artikel 3.1.6 dat het bestemmingsplan vergezeld gaat van een toelichting, waarin onder meer de uitkomsten van het met toepassing van artikel 3:2 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) verrichte onderzoek zijn vermeld. Het gaat hier om het onderzoek naar de bestaande situatie in het plangebied.

In het kader van deze onderzoeksplicht is een bureaustudie gedaan naar alle bebouwde percelen in het plangebied. Hiertoe zijn de digitale bestanden bestudeerd die binnen de gemeentelijke organisatie beschikbaar zijn en voor dit doel gebruikt mogen worden. Het betreft de gegevens voor zover die in begin 2014 bekend waren, uit:

- de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA);
- de milieuvergunningen die in het kader van de Wet milieubeheer of de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) voor de activiteit milieu zijn verleend en de meldingen op grond van het Besluit landbouw milieubeheer;
- gegevens uit de administratie die in het kader van de Wet onroerende zaakbelasting (Woz) zijn verzameld;
- de geldende bestemmingsplannen en beheersverordeningen;
- de Grootchalige Basiskaart Nederland (GBKN);
- het kadaster;

---

¹ "PlanMER bestemmingsplan buitengebied Súdwest-Fryslân 2022", Tauw bv, Deventer, projectnummer 1211027, april 2023.

- de luchtfoto die de actuele situatie van het buitengebied van Súdwest-Fryslân weergeeft.

1.8 Leeswijzer

De plantoelichting geeft een toelichting op het bestemmingsplan, maar maakt geen juridisch onderdeel uit van het bestemmingsplan. De plantoelichting bevat achtereenvolgens de volgende hoofdstukken:

Hoofdstuk 1	Inleiding
Hoofdstuk 2	Gebiedsbeschrijving
Hoofdstuk 3	Planbeschrijving
Hoofdstuk 4	Beleidskader
Hoofdstuk 5	Omgevingsaspecten
Hoofdstuk 6	Juridische vormgeving
Hoofdstuk 7	Uitvoerbaarheid

HOOFDSTUK 2 Gebiedsbeschrijving

2.1 Ontstaan en ontwikkeling

Geologische ontstaanswijze van het gebied

De ondergrond voor het huidige landschap in het plangebied is gelegd in de voorlaatste ijstijd toen het landijs vanuit Scandinavië over Noord- en Midden-Nederland trok, waardoor er een stuwwallandschap ontstond. Tijdens de laatste ijstijd werd er dekzand in het gebied afgezet. In het plangebied is in de ondergrond nog een dekzandrug aanwezig tussen Hommerts richting Sandfirden. Na de periode van de ijstijden raakte deze dekzandrug, maar ook het overige stuwwal- en dekzandlandschap overdekt met jongere lagen, die dateren uit de laatste 10.000 jaar.

In deze laatste geologische periode van het Holoceen deden water, veen en zeeklei hun intrede en zorgden ervoor dat het plangebied een gevarieerder landschap kreeg. Na de ijstijden is langzaam een milder klimaat ontstaan. De zeespiegel steeg en de contouren van de huidige kustlijn van Nederland ontstonden. Tot diep in het Holoceen, zeker tot zo'n 6000 jaar geleden, lag het dekzand dat tijdens de laatste ijstijd was afgezet, nog aan het oppervlak. Zo'n 1000 jaar later was het meeste ijs van de ijskappen gesmolten en nam de zeespiegelstijging af. Er ontstond een eventwicht tussen het langzamer stijgende zeewater en de afzetting van klei en zand door de zee. Achter de lijn van de huidige Waddeneilanden ontstond een dynamisch kweldergebied met getijdengeulen en karakteristieke wadden en slikken. Aan de randen van dit kustgebied vormde zich lage kwelders die vaak drooglagen en slechts periodiek overstroonden. De randzone of lustlijn lag in deze periode in de omgeving van Bolsward – Sneek. Ten noorden daarvan was een kwelderlandschap ontstaan, vergelijkbaar met de huidige Waddenzee.

Veenlandschap

Door de zeespiegelstijging kwam in het achterland ook de grondwaterspiegel opzetten en werd het landschap natter. Door de kustuitbouw van de kwelders stagneerde de afwatering van het achterland en kon er landinwaarts uitgestrekte laag- en hoogveenmoerassen ontstaan. Laagveen ontwikkelde zich onder invloed van de voedselrijke oppervlakte en grondwater, hoogveen uitsluitend door voedselarm regenwater. In grote gedeeltes van het achterland ontwikkelde zich laagveen met rietveen, later overgaand in rietzeggeveen en zeggeveen, en uiteindelijk veenmosveen. Veenmosveen heeft als eigenschap dat het zeer goed water kan vasthouden, waardoor er binnen een veenpakket een hoge schijngrondwaterspiegel ontstaat. Door deze eigenschap kunnen veenkoepels ontstaan die boven de eigenlijke grondwaterspiegel uitstijgen. Op vele plaatsen in het landschap vormden zich van deze hoogveenkeopels. Bijvoorbeeld op plaatsen waar regenwater stagneerde. De gewelfde veenkussens breidden zich zowel verticaal als horizontaal uit en groeiden zelfs over de hoger gelegen dekzandruggen heen. Vrijwel het gehele landschap ten zuiden en zuidoosten van Bolsward-Sneek tot aan de Drents-Overijsselse grens raakte op deze wijze bedolven door veenkoepels. Soms konden deze keopels wel vier tot vijf meter hoog worden, dat was echter over

een afstand van vele kilometers. Gezien deze zwakke helling zullen de koepels niet als heuvels zijn ervaren. Het veenlandschap binnen het plangebied was een kaal en weids landschap dat hoofdzakelijk uit hoogveenkoepels bestond. Naast veenmossen groeiden er mogelijk ook planten zoals wollegras, eenarig veenpluis, kleine veenbes, dopheide en struikheide. Doordat het gebied in ontginning is gebracht zijn de voormalige hoogveenkoepels uit het landschap verdwenen. Aan de hand van het historische verkavelingspatroon kan nog wel gereconstrueerd worden waar de voormalige veenkoepels lagen. In de ondergrond zijn nog restanten van het veen te vinden.

Tussen de veenkoepels werd het zure veenwater afgevoerd door kleine veenriviertjes. Deze transporteerden het water naar het Almere (de latere Zuiderzee) of in de richting van de kwelders. Vooral langs de wat grotere riviertjes zal de vegetatie wat rijker zijn geweest zegge, riet of zelfs elzenbroekbos. Er zijn veel van deze veenriviertjes geweest, vaak zijn het de voorgangers van de huidige (rechtgetrokken) waterlopen, zoals It Ges bij Oppenhuizen/Uitwellingerga en de Ie die door IJlst stroomt. Veel van de veenriviertjes zijn echter ook verdwenen of alleen nog in de bodem of aan het verkavelingspatroon te herkennen. Zo vormde een kronkelige kavelsloot tussen Heeg en Hommerts ooit het verlengde van de Ie in IJlst.

Kleilandschap

Tussen 1.500 en 500 v. Chr. veranderde het kustgebied opnieuw, waarschijnlijk door een versnelling in de zeespiegelstijging. Ten noorden van de lijn Bolsward – Sneek werden kweldergeulen steeds breder. In deze periode ontstaat de aanzet voor twee getijdengeulen die later een belangrijke rol zullen spelen in de kustzone: de Marneslenk (ontstaan rond 1500 v. Chr.) en de slenk van de Middellzee (ontstaan rond 1000 v. Chr.). De toegenomen activiteit van de zee leidde bovendien tot de grootschalige afslag van veen in het aangrenzende veenlandschap. Rond 800 v. Chr. lag de kustlijn nog altijd ter hoogte van Bolsward – Sneek, maar getijdengeulen staken veel dieper het achterliggende veenlandschap in. Zo kreeg de zee ook vat op het al reeds eerder genoemde veenriviertje De Ie bij IJlst en Hommerts. In de ondergrond is hier nog een getij-inversierug aanwezig. Door de zee werd zand afgezet in dit voormalige veenriviertje. Door het inklinken van het omliggende veengebied werd het omringende gebied lager, terwijl het zand niet inklonk. Hierdoor werd de voormalige diepe geul in latere tijden hoger dan het omringende gebied.

Door het repeterende proces van eb en vloed ontstonden ook in het kustgebied hoger gelegen platen die alleen nog bij hoge waterstanden onderliepen: de kwelders. Een kwelder bestaat uit een lageregelegen deel (kwelderbekken) dat als eerste onderloopt en waar kleine prielen en kreken zorgen voor de af- en aanvoer van water. De hoger gelegen delen van de kwelder overstroomden nog slechts sporadisch, waarbij vaak grovere zanden werden afgezet. Hierdoor ontstonden de op de hoger gelegen delen kwelderwallen; en langs geulen de oeverwallen. Deze zijn nog aanwezig in het gebied ten noorden van de lijn Bolsward – Sneek.

Klei-op-veenlandschap

Niet alleen in het kwelderlandschap, maar ook in het veenlandschap werd met enige regelmaat zeeklei afgezet. In eerste instantie alleen bij bijzonder hoog water, maar door het voortdurend stijgen van de zeespiegel nam de frequentie van de overstromingen in het binnenland steeds verder toe. De kust was destijds grotendeels gesloten en natuurlijke ontwatering van het veen was nog maar beperkt mogelijk. Dit was vooral in de winter het geval wanneer er een neerslagoverschot heerste. Tegelijkertijd werd zo nu en dan vanuit de grote getijdengeulen zout water aangevoerd. Met name bij hoog tij en aanlandige wind werden grote hoeveelheden zout water ingelaten. Gedurende de winter kwamen daardoor grote delen van de lage kwelder en het laagveen dat het dichtst bij de kust lag langdurig onder water te staan. Onder rustige omstandigheden konden daardoor fijne kleideeltjes op het veen worden afgezet en ontstond een klei-op-veenbodem.

In sommige gevallen bestond deze klei uit zware tot zeer zware en meestal kalkloze klei zonder gelaagdheid en met een lichte olijfgroene kleur. Deze zeer zware klei wordt met 'knipklei' aangeduid en komt zowel in het kwelderlandschap als in het klei-op-veenlandschap voor. Binnen het plangebied ligt dit gebied tussen de noordelijke grens van het plangebied (ten noorden van Sneek) tot en met voorbij Sandfirden.

2.2 Occupatiegeschiedenis

Terpenlân (IJertijd - 850)

In het kweldergebied werden de omstandigheden rond 600 voor Christus inmiddels voor de mens zo gunstig dat men deze gebieden kan gaan bewonen, mogelijk eerst seizoensgebonden, later ook permanent. Als bescherming tegen hoge vloedwater moest men de woonplaatsen verhogen; men legt terpen aan. Dit waren woonpodia die beschutting moesten bieden tegen (periodieke) overstromingen. De exemplaren die plaats boden aan slechts één boerderij, worden ook wel aangeduid als huisterpen. In een grotere nederzetting konden dergelijke individuele podia door verdere ophoging en uitbreiding samengroeien. Voor het opwerpen van de podia werden zoden gebruikt. Latere ophogingslagen konden ook nederzettingsafval bevatten. Rond de terpnederzettingen en in de directe omgeving hiervan werden sloten gegraven voor het droog houden van de nederzetting.

Rond het begin van de jaartelling kwam Fryslân binnen de Romeinse invloedssfeer te liggen. Vanaf de 1ste eeuw v. Chr. worden vanuit de kleistreek de randen van de venen ontgonnen. Het aanleggen van sloten voor de ontwatering van het gebied was een voorwaarde voor het bewerkbaar worden van dit type landschap. De ontginningswerkzaamheden leidden aanvankelijk tot de gewenste daling van het grondwaterpeil. Door het uitdrogen van de bovenste veenlagen daalde echter vervolgens ook het maaiveld met alle gevolgen van dien. Dit leidde tot wateroverlast en een grotere invloed van de zee in deze gebieden.

In de late 3de eeuw raakte het Friese kustgebied nagenoeg ontvolkt, om in de laat 4de eeuw nieuwe bewoners te ontvangen. Dit was in een periode dat Noordwest-Europa een onrustige periode doormaakte. In de vroege Middeleeuwen ligt de Nederlandse delta internationaal gezien gunstig. Het gebied profiteert hiervan: in de

6de en 7de eeuw werkt de elite zich op en neemt deel aan de internationale handel. De veenranden worden in de 7de of 8ste eeuw (opnieuw) ontgonnen.

In de 8ste eeuw wordt Fryslân veroverd door de Franken waarbij het christendom werd geïntroduceerd. Agrarische nederzettingen kregen verder vorm. Al was de Friese elite actief in de langeafstandshandel in luxegoederen, de meeste handel en nijverheid maakten in de vroege Middeleeuwen een integraal onderdeel uit van de agrarische nederzettingen.

Huidig gebied krijgt vorm (850 - 1150)

In de volle Middeleeuwen konden de bewoners van het terpengebied het kwelder- en veenlandschap steeds meer naar hun hand zetten, onder meer door middel van bedijking en ontwatering. Eerst door moederpolders aan te leggen, vervolgens door de zeeboezems in te polderen en daarna de veengebieden systematisch in gebruik te nemen. Processen die vaak onafhankelijk van elkaar werden opgestart en in een tijdsbestek van ruim drie eeuwen de aanblik van het zuidwesten van Fryslân daarmee zeer ingrijpend veranderden. Karakteristieke typen verkavelingen ontstonden er. In deze periode kregen de huidige dorpen vorm, afhankelijk van de lokale landschappelijke omstandigheden.

Vanaf de 8ste eeuw waren de eerste kerken gebouwd. Aanvankelijk bedienden deze kerken grote gebieden. Deze gebieden werden steeds kleiner naarmate er meer kerken gebouwd werden. Súdwest-Fryslân werd een regio met vele kerken. Er ontstaan de eerste in nijverheid en handel gespecialiseerde dorpen, de hoofddorpen, waarvan enkele rond 1000 na Chr. regionale centra worden.

Ordening en strijd (1150 - 1550)

Met het bedijken van de moederpolders en de inpoldering van het zuidelijk gedeelte van de Middellzee hadden de bewoners het kwelderlandschap en de invloed van de zee behoorlijk onder controle gekregen. Om ook het binnenwater onder controle te krijgen, werd wederom een stelsel van dijken aangelegd, ditmaal van binnendijken. Beschermd door de Middelseedijken in het noorden en de nieuwe dijken in het zuiden ontstonden zo – langs de voormalige begrenzing van de Middellzee – een reeks afzonderlijke binnenpolders, die ook wel de Hempolders worden genoemd. Bijna alle Hempolders liggen binnen het plangebied.

Naast een strijd tegen het zeewater heeft men in het gebied voortdurend geworsteld met de binnenwaterhuishouding. In de periode van vóór de bedijkingen was er sprake van een goede natuurlijke afwatering. Om de afwatering te verbeteren, werden talloze vaarten gegraven en natuurlijke waterlopen aangepast.

Het gebied is in deze periode formeel gezien onderdeel van het Duitse Rijk, maar het daarmee samenhangende grafelijke en ook het bisschoppelijke gezag konden zich, op enkele acties na, niet handhaven in onze regio. Er golden voortdurend andere allianties. Er was in de praktijk sprake van een machtsvacuüm wat leidde tot vetes. Gevolg is onder andere de aanleg van stinsen.

Voortvarend en welvarend (1550 - 1800)

De periode tussen 1550 en 1800 was in heel Nederland een dynamische periode. De economische bloei en welvaart tijdens de 17^e eeuw – de Gouden Eeuw – waren ook in deze regio merkbaar. Daartegenover stond de zware crisis van 1650-1750. Het is tevens de periode van de Reformatie. Het gebied maakte in deze periode deel uit van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. De regio's kregen de politieke macht in eigen handen. Fryslân was onderverdeeld in grietenijen. Aan het hoofd van elke grietenij stond een grietman die zorgde voor het lokale bestuur. Dorpen en steden begonnen te groeien en de vraag naar natuurlijke hulpbronnen steeg voortdurend.

Tot ver in de 19de eeuw vormden waterwegen de belangrijkste transportroutes in het gebied. Het land beschikte van nature al over een dicht netwerk van geulen, prieden en kreken. Door de tijd heen zijn de vaarwegen voortdurend heringericht om te voldoen aan de eisen van de tijd. Zo werden de vaarten in de 17de eeuw grondig verbeterd en aangepast voor de trekschuit. Opvaarten zorgden voor de ontsluiting van dorpen en boerderijen die niet aan hoofdverkeersaders lagen.

Als gevolg van de bloeiende handel over het water kon de economie in deze regio sterk groeien. De economische vooruitgang in de 16^e en 17^e eeuw hangt nauw samen met de ontwikkelingen binnen de landbouw. Door de toenemende bevolking was er steeds meer vraag naar levensmiddelen. Het belang van de landbouw nam daarom sterk toe. Om meer landbouwgrond te creëren vindt in deze periode de eerste inpoldering van binnenlandse meren plaats. Door de introductie van de windmolen werd het mogelijk om land in te polderen. Binnen het plangebied werd het Sens- en het Atsebuurtsermeer bij Blauwhuis ingepolderd.

Het waterrijke, dunbevolkte gebied leende zich ook bij uitstek voor het aanleggen van eendenkooien, waarmee met een waterplas en in grote vangpijpen eenden werden gelokt en gevangen. Binnen het plangebied hebben meerdere eendenkooien gelegen, maar deze zijn allemaal nu niet meer aanwezig.

Landbouw, straatwegen en spoorlijnen (1800 - 1900)

Met het aanleggen van nieuwe dijken, de eerste inpoldering van de grote meren en het verbeteren van het vervoer door middel van trekvaarten en opvaarten hadden de bewoners van het gebied het middeleeuwse landschap definitief achter zich. De grote landschappelijke veranderingen stonden echter pas op het punt van beginnen.

De economie in het gebied was in de 19^e eeuw grotendeels afhankelijk van de landbouw en het transportnetwerk over land en water. De eerste helft van de 19^e eeuw was voor de bewoners een zware periode. Ten tijde van de Franse overheersing was de internationale handel flink gekrompen en het ging slecht met de economie. Vanaf het midden van de eeuw kwam de landbouw en met name de veehouderij opnieuw tot grote bloei. Vooral boter was een belangrijk exportproduct van de regio. De groei van de agrarische sector heeft de inrichting van het landschap sterk bepaald. Hoewel de landschappelijke structuren voor een deel zijn verdwenen door de ruilverkavelingen in de 20ste eeuw, zijn er wel veel boerderijen bewaard gebleven die in de 19^e eeuw zijn gebouwd. In de periode van 1850-1870 was de boterhandel op zijn hoogtepunt en waren de boeren dan ook zeer welvarend. Typisch zijn de statige kop-hals-rompboerderijen met een verhoogd, geheel onderkelderd voorhuis. Zo ontstond er in de schuur meer plek voor koeien en was er

ook meer ruimte voor de zuivelbereiding. In de tweede helft van de 19^e eeuw werden in deze regio ook veel stelpboerderijen gebouwd. Een aantal stelpen kregen een bijzondere voorgevel om te laten zien hoe welvarend de bewoners waren.

Omdat de terpen in de het kleigebied eeuwenlang waren opgehoogd met zoden, mest en afval was daar in de ondergrond een vruchtbaar mengsel ontstaan. Vanaf 1840 werden op grote schaal terpen afgegraven vanwege deze vruchtbare grond en geëxporteerd naar elders. Er zijn in deze periode een aantal kleine opvaarten gegraven om het vervoer van terpaarde te versnellen. Niet iedere terp was namelijk via het water bereikbaar. Door de terpafgravingen zijn veel terpen blijvend vernield, alleen het terrein rond de kerken en begraafplaatsen werd gespaard. Het hoogtepunt van de terpafgravingen lag in het begin van de 20ste eeuw. De kruiwagens waren toen vervangen door kiepkarren op rails waardoor het proces versneld werd. Naar schatting is zo'n 60 procent van de terpgronden in de 19^e en 20ste eeuw verdwenen door afgraving

Verkeer over land heeft zich tot halverwege de 19de eeuw beperkt tot wegen over dijken, jaagpaden en de hoger gelegen kwelderwallen. De wegen gelegen op het oorspronkelijke maaiveld waren grote delen van het jaar onbegaanbaar omdat het te drassig was. Halverwege de 19de eeuw werd echter de kwaliteit van de bestaande landwegen sterk verbeterd en nieuwe verharde wegen aangelegd. Naast de landwegen kwam er eind 19de eeuw een nieuwe manier van vervoer over land toen de spoorwegen en tramlijnen werden aangelegd.

Bestemming Súdwest (vanaf 1900)

De 20ste eeuw was nog meer dan de 19e eeuw een periode van economische en technologische vooruitgang. Bovendien was er sprake van een sterke internationalisering. Om vooruitgang mogelijk te maken was er behoefte aan betere bereikbaarheid van de steden en dorpen. De 19e -eeuwse netwerken volstonden in de moderne maatschappij niet meer.

De snelle opkomst van de personenauto's en het transport per vrachtwagen vanaf de jaren twintig betekende dat er behoefte was aan nieuwe wegen. Het betekende tevens het einde van de tramdiensten. Na de oorlog steeg het particuliere autobezit, waardoor meer mensen buiten de stad gingen wonen en er steeds meer verkeer op de wegen kwam. Bestaande wegen werden geschikt gemaakt voor het autoverkeer en nieuwe wegen werden aangelegd. Snelle verkeersroutes die in de 20ste eeuw zijn aangelegd zijn onder andere de A7 en de N359, die samen voor een betere ontsluiting van de regio hebben gezorgd.

In de 20ste eeuw liep een groot gedeelte van de Nederlandse landbouw tegen haar grenzen aan. Dit kwam door een slechte ontsluiting van het gebied, versnippering van het grondeigendom en de slechte waterhuishouding. Om deze problemen het hoofd te bieden werd daarom overgegaan op ruilverkavelingen. Hierdoor zijn voor een deel oude kavelstructuren verloren gegaan, maar voor het belangrijkste deel is de historische blijven bestaan. Ook zijn er in deze periode historische kerkenpaden e.d. hersteld.

Het plangebied kent een rijke geschiedenis, waarvan de meeste sporen nog volop aanwezig zijn in het gebied.

2.2 Landschappelijke kernkwaliteiten

Inleiding

Súdwest-Fryslân is met een oppervlakte van ruim 907 km² de grootste gemeente van Nederland. Met 89.000 inwoners die wonen in 89 kernen, waaronder zes van de Friese elf steden, is het ook een gemeente die met geen enkele andere gemeente vergelijkbaar is met een bijzonder divers landschap. Het is een gemeente van weidse vergezichten en lage horizon, een indrukwekkend waterpanorama met daarin een lange kustlijn en meren met uitgestrekte weilanden, met daarin vaarten, dijken en terpen.

Ons (cultuur)landschap wordt zeer gewaardeerd door de mienskip en toeristen. Dit blijkt ook duidelijk uit de Omgevingsvisie 1.0 SWF (2021), die tot stand is gekomen op basis van participatie. Het landschap raakt alle thema's die in de omgevingsvisie 1.0 zijn omschreven:

1. Gezonde vitale mensen in een gezonde en veilige omgeving
2. Sterke kernwaarden: cultureel erfgoed, natuur, weids en waterrijk landschap
3. Veerkrachtige en leefbare wijken, dorpen en steden
4. Vitaal en aantrekkelijk landschap
5. Duurzaam, energieneutraal en klimaatadaptief

Bij enkele thema's is de link met het landschap heel duidelijk. Met andere thema's is de link minder direct. Zo is indirect ook cultuurlandschap onderdeel van thema 3: veerkrachtige en leefbare wijken, dorpen en steden, als wezenlijk onderdeel van de bijzondere woonkwaliteiten en is ze zelfs indirect te linken aan thema 5: duurzaam, energieneutraal en klimaatadaptief.

Analyse

Binnen de gemeente Súdwest-Fryslân kunnen meerdere hoofdlandschapstypen worden onderscheiden. Voor elk type landschap zijn hieronder de kernkwaliteiten in de "*Mei soarch foar ús lânskip - Visie Ruimtelijke Kwaliteit Gemeente Súdwest-Fryslân*" uit 2013 benoemd en daar waar nodig aangevuld met relevante passages uit Grutsk op 'e Romte (Provinciale Structuurvisie 2014). Thans is de gemeente bezig met een actualisering van de visie op Ruimtelijke kwaliteit.

Anno 2022 is een tijd waarin veel vraagstukken ons prachtige (cultuur) landschap raken. We zullen de komende tijd zorgvuldige en goed overwogen keuzes moeten maken om een goede , koers uit te zetten hoe het *lânskip* door te ontwikkelen. We willen daarbij wel het verhaal van SWF kunnen blijven vertellen en daar waar mogelijk versterken. Dit geldt met name voor waar wel, beperkt of juist geen opgaande beplanting wenselijk is. Ons lânskip is uniek, elk stukje verteld zijn eigen verhaal. De wijze waarop wordt omgegaan met beplanting moet een bijdrage leveren aan dat verhaal en zal neerkomen op maatwerk.

Kleigebied

Kernkwaliteiten

Het kleigebied is een open en grootschalig landschap met structurerende elementen als dijken, terpen, oude paden en wegen, verkaveling en vaarten. Het grondgebruik bestaat voor het overgrote deel uit grasland. Boerderijen en gehuchten liggen omlijst met beplanting als groene eilanden in het weidse landschap. Karakteristiek is het Marne- en Middelzeegebied, gekenmerkt door kwelder- en oeverwallen aan weerszijden van de oude geulen van de Marne en de Middelzee. Heel kenmerkend voor het kleigebied zijn ook de Hemmen met de Hemdijken. Deze vormen een halve cirkel krans rondom de voormalige Middelzee. Het open kleiterpengebied met een hoge dichtheid aan terpen en terpdorpen en vaak verhoogde boerderijerven met een lage horizon en veel lucht is van grote waarde voor SWF.

Elementen en structuren

Belangrijke elementen en structuren in het gebied zijn:

1. Terpen en boerderijplaatsen
2. Dijken
3. Verkavelingen
4. Vaarten en meren
5. Droogmakerijen
6. Dorpen en steden

Zie voor een beschrijving van deze elementen en structuren paragraaf x.xx Ontstaan en ontwikkeling over de ontstaansgeschiedenis van het gebied en paragraaf x.xx Cultuurhistorie inclusief archeologie.

Kansen voor versterking

Open houden hemdijken, behouden historisch profiel

De hemdijken hebben een karakteristiek historisch profiel. Ze zijn laag en smal, een nuancering in het open landschap. Op een aantal plekken zijn er verdichtingen door houtig opslag. Deze verdichtingen dienen in balans te zijn met de zichtbaarheid van het cultuurhistorische profiel en de kwaliteit van het open landschap. De verschillende hemdijken samen vormen een landschappelijke eenheid. Bepalen waar het behouden van aanwezige beplanting wenselijk is, is dan ook maatwerk. Uitgangspunt is hierbij dat het wel moet passen binnen de uitstraling van de landschappelijke eenheid.

Indien aanpassing van de dijk noodzakelijk is, bijvoorbeeld vanuit oogpunt van verkeersveiligheid, dan moeten de kenmerken van de dijkbiotoop worden gerespecteerd. Het cultuurhistorisch profiel van de dijk dient te allen tijde intact te blijven en bij voorkeur te worden versterkt. Hierbij is ook de helderheid van de landschappelijke context van een dijk van belang voor de beleving. Het is daarom van belang de directe omgeving van de dijk zoveel mogelijk vrij te houden van ontwikkelingen die de dijk vertroebelen. Versterking van de visuele en fysieke relatie

tussen het dijklichaam en het (gebouwde en natuurlijke) landschap er omheen dient altijd uitgangspunt te zijn.

Droogmakerijen als eenheid in het landschap bewaren

Net als de hemdijken zijn de droogmakerijen een subtiele laag in het landschap. Ze liggen iets lager dan de omgeving, de bodem is net iets vlakker. De overgang van de droogmakerijen naar de klei ligt als een groene golf in het landschap. Van belang is het bewaren van de landschappelijke eenheid en de nog aanwezige details in de voormalige meeroeversen de slingerende ringdijken erom heen. De invulling kan verschillend zijn en afhankelijk van toekomstige wensen. De invulling kan gewoon landbouw blijven, maar er kan ook worden gedacht aan (een kruisbestuiving met) waterberging, (natte) natuurontwikkeling en/of weidevogelbeheer.

Vrije ruimte rond de terpen bewaren

De terpen zijn groene punten in het doorlopende open kleilandschap. Het is van belang voldoende vrije ruimte er omheen te garanderen zodat ze los blijven liggen in het landschap. Het is goed denkbaar een systeem te hanteren voor ontwikkelingen in en rondom terpdorpen waarbij binnen een nader te bepalen terpcontour slechts beperkt kan worden gebouwd. Dat bouwen aan een terp moet dan wel aansluiten op typische lokale karakteristieken en structuren. In een nader te bepalen ruimere zone rondom de terp is dan slechts beperkte puntvormige bebouwing (zoals bijvoorbeeld de schuurvergroting van een boerderij of vergroting van een aanwezig loods) mogelijk. Op die manier blijft de terp vrij in de ruimte liggen.

Vaarten

Het watersysteem was van oudsher het belangrijkste vervoersysteem. In het klei- en veengebied was een fijnmazig stelstel van vaarten en opvaarten aanwezig, allemaal onderdeel van het boezemsysteem waarvan ook de meren deel uitmaken. In de loop der jaren is het transport over water steeds minder belangrijk geworden en zijn met name veel opvaarten in onbruik geraakt en van de boezem afgesloten. Door (op)vaarten bevaarbaar te houden en routes aan te leggen ontstaan er watersportmogelijkheden in het gebied. In combinatie hiermee ontstaan er ook kansen voor het realiseren van meer boezemcapaciteit en natuurontwikkelingen als natuurvriendelijke oevers en ecologische verbindingen. Een voorbeeld hiervan is de Reidmarroute die al reeds is aangelegd.

Veen- en merengebied

Kernkwaliteiten

Het veengebied wordt gekenmerkt door een grootschalige openheid en weidsheid. Binnen deze weidsheid liggen puntvormige of lineaire verdichtingen, zoals dorpen, gehuchten en boerderijen met erfbeplanting. Juist deze kleinschaligheid van gehuchten en dorpjes binnen het grootschalige landschap is karakteristiek voor het veengebied. Het grondgebruik bestaat voor het grootste deel uit grasland, met afwisselend water en natuur van uiteenlopende omvang. De randen van de meren en vaarten worden omzoomd door brede rietkragen. De veengronden zijn ontgonnen in een opstreckende verkaveling.

Elementen en structuren

- Veenstroompjes
- Opstreckende verkaveling
- Meren en vaarten
- Wegen
- Dorpsstructuren
- Kerkhoven met klokkenstoelen

Zie voor een beschrijving van deze elementen en structuren de paragraaf over de ontstaansgeschiedenis van het gebied en/of bij de beschrijving van de cultuurhistorische waarden die in het gebied aanwezig zijn.

Kansen voor versterking

Grootschalig water: open maken randen

Het grootschalige water, de grote meren zijn onlosmakelijk met het open veenlandschap verbonden; een plas doorsnijdt vaak een ontginningsblok. Het is een geweldige kwaliteit om van de ene kant naar de andere kant te kunnen kijken of vanuit een zeilboot over de oneindige vlakte te turen. Opgaande elementen kunnen belemmerend werken: bomen en struiken zijn daarom zeer beperkt gewenst. De meren grenzen vaak aan natte graslanden die voor weidevogels aantrekkelijk zijn. Opgaande beplanting vermindert die aantrekkelijkheid. Brede rietkragen verstoren de openheid van het landschap aanzienlijk minder. Het toevoegen van andere elementen, zoals nieuwe eilanden, die de openheid verminderen, zal een zeer overwogen keus moeten zijn. Een toevoeging zal een nieuwe landschappelijke kwaliteit moeten zijn die draagvlak heeft en het verlies van openheid zal compenseren.

Kleinschalig water: randen deels laten begroeien

Aan de randen van de kleinschalige meren bij Oudega en Sneek is iets meer ruimte voor opgaande beplanting, passend bij het kleinschalige karakter. Te denken valt aan rietkragen of ontwikkeling tot struikniveau met hier en daar een verdwaalde els of wilg. Het beperkt toestaan van bomen wordt ook vanuit de natuur gedragen vanwege de weidevogel- en ganzendoelstellingen voor de aangrenzende open graslanden.

Grens ontginningsblokken versterken

In hoofdstuk 1 van de visie ruimtelijke kwaliteit is omschreven hoe vroeger de oude veenstroompjes de oorsprong vormden van de verschillende ontginningsblokken in het veengebied. Door de verkavelingsrichtingen zijn de verschillende ontginningsblokken in het landschap te herkennen. Op een tweetal plekken zijn er kansen de grenzen tussen twee ontginningsblokken te versterken. Een verbreding van de Fokkesleat, een eventuele opwaardering tot boezemwater en het verbinden van de Sleattermer Mar en de Fluessen via die Fokkesleat, kan deze grens tussen twee ontginningsblokken duidelijker maken. Eveneens zou de Nauwe Wimerts verlengd kunnen worden richting de Geau ten zuiden van Sneek, zodat de verbinding van de Wite en Swarte Brekken richting IJlst verbetert. Er wordt geen

zwaar accent gelegd op de nog in het landschap aanwezige restanten van veenriviertjes omdat ze vaak weinig aanknopingspunten bieden voor ruimtelijke ontwikkelingen en vaak lastig gesitueerd zijn. Het is wel van belang de afwijkende verkaveling in de vorm van kromme sloten zoveel mogelijk te handhaven.

Verkavelingspatroon versterken

De opstreekende verkaveling van het veengebied is gebaat bij handhaving van de aanwezige sloten en zou nog duidelijker leesbaar kunnen worden als het waterpeil zou worden verhoogd. In plaats van de nu gangbare ontwatering van 90 tot 110 cm kan een ontwateringsdiepte van 60 cm volstaan. Het water staat dicht op het maaiveld en is daardoor beter zichtbaar. De klink van het veen wordt afgeremd en het gebied wordt door zijn hogere vochtigheid meer geschikt voor weidevogels.

Verbeteren waterfronten

Voor de watersportkernen in dit gebied: Heeg, Woudsend IJlst en Oudega, zijn in het kader van het Friese Merenproject masterplannen vastgesteld. Voor een aantal van deze kernen geldt dat het waterfront eenzijdig gebaseerd is op de watersport en daardoor eenvormige, uniforme werelden ontstaan. In de recent vastgestelde masterplannen zijn voorstellen gedaan voor het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. De uitwerking van de op basis van de masterplannen voorgestelde projecten zullen steeds worden getoetst op het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit en het verbreden van de functionele ontwikkeling c.q. recreatieve mogelijkheden. De in dit kader door de provincie ontwikkelde bouwstenen voor ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid vormen hiervoor een goed basis.

Opwaarderen en uitbreiden waterverbindingen, verbeteren langzaam verkeersnetwerk

Voor het merengebied liggen er kansen voor een opwaardering en uitbreiding van waterroutes voor met name sloepen en kano's. In het gebied is wel een spanning tussen ecologie en waterrecreatie. In geval van waardevolle natuurgebieden zijn mitigerende maatregelen gewenst. Daarnaast kan naar aanvullende routes vanuit het noordelijker gelegen hemmen gebied en naar afwisselender routes in het gebied worden gekeken. In combinatie hiermee ontstaan er tevens kansen voor de ontwikkeling van natuurvriendelijke oevers langs vaarten en opvaarten; voor natte graslanden in de boezemlanden en zomerpolders; voor het realiseren van ecologische verbindingzones en het versterken van de waterstructuur. Mogelijk kan er een combinatie worden gezocht met het (historische) wandelroutes.

2.3 Nederzettingen

Kleigebied

Karakteristiek voor het kleigebied zijn de terpdorpen. Verreweg de meeste nederzettingen die in dit kleigebied liggen, zijn van oorsprong terpdorpen. Door verdere ophoging en uitbreiding konden kleinere huisterpen samengroeien tot uiteindelijk buurtschappen, dorpen of zelfs steden (Bolsward).

De meeste terpdorpen liggen buiten het plangebied, maar de dorpen Iens, Hinnaard, Lytsewierrum en de historische kern van Easterwierrum liggen wel binnen het plangebied. Bebouwing in terpdorpen is van oudsher georiënteerd op de terp. De terpdorpen hadden vaak een radiale structuur. De terp vormt vaak een centrale plek in de nederzetting, waar de bebouwing meestal een verdichting kent in de vorm van een terpbuurt. Veel van de terpen zijn afgegraven en als zodanig niet meer in het landschap herkenbaar. Alleen de plaats wordt nog gemarkeerd door de dorpskerk en de omliggende woonbebouwing. Bijzonder is de situatie in Easterwierrum. Hier heeft het dorp zich ontwikkeld op en bij de terp, maar in de 18de en 19de eeuw is de bebouwing opgeschoven naar het zuiden, naar de huidige dorpskern.

Veengebied

De nederzettingen in het veengebied die binnen het plangebied liggen (Indijk en Ypecolsga) hebben een heel eigen ontstaansgeschiedenis. Vanaf het begin van de 11de eeuw zijn in de Súdwesthoeke de veenontginningen van start gegaan. Voor het in cultuur brengen van nieuwe geschikte gronden ging men steeds verder het veen in. In de ontginningsblokken ontstonden langwerpige percelen doordat de sloten steeds verder het onontgonnen veen in werden verlegd. Het opschuivingsproces ging razendsnel. In zo'n 150 jaar tijd zijn de ontginners vanaf de rand van het terpengebied helemaal opgeschoven tot aan de rand van het Slotermeer. Vanuit het terpengebied van Abbega en Oosthem werd het veengebied in ontginning gebracht. Hierbij ontstond eerst Heeg. Door verder het veengebied in te gaan ontstonden Indijk en Ypecolsga. De (voormalige) kerkkavels in deze dorpen liggen op dezelfde lijn.

De nederzetting Smallebrugge is ontstaan bij de ontginning rond 1100 van het veengebied dat afwaterde op het veenriviertje de Ee. Het ligt aan deze voormalige veenrivier. In de periode 1000 – 1300 stond hier al een kerk, de Nicolaaskerk. Deze is nu verdwenen. De verklaring voor de naam Smallebrugge is nog onduidelijk. Het kan naar twee verschillende zaken verwijzen: naar een oude naam voor 'moeras' of naar een brug die mogelijk over het oude veenriviertje heeft gelegen.

Koufurderrige is een zeer jong agrarisch streekdorp dat pas in 1951 formeel een dorp werd. Deze nederzetting is ontstaan nadat in 1843 de straatweg van Sneek naar Lemmer is aangelegd.

Verdwenen nederzettingen

Er zijn meer nederzettingen geweest die onderdeel hebben uitgemaakt van de opschuivende bewoning. Zoals bij het ontginningsblok dat begint bij De Geau ten

zuidwesten van Sneek en vandaar via Langweer en Sint Nicolaasga helemaal doorloopt tot aan het Tsjûkemar. Het ontginningsblok is wel 16,5 halve kilometer lang. Na ongeveer vijf kilometer is er een veenmeertje met de sprekende naam Aldhûf. In dit meer ligt op een klein eilandje het oud kerkhof van de verdwenen plaats Wolbrandskerk.

Vanaf het terpdorp Goënga zijn ook meerdere opschuivende nederzettingen te herkennen tot aan Goingarijp dat aan de andere kant van het Sneekermeer ligt. Een van deze nederzettingen die nog binnen het plangebied ligt is Goëngamieden.

HOOFDSTUK 3 Planbeschrijving

Het plangebied bestaat uit de plangebieden van de buitengebieden van de voormalige gemeenten Boarnsterhim (deels), Bolsward, Littenseradiel (deels) en Wymbritseradiel. Het buitengebied van de gemeente Súdwest-Fryslân heeft een groot agrarisch gebied met verspreid liggende kernen die niet in het plan zijn opgenomen. In dit deel van de gemeente zijn in hoofdzaak veehouderijbedrijven gevestigd en komt praktisch geen akkerbouw voor. Voor het plangebied van onderhavig bestemmingsplan zijn de belangrijkste uitgangspunten vast gelegd in de 'Uitgangspuntennotitie Buitengebieden 2.0'. Dit document vormt de belangrijkste planuitgangspunten. Dit hoofdstuk licht het zo veel mogelijk toe. Enkele opvallende aspecten worden daarbij nadrukkelijk besproken.

3.1 Functionele structuur

De binnen het plangebied gelegen gronden en gebouwen hebben overwegend een agrarische functie. De verspreid liggende woonbebouwing heeft een woonfunctie, al dan niet in combinatie met een aan-huis-verbonden beroep of bedrijf. Daarnaast zijn ook een aantal andere functies aanwezig. Deze zijn hierna toegelicht.

3.1.1 Landbouw

3.1.1.1 Ontwikkelingen

Landbouw is in het buitengebied van de gemeente Súdwest-Fryslân tot op de dag van vandaag een zeer belangrijke functie. Daarbij is de rundveehouderij bepalend. De ontwikkelingen in de landbouw in de naoorlogse decennia hebben een sterke samenhang vertoond met de economische groei die destijds optrad.

De Nederlandse landbouw is daarbij geconfronteerd met tal van technische en marktontwikkelingen. In dit kader en door het voortgaande mechanisatieproces is uit bedrijfseconomische overwegingen een toenemende drang naar expansie, intensivering, productiviteits- en bedrijfsvergroting van de agrarische bedrijven ontstaan. Binnen de agrarische sector komt dientengevolge een voortschrijdend proces van schaalvergroting voor, dat ertoe leidt dat bedrijven verdwijnen, maar ook dat er bedrijven doorgroeien. Bij schaalvergroting in de landbouw kan worden gedacht aan een toename van zowel de bedrijfsbebouwing, groter wordende landbouwmachines, een grotere veestapel alsook de toename van het totale areaal aan cultuurgronden ten behoeve van de agrarische bedrijfsvoering. Het proces van schaalvergroting doet zich in alle geledingen van de agrarische sector voor.

Al met al groeide de Nederlandse agrarische sector na de Tweede Wereldoorlog uit tot één van de meest vooraanstaande in de wereld. Dat werd mogelijk door het hoge kennisniveau van de agrariërs, de constante en hoge kwaliteit van de producten, de goede marktorganisatie en de open markt binnen de EU.

De laatste jaren verandert er echter het nodige, zowel door ontwikkelingen in het Europese beleid, als ook door de eisen die op het gebied van milieu, kwaliteit en dierenwelzijn worden gesteld.

Ging het schaalvergrotingsproces in het verleden vaak tamelijk gelijkmatig door aankoop van steeds één of enkele percelen, tegenwoordig is ook vaak sprake van een complete schaalsprong. Door overname van een ander (inmiddels ook tamelijk groot) bedrijf groeien agrarische bedrijven tegenwoordig vaak schoksgewijs. Momenteel staat een deel van de agrarische bedrijven voor de keuze van bovengenoemde schaalsprong, een ander deel zoekt het juist in het hobbybedrijf en diverse overige bedrijven staan voor de keuze om te stoppen of toch door te gaan. Voorgaande betekent overigens niet dat de landbouw in het landelijke gebied het onderspit delft. De agrarische bedrijven die stoppen laten ruimte voor agrariërs die verder willen en mee willen gaan in de schaalvergroting die op dit moment soms met sprongen tegelijk gaat.

De laatste ontwikkeling is dat enkele veehouderijbedrijven zijn overgestapt naar het houden van melkgeiten. Zolang er sprake is van een grondgebonden bedrijfsvoering is deze agrarische bedrijfsactiviteit op grond van onderhavige bestemmingsplan toegestaan.

Een andere ontwikkeling die zichtbaar is, betreft de verbreding van bedrijfsactiviteiten van agrariërs; de zogenaamde verbrede landbouw. De verbrede landbouw betreft agrarische bedrijven die naast de agrarische productietak ook andere activiteiten in de vorm van nevenfuncties als bijverdienste uitvoeren. Een vorm hiervan is de multifunctionele landbouw, waarbij de focus ligt op een maatschappelijk doel dat wordt beoogd. Gedacht kan worden aan zorglandbouw, agrarische kinderopvang, educatie, recreatie, productie en verkoop van streekproducten en agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

De grondgebonden agrarische bedrijven worden op de verbeelding aangeduid met de aanduiding 'ab'.

Typen agrarische bedrijfsgebouwen

Thans worden tal van nieuwe stalvormen gerealiseerd. Dierenwelzijn vergt dat meer (dag)licht en ventilatie nodig is dan voorheen. Nieuwe stalvormen zijn met een bouwhoogte van circa 14 m en een goothoogte van 5 m dan ook veel hoger dan voorheen het geval was. Door de hoge goot hebben de stallen een open karakter met als gevolg dat in de avond- en nachtperiode veel lichtuitstraling ontstaat. Het streven is om lichtuitstraling zoveel mogelijk te beperken. Er bestaan thans twee bouwrichtingen die naar vorm, aard en schaal zijn te onderscheiden. Enerzijds gaat het om de traditionele stal en anderzijds de serrestal, de boogstal en de tentstal.

1. De traditionele ligboxenstal

Stallen met een traditioneel beeld in de vorm van één bouwlaag met kap, waaronder grote delen van zijgevels zijn voorzien van windbrekergaas. Omdat er steeds meer vee gestald moet worden, worden de stallen in verband met voldoende ventilatie langer, breder en hoger. Deze moderne ligboxenstal is dan ook heel anders van omvang dan zijn traditionele voorganger uit de 70-er jaren van de vorige eeuw.

2 A. De serrestal

Een serrestal bestaat uit een systeem van tunnelframes en het dak heeft een gebogen vorm. De dakbedekking bestaat uit één of twee lagen kunststoffolie met daaroverheen een schaduwdoek. Er komt wel daglicht, maar geen directe zon in de stal. De wanden van de stal bestaan in het algemeen uit een lage keerwand met daarboven windbrekergaas of een ventilatiegordijn. De ventilatie gaat via de zijgevels die afhankelijk van het weer kunnen worden geopend of gesloten.

Door de lichtdoorlatende dakbedekking en de ventilatiemogelijkheden in de gevels is het binnenklimaat afgestemd op het buitenklimaat. Dit is van belang voor het welzijn van de dieren. Met het systeem van tunnelframes zijn serre-stallen eenvoudig uit te breiden door de bestaande tunnels te verlengen of er een nieuwe tunnel naast te plaatsen. Voordeel daarbij is dat de stal bij een uitbreiding niet hoger wordt. Breder bouwen heeft geen hoge nok tot gevolg, iets wat bij een traditioneel zadeldak wel snel het geval is. Bij serrestallen is de nokhoogte maximaal 8 m.

2B. De boogstal

Een boogstal wordt gekenmerkt door een kolomloze boogvormige overspanning van 25 m tot maximaal 50 m breed en een hoogte van 6 m tot maximaal 12 m. De boogstal is opgebouwd uit een onderbouw en een bovenbouw. Deze zijn onafhankelijk van elkaar te bouwen. De dakconstructie is ook toe te passen op een conventionele onderbouw. De bovenbouw is opgebouwd uit stalen vakwerkliggers, bekleed met windbrekergaas en waterdicht foliemateriaal. De boogstal komt qua uitstraling overeen met de romneyloods. In de g uitgangspuntennotitie voor dit bestemmingsplan is aangegeven dat boogstallen niet passend zijn in het landschap van de gemeente Súdwest-Fryslân.

2C. De tentstal

De tentstal bestaat uit een staalconstructie waarbij de onderbouw en de bovenbouw met kunststofdoek is overspannen. Gezien de ruimtelijke uitstraling van tentstallen wordt geprobeerd deze stalvorm uit het buitengebied van de gemeente Súdwest-Fryslân te weren.

3.1.1.2 Kleinschalige windturbines

Om kleine windturbines bij bestaande agrarische bedrijven toe te staan is er een algemene regeling opgesteld. Dit is juridisch geregeld met het paraplubestemmingsplan 'Súdwest-Fryslân – kleine windturbines'. De regeling uit het paraplubestemmingsplan is in onderhavig bestemmingsplan overgenomen.

De realisatie van kleinschalige windturbines is op grond van onderhavig bestemmingsplan toegestaan. Aan de bouw van een kleine windturbine zijn een aantal voorwaarden gesteld. Deze voorwaarden zijn opgenomen in de 'Beleidsregel toetsingskader kleine windturbines Súdwest-Fryslân'. Deze beleidsregel is als bijlage bij de regels van dit bestemmingsplan opgenomen. Er is gekozen om de beleidsregel als toetsingskader als bijlage in dit bestemmingsplan op te nemen zodat er, indien noodzakelijk meer flexibiliteit ontstaat. Het college kan de beleidsregel aanpassen. Als de voorwaarden in de regels van het bestemmingsplan worden opgenomen, is een aanpassing van het toetsingskader uitsluitend mogelijk met een herziening van het bestemmingsplan.

In de regels is een afwijking opgenomen die het onder voorwaarden mogelijk maakt om ten hoogste 2 kleine windturbines op of direct op of grenzend aan het bouwperceel van een bestaand agrarisch bedrijf.

3.1.1.3 Niet grondgebonden landbouw

Het onderscheid tussen grondgebonden en niet-grondgebonden bedrijven heeft ruimtelijke redenen. Grondgebonden agrarische bedrijven hebben een directe relatie met de omliggende gronden. Vaak zijn dit eigen gronden die kenbaar ruimtelijk deel uitmaken van de bedrijfsvoering. Deze bedrijven zijn voor het voortbestaan afhankelijk van de kwaliteit van die omgeving. De omstandigheden zoals bodemkwaliteit en grondsoort zijn van invloed op de bedrijfsvoering. De bedrijven kunnen niet zonder meer op iedere plaats in het buitengebied gevestigd worden. Dit in tegenstelling tot de niet-grondgebonden agrarische bedrijven, die zich veelal kenmerken door grootschalige intensieve bebouwing zonder een directe relatie met het omliggende agrarische gebied.

Nieuwvestiging van niet-grondgebonden bedrijven worden in dit bestemmingsplan niet mogelijk gemaakt. De bestaande niet-grondgebonden bedrijven zijn op de verbeelding van onderhavig bestemmingsplan aangeduid met de aanduiding 'iv' (intensieve veehouderij).

3.1.1.4 Paardenhouderij

De paardenhouderij is een verzamelnaam voor uiteenlopende soorten bedrijven met betrekking tot het houden van paarden. Bedrijfsmatige paardenhouderijen komen in veel verschillende varianten voor, en kunnen al dan niet een volwaardig inkomen genereren. In de literatuur worden bedrijfsmatige paardenhouderijen meestal onderverdeeld in twee categorieën:

- productiegerichte paardenhouderij, zoals een paardenfokkerij/opfok-bedrijf;
- gebruikgerichte paardenhouderij, zoals paardenpensions en maneges.

Kenmerkend verschil tussen beide typen is of het paard dan wel de ruiter centraal staat. Daarbij is het belangrijk dat er vaak mengvormen optreden, en dat een paardenhouderij ook vaak voorkomt als economisch onderdeel van een agrarisch bedrijf (als neventak). Dit kan zowel productiegericht als gebruikgericht zijn. Voor het hobbymatig houden van paarden legt men vaak zogenaamde paardenbakken, buitenbakken dan wel uitloopbakken aan. Deze paardenbakken hebben de nodige impact op de omgeving. Vooral wanneer deze paardenbakken niet binnen het oorspronkelijke bouwperceel kunnen worden aangelegd. Daarom zijn er regels in het bestemmingsplan opgenomen voor de aanleg van paardenbakken. Paardenbakken die buiten het perceel zijn aangelegd worden op de verbeelding met een aanduiding 'rbk' (rijbak) aangeduid.

3.1.1.5 Stikstofemissie in relatie met bestaande situatie

Op grond van artikel 2.8, lid 3 Wet natuurbescherming kan een bestemmingsplan uitsluitend worden vastgesteld als er uit een passende beoordeling de zekerheid is verkregen dat het bestemmingsplan de natuurlijke kenmerken van een beschermd (natuur)gebied niet zal aantasten. Dit bestemmingsplan voorziet op zichzelf niet in nieuwe aanvullende ruimtelijke uitbreidingsmogelijkheden. Echter is er in bepaalde gevallen nog wel een uitbreidingsmogelijkheid aanwezig voor de bedrijven die

bijvoorbeeld nu de (denkbeeldige) rechthoek nog niet hebben volgebouwd. Voor deze gevallen (onbenutte ruimte van het huidige en toekomstige bestemmingsplan) moet juridisch gezien uitgesloten zijn dat er significante gevolgen optreden op een beschermd (natuur)gebied.

Zoals de Afdeling standaard overweegt dient de gemeente bij de vaststelling van een bestemmingsplan de feitelijke, planologische legale situatie als referentiesituatie te beschouwen (o.a. ECLI:NL:RVS:2020:1110). Dit wordt dan ook in dit bestemmingsplan als uitgangspunt en hoofdregel geformuleerd. Op basis hiervan is het niet noodzakelijk om het bestemmingsplan passend te beoordelen.

Uitzondering op de hoofdregel zijn de bedrijven met een verleende Wnb-vergunning (of verleende omgevingsvergunning met een verklaring van geen bedenkingen op basis van de Wnb) welke ten tijde van de vaststelling van het bestemmingsplan onherroepelijk zijn en waar een passende beoordeling aan ten grondslag heeft gelegen (o.a. ECLI:NL:RVS:2020:864). Een Wnb-vergunning (of afgegeven vvgb) welke op basis van de PAS-wetgeving passend is beoordeeld mag hiervoor niet gebruikt worden. Ook niet indien dit onherroepelijke vergunningen zijn. Voor de vaststelling van een bestemmingsplan (ruimtelijk spoor) is dit niet toegestaan (ECLI:NL:RVS:2019:1603), r.o. 36 e.v.). Dit staat juridisch gezien los van de referentiesituatie die gehanteerd moet worden op basis van de Wet natuurbescherming.

Deze uitzondering op de hoofdregel is gebaseerd op artikel 2.8, lid 2 Wnb. In het bestemmingsplan hebben wij enkele bepalingen opgenomen om uit te sluiten dat er een significant gevolg is op een beschermd gebied op basis van de Wnb. In de bijlage van het bestemmingsplan hebben wij aanvullend een lijst opgenomen met onherroepelijke Wnb-vergunningen waarbij er sprake is van een passende beoordeling (niet zijnde de PAS) (bijlage 7: Onherroepelijke Wnb-vergunningen). Deze lijst is opgenomen vanwege de uitzondering op de hoofdregel inzake het strijdig gebruik in relatie tot stikstofdepositie. Voor die opgenomen vergunningen geldt dat er voor de vraag of er een toename van stikstofdepositie is, deze verleende vergunning als referentie wordt gehanteerd.

3.1.1.6 Geitenhouderijen

De gemeenteraad van de gemeente Súdwest-Fryslân heeft op 3 juni 2021 en op 9 mei 2022 een voorbereidingsbesluit genomen om het oprichten van nieuwe geitenhouderijen, het omschakelen van een bestaand agrarisch bedrijf naar een geitenhouderij en het uitbreiden van een bestaande geitenhouderij uit te sluiten. Beide voorbereidingsbesluiten zijn genomen uit voorzorg op basis van veronderstelde gezondheidsrisico's uit de onderzoeken in 2017, 2018 en 2019 door de Veehouderij gezondheid omwonenden (VGO) van het RIVM. Ook is het besluit genomen in afwachting van het onderzoek naar de oorzaken van longontstekingen rond geitenhouderijen, van het VGO III-onderzoek. De resultaten van het VGO III-onderzoek worden eind 2024 verwacht. Verder voorzien de huidige bestemmingsplannen van de gemeente Súdwest-Fryslân geen mogelijke gezondheidsrisico's nabij geitenhouderijen, daarom wordt nu een regeling opgenomen in het onderhavige 'Veegplan'. De voorbereidingsbesluiten en de onderzoeken van het VGO vormen de basis voor een regeling in dit

bestemmingsplan. De betreffende onderzoeken zijn opgenomen als bijlage bij de toelichting van dit bestemmingsplan.

In onderhavig bestemmingsplan is een verbod opgenomen voor nieuw vestiging, uitbreiding of omschakeling van geitenhouderijen. Onder voorwaarden kan met een omgevingsvergunning worden afgeweken van de regels en kan toch een vestiging, uitbreiding of omschakeling mogelijk worden gemaakt.

Achtergrond

Door het RIVM en andere instanties wordt al jaren onderzoek gedaan naar gezondheidsrisico's in relatie tot geitenhouderijen. Uit deze onderzoeken is gebleken dat er sprake is dat er binnen een straal van 2 kilometer van geitenhouderijen meer longontstekingen voorkomen. De eerste resultaten van de onderzoeken is voor (onder meer) de provincie Fryslân aanleiding geweest een zogenaamde tijdelijke geitenstop op te leggen. In augustus 2019 heeft Provinciale Staten van Fryslân echter besloten de tijdelijke geitenstop voor de gehele provincie Fryslân niet te verlengen. Doordat er geen provinciale geitenstop meer is, zijn de gemeentelijke bestemmingsplannen weer leidend voor de vraag of er een geitenhouderij gevestigd mag worden.

De voorbereidingsbesluiten geitenhouderijen zijn genomen uit voorzorg en in afwachting van het onderzoek naar de gezondheidsrisico's voor omwonenden van een geitenhouderij nu de vestiging van grondgebonden geitenhouderijen binnen de gemeente met het vervallen van de geitenstop van de provincie planologisch mogelijk is.

Gezondheidsrisico's

Een belangrijk uitgangspunt voor het toe te passen beleid vormen de gezondheidsrisico's ten aanzien van geitenhouderijen. Er zijn aanwijzingen dat mensen die in de buurt van geitenhouderijen wonen, vaker een longontsteking krijgen. Momenteel loopt er een groot landelijk onderzoek (VGO Veehouderij en Gezondheid Omwonenden) rondom de risico's van de geitenhouderijen en kippenhouderijen voor de volksgezondheid. Het VGO onderzoek wordt gehouden in Noord-Brabant en Noord-Limburg, waar veel mensen in de buurt van één of meer veehouderijen wonen. Het programma Veehouderij en Gezondheid (coördinatie RIVM/GGD) is erop gericht meer kennis te krijgen over de gezondheid van mensen die in de buurt van veehouderijen wonen. Het programma bestaat uit verschillende deelonderzoeken. In 2019 zijn vervolgonderzoeken gestart om te achterhalen waarom mensen die wonen in de buurt van geitenhouderijen vaker een longontsteking hebben. De resultaten van het onderzoek worden niet eerder dan in het najaar van 2024 verwacht.

Ontwikkelingen provincie Fryslân

In de meeste provincies geldt een geitenstop. De planologische maatregelen in deze provincies en sommige Friese gemeenten zijn (of worden) genomen kunnen leiden tot een verplaatsingsbeweging naar provincies en gemeenten die (nog) geen maatregelen hebben getroffen. In de provincie Fryslân geldt geen geitenstop.

Volgens signalen uit de markt blijkt echter dat de vraag naar geitenmelk zal toenemen met als gevolg dat er meer geitenhouderijen kunnen worden gevestigd.

Ontwikkelingen gemeente Súdwest-Fryslân

De gemeente Súdwest-Fryslân realiseert zich dat een uitbreiding van geitenhouderijen mogelijk een gezondheidsrisico voor haar inwoners met zich meebrengt. De vervolgonderzoeken hebben ernstig vertraging opgelopen door de corona pandemie. Juist dat gezondheidsrisico baart zorgen. De gemeente wil een mogelijk ongewenste ontwikkeling met betrekking tot de gezondheid van haar inwoners voorkomen. Om die reden heeft de raad besloten uit voorzorg een voorbereidingsbesluit te nemen.

Motivering

Onderzoek rondom geitenhouderijen heeft uitgewezen dat mensen die in de buurt wonen van deze bedrijven, een grotere kans hebben op een longontsteking. Dat blijkt uit studies gedaan in:

- 2017 (Hagenaars, T.J., Hoeksma, P., De Roda Husman, A.M., Swart, A., Wouters, I.M., Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (aanvullende studies): Analyse van gezondheidseffecten, risicofactoren en uitstoot van bio-aerosolen, Bilthoven, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu 2017). Dit onderzoek is opgenomen als bijlage 6 (Analyse van gezondheidseffecten (aanvullende studie) 2017) bij deze toelichting.
- 2018 (IJzermans, C.J., Smit, L.A.M., Heederik, D.J.J., Hagenaars, T.J., Veehouderij en gezondheid omwonenden III: longontsteking in de nabijheid van geiten- en pluimveehouderijen; actualisering van gegevens uit huisartspraktijken 2014 - 2016, Utrecht: Nivel, 2018.). Dit onderzoek is opgenomen als bijlage 7 (Veehouderij gezondheid omwonenden III 2018) bij deze toelichting.

Omdat de bovengenoemde onderzoeken uitsluitend in Noord-Brabant en Limburg zijn uitgevoerd was niet duidelijk of longontsteking ook in andere provincies vaker zou voortkomen rond geitenhouderijen. Daarom is er een vervolg gegeven aan het VGO III door onderzoek te doen in Gelderland, Overijssel en de oostkant van Utrecht. Dit onderzoek (Smit, L.A.M., Huss, A., Jacobs, J., Veehouderij en Gezondheid Omwonenden III, Longontsteking in de nabijheid van geiten- en pluimveehouderijen in Gelderland, Overijssel en Utrecht, Utrecht: IRAS 2019) is in november 2019 uitgebracht. Daarmee werd duidelijk dat voor deze regio's hetzelfde het geval was. Dit onderzoek is opgenomen als bijlage 8 (Veehouderij en Gezondheid Omwonenden III - Gelderland, Overijssel en Utrecht 2019) bij deze toelichting.

Planologische regeling geitenhouderijen

In de gebruiksregels van het voorliggende bestemmingsplan is een verbodsbepaling opgenomen voor de nieuwvestiging, omschakeling en uitbreiding van geitenhouderijen. In het bestemmingsplan is een afwijkingsbevoegdheid opgenomen om onder voorwaarden van het verbod te kunnen afwijken.

Naar aanleiding van het besluit van de gemeenteraad van Súdwest-Fryslân wordt in dit bestemmingsplan geregeld dat het zonder omgevingsvergunning niet is toegestaan om een geitenhouderij op te richten dan wel uit te breiden. Eveneens is zonder omgevingsvergunning de omschakeling van een bestaand agrarisch bedrijf tot geitenhouderij niet toegestaan. Het is dus zonder vergunning niet toegestaan om:

- een nieuwe geitenhouderij te beginnen;
- het geheel of gedeeltelijk wijzigen of uitbreiden van een bestaand (agrarisch) bedrijf door (onder andere) geiten te gaan houden;
- het uitbreiden van een bestaande geitenhouderij met één of meer geiten. Bij een eventuele uitbreiding kan het dat gaan om zowel het plegen van nieuwbouw als om bestaande bouwwerken geschikt maken voor het houden van geiten.

Het bevoegd gezag kan met een omgevingsvergunning afwijken indien uit onderzoek in voldoende mate is gebleken dat gezondheidsrisico's van personen die verblijven in nabij gelegen functies, zijn uit te sluiten. Het bevoegd gezag betreft bij het al dan niet verlenen van de omgevingsvergunning in ieder geval:

1. de afstand van de geitenhouderij tot bestaande of geprojecteerde woonfuncties of andere gevoelige verblijfsfuncties;
2. een advies van de GGD of andere onafhankelijke deskundige, zo lang er geen algemene nieuwe inzichten zijn.

3.1.2 Wonen

Dit bestemmingsplan voorziet erin dat de bestaande woningen in het buitengebied als zodanig zijn bestemd en verder worden geen openingen geboden voor nieuwe burgerwoningen. Grondslag hiervoor is het niet willen toestaan van functies die niet gebonden zijn aan het buitengebied. Nieuwe burgerwoningen in het buitengebied, zonder functionele binding met het gebied, zijn niet toegestaan. Uitzondering hierop zijn de nieuwe compensatiewoningen, in aansluiting op een bebouwde kom, voortkomend uit de toepassing van de 'ruimte-voor-ruimte-regeling'. Daarnaast is een burgerwoning mogelijk in de oorspronkelijke bebouwing van een voormalig agrarisch bedrijf. Het bestemmingsplan biedt de mogelijkheid om binnen de bestaande (oorspronkelijke verschijningsvorm) de stelpboerderij maximaal drie woningen te realiseren.

Bij de reguliere woningen en de woonboerderijen wordt gekozen voor het traditionele beeld: één bouwlaag met een bewoonbare kap. Voorkomen moet worden dat reguliere woningen zonder nadere afweging tot forse proporties kunnen uitdijen. Juist de samenhang tussen het sinds de 19e eeuw maar in beperkte mate veranderd landschap en de schaal van de gebouwen maken dat het gebied als landschappelijk aantrekkelijk wordt beschouwd. De bebouwde oppervlakte van de hoofdvorm van de reguliere woning mag maximaal 150m² bedragen. Daarbij wordt uitgegaan van een goothoogte van 4,5m en een bouwhoogte van 10m.

Ten aanzien van de uiterlijke verschijningsvorm van (vervangende) nieuwbouw kunnen in het bestemmingsplan geen regels worden opgenomen. Hiervoor gelden de regels uit de gemeentelijke welstandsnota.

Aan- en uitbouwen en losstaande bijgebouwen dienen qua maatvoering en situering ondergeschikt te zijn aan de hoofdvorm. De totale oppervlakte van de ondergeschikte gebouwen bedraagt maximaal 100m² met een ondergeschiktheidspercentage van 10% ten opzichte van de hoofdvorm. Bij de traditionele woonboerderijen wordt uitgegaan van de bestaande oppervlakte. De gezamenlijke oppervlakte van bijbehorende bouwwerken en overkappingen per hoofdvorm mag maximaal 150m² bedragen.

Wanneer voormalige agrarische gebouwen wordt gesloopt, mag hiervoor 50% worden teruggebouwd met een maximale oppervlakte van 500m². Dit is inclusief de standaardoppervlakte van 150m².

Waar in het verleden woningen slechts mochten worden gebruikt voor wonen, wil de gemeente voortaan meer ruimte bieden voor andere functies. Ook hier kan het bieden van meer mogelijkheden bijdragen aan het behoud van de karakteristieke beeldbepalende bebouwing. Uitgangspunt is dat de eventuele nieuwe functies ondergeschikt zijn aan de woonfunctie. Dit moet blijken uit de inrichting van het erf en het aanzicht van de bebouwing. Bij de reguliere woningen gaat het om aan-huisgebonden beroepen, bêd & brochje en lichte bedrijfsmatige activiteiten. Voor de gebruiksfuncties van als woonboerderij bestemde woningen wordt verwezen naar paragraaf 3.1.2

3.1.3 Hergebruik voormalige (agrarische) bedrijven

Door vooral veranderingen in de landbouw verliest veel agrarische bebouwing haar functie. Woonboerderijen vormen een bijzondere groep woningen in het buitengebied. Deze oorspronkelijke boerderijen in de vorm van een stelp of een kop(-hals)-romp vormen een waardevolle karakteristiek voor het buitengebied. Een passend hergebruik van deze traditionele boerderijen draagt bij aan het behoud van deze karakteristieke bebouwing.

Ruimte bieden voor verbreding van het gebruik van woonboerderijen kan bijdragen aan de instandhouding van de oorspronkelijke bebouwing. Daarbij gaat het niet alleen om een traditionele boerderijvorm maar (ook) om de meer moderne bouwvorm van een niet-inpandige bedrijfswoning in combinatie met bijvoorbeeld een ligboxenstal. Deze ontwikkeling draagt bij aan het voorkomen van verpaupering met mogelijke leegstand als gevolg.

Het is daarom vanwege de leefbaarheid van het platteland van belang om ruimhartig om te gaan met het toestaan van nieuwe functies in vrijgekomen agrarische bebouwing. Bedrijvigheid van milieucategorie 1 en 2 wordt daarbij als ruimtelijk goed inpasbaar gezien.

3.1.3.1 Functiewijziging en voorwaarden

Vrijkomende agrarische bedrijven kunnen een goede locatie vormen voor kleinschalige, of startende niet-agrarische bedrijven. Veelal is de bebouwing en het erf van voldoende omvang om de beoogde bedrijfsactiviteiten uit te voeren.

De gemeente wil functiewijziging naar niet-agrarische functies ondersteunen, maar verbindt daaraan de volgende voorwaarden:

- er kan uitsluitend gebruik worden gemaakt van het huidige bouwperceel c.q. erf; er wordt geen medewerking verleend aan het vergroten van het erf;

- bij afbraak van beeldverstorende bijgebouwen kan gebruik worden gemaakt van een 'ruimte-voor-ruimte'-regeling;
- de nieuwe functie mag geen afbreuk doen aan de bedrijfsvoering en de ontwikkelingsmogelijkheden van aanwezige (agrarische) bedrijven;
- de verkeersaantrekkende werking van een nieuwe activiteit mag niet onevenredig toenemen ten opzichte van de verkeersaantrekkende werking van de beëindigde functie;
- parkeren dient op eigen terrein plaats te vinden, waardoor parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen.

3.1.3.2 Wonen, al dan niet i.c.m. niet-agrarische nevenactiviteiten

Het wonen in voormalige karakteristieke bedrijfsgebouwen (stelp of kop-hals-romp) spreekt in principe voor zich. Ruimte bieden voor verbreding van het gebruik van woonboerderijen kan bijdragen aan de instandhouding. Dit kan tot een verrijking van het buitengebied leiden en bijdragen aan het behoud van karakteristieke beeldbepalende bebouwing. In dat kader kan een tweedeling in het toe te laten gebruik worden gemaakt:

1. Nevenactiviteiten die zonder meer passend binnen de woonfunctie zijn:
  - aan-huis-verbonden beroepen;
  - béd en brochje;
  - stalling;
2. Nevenactiviteiten die mogelijk inpasbaar zijn met een binnenplanse afwijkingsmogelijkheid:
  - lichte bedrijfsmatige activiteit (cat. 1 en 2);
  - een gebruiksgerichte paardenhouderij;
  - groepsaccommodaties;
  - maatschappelijke, zorg- en/of recreatieve activiteiten.

Daarbij geldt steeds de voorwaarde dat de nevenactiviteiten ondergeschikt zijn aan de woonfunctie, dat de activiteiten in de regel binnen de bestaande gebouwen plaatsvinden en dat er geen buitenopslag van voorraad, gereed product, materieel, etc. plaatsvindt.

Om (monumentale of karakteristieke) boerderijen in stand te houden, is het mogelijk om de panden onder bepaalde voorwaarden te splitsen. Bij splitsing mogen maximaal drie woningen gerealiseerd worden binnen het bestaande hoofdgebouw. Algemeen aandachtspunt bij splitsing is de afstemming met en de toetsing aan de milieuwet- en regelgeving (geurhinder). De ontwikkelingsmogelijkheden voor de basisfuncties dienen in stand te blijven. Om te voorkomen dat bijgebouwen qua oppervlakte op het voormalige agrarische perceel gaan domineren, mag de totale oppervlakte van bijbehorende bouwwerken en overkappingen bij meerdere woningen maximaal 150 m² bedragen.

3.1.4 Zelfstandige (bedrijfsmatige) activiteiten

De bestaande zelfstandige bedrijven zijn als zodanig bestemd. Naast de niet-agrarische nevenactiviteiten biedt het plan met een wijzigingsmogelijkheid ruimte

voor zelfstandige bedrijfsmatige activiteiten die passen in het landelijk gebied. Het kan daarbij gaan om:

- een agrarisch dienstverlenende bedrijf: een bedrijf waarbinnen uitsluitend of overwegend arbeid wordt verricht voor de productie of levering van goederen of diensten ten behoeve van agrarische bedrijven;
- groepsaccommodaties, maatschappelijke, zorg- en /of recreatieve ontwikkelingen;
- niet-agrarische bedrijfsmatige activiteiten (veelal kleinschalige bedrijfsmatige activiteiten) waarbij het gaat om een selectie van de bedrijven in de milieucategorieën 1 en 2. In de regels is een Staat van Bedrijven opgenomen waarin de selectie van de bedrijven is vastgelegd. De bestaande (vergunde) bebouwing mag met 15% worden uitgebreid. In afwijking kan een grotere uitbreiding worden toegestaan tot een maximum van 50% van het (oorspronkelijke) hoofdgebouw, indien onderbouwd kan worden dat het bedrijf landschappelijk, milieuhygiënisch en verkeerskundig inpasbaar is in de omgeving.

Overkoepelende randvoorwaarde voor deze zelfstandige activiteiten binnen het agrarisch gebied is het behoud van de kenmerkende en landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Om verstening te voorkomen, worden nieuwe zelfstandige activiteiten alleen toegestaan in vrijkomende agrarische bedrijven.

Voor het toestaan van zelfstandige activiteiten geldt een nader afwegingsmoment in de vorm van een wijzigingsprocedure, gekoppeld aan ruimtelijke randvoorwaarden. Daarbij geldt als uitgangspunt dat de (bedrijfsmatige) activiteiten binnen het oorspronkelijke bestemmingsvlak worden gerealiseerd.

3.1.5 Detailhandel en horeca

In het bestemmingsplan wordt geen ruimte geboden voor nieuw te vestigen detailhandel. Alleen de bestaande detailhandel is als zodanig bestemd en krijgt slechts beperkte ontwikkelingsmogelijkheden. Een specifieke vorm van detailhandel, de 'productiegebonden detailhandel' is wel toegestaan als ondergeschikte nevenactiviteit. Het gaat hierbij om detailhandel in streekgebonden producten of in het buitengebied gevestigde kunstzinnigheid zoals de verkoop bij een atelier. Daarbij moet het wel gaan om de verkoop van goederen die ter plaatse worden vervaardigd, geteeld, gerepareerd en/of toegepast in het productieproces, waarbij de detailhandelsfunctie ondergeschikt is aan het productieproces.

Voor horecavoorzieningen geldt dat de bestaande gelegenheden positief zijn bestemd. Voor nieuwe horecavormen wordt uitsluitend ruimte in ondergeschikte vorm bij recreatieve voorzieningen in gebouwen voor beheer en dienstverlening en binnen vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing geboden. Bij wijze van uitzondering kan een nieuwe horecavorm in het buitengebied echter een meerwaarde aan het gebied geven (zoals de versterking van de recreatieve structuur), bijvoorbeeld in een vrijstaande boerderij. Het ligt niet voor de hand om dit te faciliteren met een binnenplanse wijzigingsmogelijkheid. Een partiële

herziening van het bestemmingsplan (bevoegdheid van de raad) is in een dergelijk geval dan een voor de hand liggende keuze.

3.1.6 Ruimte-voor-ruimte-/saneringsregeling

Wanneer agrarische bedrijfsgebouwen hun agrarische functie verliezen, kan aan deze bebouwing een nieuwe functie worden toegekend. Om te voorkomen dat het landschap wordt aangetast door leegstaande bebouwing die hun oorspronkelijke agrarische functie hebben verloren, kan een 'ruimte voor ruimte'-regeling worden toegepast. Een dergelijke regeling ziet toe op het (laten) slopen van ontsierende bebouwing in het landelijk gebied waarbij de initiatiefnemer wordt gecompenseerd.

Voor het plangebied wordt in hoofdlijnen aangesloten bij de provinciale regeling die in dit kader geldt. Dit houdt in dat wanneer minimaal 1.000 m² aan beeldverstorende bebouwing van een agrarisch perceel of minimaal 3.000 m² aan kassen van een voormalig glastuinbouwbedrijf in het landelijk gebied, wordt gesloopt, de eigenaar ter compensatie één nieuwe woning mag bouwen. In tegenstelling tot de provinciale verordening mag de nieuwe woning uitsluitend worden gebouwd in of direct aansluitend aan een bebouwde kom. Een nieuwe woning op de saneringslocatie wordt niet toegestaan.

3.1.7 Maatschappelijk en 'Maatschappelijk – zorgboerderij'

In het plangebied komen enkele maatschappelijke voorzieningen voor. Deze zijn de bestemming 'Maatschappelijk' toegewezen. Het kan hierbij om educatieve, sociaal-medische, sociaal-culturele, levensbeschouwelijke, sport- en recreatieve voorzieningen en voorzieningen ten behoeve van openbare dienstverlening gaan, alsook ondergeschikte detailhandel en – horeca die ten dienste staat van deze maatschappelijke voorzieningen. Zorgboerderijen binnen het plangebied zijn als maatschappelijke functie als zodanig specifiek bestemd in dit bestemmingsplan.

3.1.8 Recreatie en toerisme

De recreatiesector is van groot belang in de gemeente Súdwest-Fryslân. Er zijn meerdere recreatieterreinen in de gemeente, waarbij onderscheid is gemaakt tussen reguliere kampeerterreinen, bungalow-/huisjesterreinen en kleinschalig kamperen.

Binnen het plangebied komen verschillende vormen van recreatie voor. De meest voorkomende vormen zijn recreatieappartementen, groepsaccommodaties en het kleinschalig kamperen. In het plangebied liggen ook enkele kampeerterreinen die niet vergelijkbaar zijn met reguliere kampeerterreinen maar groter zijn dan een kleinschalig kampeerterrein. Voor deze kampeerterreinen wordt uitgegaan van de vergunde situatie.

Er is al jaren een trend gaande van een dalende bezettingsgraad van kampeerterreinen. Vandaar dat op veel terreinen meer permanente accommodaties gerealiseerd worden. De provincie Fryslân geeft gemeenten de ruimte om op bestaande terreinen recreatiewoningen mogelijk te maken. Voorwaarde is wel dat er sprake is van een goede landschappelijke inpassing.

Autonome ontwikkelingen verblijfsrecreatie

Op het gebied van verblijfsrecreatie zijn de volgende trends waar te nemen:

- de kampeermarkt krimpt: de bezettingsgraad van kampeerterrein nam de laatste jaren af. Wel is meer ruimte nodig voor marktniches zoals kort verblijf voor campers (sterke toename door corona) en het kamperen aan het water (roll-on-roll-off). Ten aanzien van kleinschalig kamperen bij agrarische bedrijven is geen sprake van een duidelijke trend;
- de vraag naar bungalows stabiliseert: het nieuwe aanbod vervangt het oude aanbod;
- er is behoefte aan het overnachten in authentieke boerderijen, landhuizen en dergelijke. Daarnaast is er behoefte aan kleinschalige formules zoals 'gastenkamers', designhotels en chique restaurants, maar ook voor bijzondere formules als de boerenkamers of logies in historische bebouwing (erfgoedlogies) of in de vorm van groepsaccommodaties in voormalige agrarische bebouwing.

Kleinschalig kamperen

Kleinschalig kamperen wordt enerzijds gezien als een kleinschalig alternatief voor regulier kamperen en anderzijds als een extra inkomstenbron voor agrarische bedrijven. In verband met het behoud van de voormalige agrarische bebouwing (stelp- of kop-hals-rompboerderij), is het wenselijk dat ook bij de voormalige agrarische bedrijven de mogelijkheid bestaat om kleinschalig te kamperen. Het kleinschalige kampeerterrein moet op of direct aansluiten bij het erf. Er mag een kleinschalig haventje worden aangelegd, waarbij het aantal ligplaatsen niet meer mag bedragen dan het aantal staanplaatsen op het kleinschalig kampeerterrein.

Onder voorwaarden mag het aantal staanplaatsen op een kleinschalig kampeerterrein op grond van de 'Omgevingsverordening' van de provincie worden uitgebreid van 25 naar maximaal 35 plaatsen. Daarnaast biedt de provincie ook de mogelijkheid om het gehele jaar rond te kamperen en mogen de trekkershutten luxer uitgevoerd worden.

3.2 Verkeersstructuur

3.2.1 Wegen

De inrichting van wegen vormt de basis voor een verkeersveilige, bereikbare en leefbare gemeente. Landelijk is afgesproken dat hiervoor het Duurzaam Veilig principe wordt toegepast. Hierin wordt onderscheid gemaakt in verkeersruimten en verblijfsgebieden. In de verkeersruimten krijgen vlotte autoverplaatsingen en bereikbaarheid prioriteit. In verblijfsgebieden is de kwaliteit van de openbare ruimte belangrijker. De doorstroming van het verkeer heeft een ondergeschikte rol ten opzichte van een aangenaam en veilig woon- en leefklimaat. Op basis van Duurzaam Veilig zijn er drie categorieën wegen:

Stroomwegen (verkeersruimte) vormen het landelijke- en regionale hoofdwegennet. Hier geldt een maximum

snelheid van 120/130 of 100 km/u buiten de bebouwde kom en 70 km/u binnen de bebouwde kom.

Gebiedsontsluitingswegen (verkeersruimte)

hebben een ontsluitende functie voor een groter gebied en regionale centra, en vormen een verbinding met de stroomwegen. Hier geldt een maximum snelheid van 80 km/u buiten de bebouwde kom en 50 km/u binnen de bebouwde kom.

Erftoegangswegen (verblijfsgebied)

lopen direct van en naar de percelen, hoofdzakelijk bestemmingsverkeer, agrarisch verkeer, fietsers. Hier geldt een maximum snelheid van 60 km/u buiten de bebouwde kom en 30 km/u binnen de bebouwde kom.

Binnen het plangebied komen naast de provinciale wegen, de N354 en de N359, uitsluitend gebiedsontsluitings- en erftoegangswegen voor.

Figuur 2: wegen GVVP 2020

3.2.2 Vaarwegen

De provincie Fryslân heeft 850 km vaarwegen en 1.700 km aan oevers. Op dit moment is het beheer en onderhoud van de vaarwegen en de oevers hiervan versnipperd. Friese gemeenten, Wetterskip Fryslân en de provincie werken samen aan nieuwe basisafspraken hierover. Deze afspraken liggen nog niet vast. Verwachting is dat Provinciale Staten hierover eind 2022/begin 2023 de afspraken hierover gaat vastleggen. Dit in samenspraak met gemeenten en Wetterskip. Basis hiervoor vormt de Vaarwegenkaart van de provincie Fryslân.

Figuur 3: vaarwegen naar vaarwegklasse (bron: provincie Fryslân)

3.2.3 Openbaar vervoer

Provincie Fryslân is verantwoordelijk voor het openbaar vervoer in Fryslân. Arriva verzorgt het regionale treinvervoer en het busvervoer in Fryslân en op de Waddeneilanden, de Qliner 315 en het stadsvervoer in Leeuwarden. Een goed openbaar vervoer is feitelijk onmisbaar en dus zeer belangrijk voor het platteland. De spoorverbinding naar Zwolle ende Randstad wordt verzorgd door de NS.

De trein naar Leeuwarden vormt voor de gemeente Súdwest-Fryslân een belangrijke verbinding richting onder andere Groningen en het oosten van het land. Vanuit Sneek hebben de bewoners van de dorpen wel toegang tot de trein. Voor de dorpen in het oosten van het plangebied is de spoorlijn Zwolle-Leeuwarden (station in Grou) goed bereikbaar.

Het huidige netwerk van openbaar vervoer is opgebouwd uit de trein, de lijnbus met een hoge frequentie, de lijnbus met een lage frequentie, de belbus en de buurtbus.

Door corona zijn reizigerspatronen veranderd. Naar verwachting reizen ook in 2022 nog steeds aanzienlijk minder mensen met het openbaar vervoer. De verwachting is dat de reizigersaantallen in 2025 weer op het niveau zitten als voor corona. Daarom is het nodig om kostenbesparende maatregelen te treffen. Daarnaast is het nodig om verbeteringen door te voeren in het openbaar vervoer om het aantrekkelijker te maken voor de reizigers. Maatregelen zijn onder andere: het schrappen van ritten en/of lijnen met zeer weinig reizigers, het versnellen van lijnen, het spreiden van reizigers in het openbaar vervoer en het frequenter rijden van bussen op hoofdverbindingen om reizigers terug in het openbaar vervoer te krijgen.

Figuur 4: openbaar vervoer GVVP 2020

3.3 Ontstaansgeschiedenis en stedenbouwkundige opzet

Het plangebied omvat het landelijke gebied van een deel van Súdwest-Fryslân, met inbegrip van de kleinere dorpen Easterwierrum (deels), Hinnaard, Iens, Indijk, Koufurtherige, Smallebrugge, Lytsewierrum en Ypecolsgea. De grotere kernen vallen buiten het plangebied, de buurtschappen zijn in het plangebied opgenomen.

3.3.1 Easterwierrum

Het dorp ligt in het noordoosten van de gemeente, ongeveer 14 km ten zuiden van Leeuwarden. Easterwierrum ligt op het kruispunt Hegedyk en Easterwierrummer Aldfeart. Langs het dorpsgebied stroomt een belangrijke waterverkeersader, De Swette. Het dorp is ontstaan op de plek van de buurtschap Tsjerkebuorren op een kleine terp. In 1319 werd deze plek nog vermeld als Aesterwerum. Easterwierrum was een terpdorp zonder echte kerkbuurt maar met wat losse agrarische bebouwing. In de historische kern is van de oude kerk enkel nog de markante kerktoren overgebleven. De terp is afgegraven tot een rond eiland in de groene vlakte en is tegen afkalving beschermd door een keermuur.

Op en bij deze terp heeft het dorp zich ontwikkeld, maar in de 18de en 19de eeuw is de bebouwing opgeschoven naar het zuiden richting de Easterwierrummer Aldfeart, de nu huidige, dorpskern ligt ca. 600 meter van de Tsjerkebuorren af. De tweede dorpskern is ontstaan bij een brug waar aan het begin van de 18^e eeuw al wat bebouwing aanwezig was. De groei van deze tweede kern kwam pas in de eerste helft van de 19^e eeuw. De huidige dorpskern heeft een kruisvormige plattegrond met de slachtedyk en de vaart als structuurbehalers. In het noordwestelijke kwart ligt een open ruimte. Daar is begin 21^e eeuw een dorpshaven gerealiseerd. De tweede

dorpskern groeide in de 20^e eeuw verder uit tot komdorp waarvan de meeste nieuwbouw aan de westkant van de Hegedyk is gelegen.

Enkel de historische kern van Easterwierrum, het huidige buurtschap Tsjerkebuorren, valt binnen het plangebied.

3.3.2 Hinnaard

Het dorp ligt in het noordoosten van de gemeente, ongeveer 3 kilometer ten noordoosten van Wommels. Ten noordwesten op ca. 600 meter van het dorpsgebied loopt de Boalserter Feart. Hinnaard is een van de kleinste dorpen van Fryslân en is ontstaan op een smalle compacte terp. De kern van het dorp op de terp is dan ook nauwelijks gegroeid. Deze bestaat nog altijd uit enkele woningen staande rond een kleine terp met cirkelvormig grindpad, met in het midden een begraafplaats en een markant 19^e eeuws vierkant klokhuis c.q. een gesloten klokkenstoel. Buiten de kern liggen verspreid nog enkele boerderijen om het dorp heen. In het verleden heeft Hinnaard een belangrijke positie gehad. De grietenij en later de gemeente Hennaarderadeel is er naar vernoemd. In de late Middeleeuwen vond in dit dorp de rechtspraak van de grietenij plaats.

Het dorp is in omvang vrijwel niet uitgebreid, wel heeft er diverse vernieuwde bebouwing aanwezig in het dorp.

3.3.3 Iens

Het dorp ligt in het noordoosten van de gemeente, ongeveer 2 kilometer ten noordoosten van Wommels. Ten noordwesten op ca. 600 meter van het dorpsgebied loopt de Boalserter Feart. Door het dorp stroomt de Edenser Opvaart. Van oorsprong was het gelegen aan een doodlopende weg, later is er een fietspad aangelegd dat langs de Bolswardertrekvaart loopt.

Iens is ontstaan als klein terpdorp met een losse structuur van een paar boerderijen en vervolgens wat huizen aan de met hagen omzoomde kerkhof met monumentale 13e eeuwse kerk. Het was een afgelegen terp waardoor groei lang uitbleef. Aan de westelijke zijde tegenover de kerk staat een rij aaneengesloten arbeiderswoningen uit de 18^e eeuw, die al behoorlijk vernieuwd zijn. Aan de noordelijke dorpsrand staat een monumentale stelpboerderij en iets buiten het dorp aan de zuidzijde is een ook nog grote stelp aanwezig.

3.3.4 Indijk

Het dorp ligt in het zuidoosten van de gemeente, ongeveer 1 kilometer ten westen van Woudsend. Indijk ligt aan de rand van het Hegemer Mar. Indijk is in de middeleeuwen ontstaan als vaartdorp en lag aan de Hooiwijk, een brede sloot die liep vanaf de Waldseiner Rakken naar het Hegemer Mar. Het dorp is ontstaan binnen een dijk, die op een dwars gelegen dijk lag, hier duidt de plaatsnam dan ook op.

Indijk heeft ook een kerkhof, gelegen in een weiland met een rijksmonumentale klokkenstoel, en een achttal grafzerken.

Indijk bestond van oudsher uit een agrarische gemeenschap en de boerderijen stonden met de voorkant naar het water, de enige verbindingroute in die tijd. Pas in het begin van de 20^e eeuw kreeg het dorp een ontsluiting over de weg, via een brug over de Weisleat, die door Woudsend liep. Eind 20^e eeuw werd er via Elahuizen ook een verbinding gemaakt met Indijk via de weg Trophorne. In 1976 werd Indijk aan de oostelijke zijde uitgebreid met bungalowpark de Rakken een park met 65 woningen. In 1995 werd een nieuw bungalowpark genaamd Waterwende gerealiseerd. Dit park met ca. 130 woningen is aan de zuidelijke zijde van het oude bungalowpark aan gerealiseerd en sluit bijna tegen Woudsend aan.

3.3.5 Koufurtherige

Het dorp ligt in het oosten van de gemeente, ongeveer 1 kilometer ten noorden van Woudsend. Het dorp is een zeer jong agrarisch streekdorp dat pas na de Tweede Wereldoorlog als dorp werd beschouwd. De plaatsnaam verwijst het water (Koufurde) waarbij het is ontstaan en de rij (rige) van huizen en boerderijen langs de rijksstraatweg.

Op de grietenijkaart in de atlas van Schotanus uit 1716 is de streek ten westen van het meer vrijwel leeg. Voordat Koufurderrige een officieel dorp werd behoorde de streek in delen bij de dorpen aan de andere kant van de Kûfurd. Het kleinste, noordelijke deel hoorde met Sand Buiren bij Langweer. Het middelste, grootste deel hoorde bij Dijken en het zuidelijke part bij Teroele. Op 9 februari 1951 verkreeg het dorp officieel de dorpsstatus.

De ontwikkeling van de Rijksstraatweg, die in 1848 is opgericht van Sneek naar Lemmer, is voor de ontwikkeling van het gebied van grote betekenis geweest.

De streek raakte na realisatie van deze weg en nadat de hooilanden in eind 19^e eeuw werden ingedijkt en bemalen pas echt bewoond. Er ontstond bewoning langs de rijksstraatweg. De streek is pas echt ontwikkeld vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw. Toen is in korte tijd een flinke reeks, veelal grote, boerderijen gebouwd. De meeste werden aan de oostkant van de weg gebouwd, maar ook een drietal aan de westzijde.

3.3.6 Smallebrugge

Het dorp ligt in het zuidoosten van de gemeente, ongeveer 2 kilometer ten noorden van Woudsend. Ten noorden van het dorpsgebied stroomt de Jelteloot. Over land is het dorp enkel te bereiken via een smalle weg vanuit Koufurderrige.

De nederzetting Smallebrugge is ontstaan bij de ontginning rond 1100 van het veengebied dat afwaterde op het veenriviertje de Ee. Het ligt aan deze voormalige veenrivier. Op de grietenijkaart in de Atlas van Schotanus uit 1716 is te zien dat Smallebrugge destijds nog uit een dorpje met een kerk en 5 gebouwen die geconcentreerd om de kerk heen stonden bestond. Ondanks het omringende water is het kleine streekdorp Smallebrugge altijd een agrarische plaats geweest.

In 1637 werd bij een brand bijna het gehele dorp verwoest. De kerk bleef gespaard maar werd rond 1750 afgebroken. Het dorp bestaat nu nog slechts uit enkele verspreid staande boerderijen. Dit is de 19^e eeuw niet meer gewijzigd. Over het erf van de meest centraal gelegen boerderij van het dorpje kan het kerkhof worden bereikt. Er staan enkele 18^e eeuwse grafzerken met een wijdbeense klokkenstoel en zadelpap op.

3.3.7 Lytsewierrum

Het dorp ligt in het noordoosten van de gemeente, ongeveer 3 kilometer ten oosten van Easterein. De dorpskern is via de Lutkewierummer opvaart met de Franekervaart verbonden.

Lytsewierrum is ontstaan als klein agrarisch terpdorp en in de huidige ruimtelijke opbouw van het dorp is deze structuur duidelijk herkenbaar gebleven. Te midden van het open landschap van het zogenaamde 'eiland van Oosterend', een van de oudste polders van Fryslân, manifesteert het dorp zich met de forse kerk, omringd door bebouwing en opgaand geboomte als een hechte structurele eenheid. De bebouwing op de lage terp, bestaande uit enige boerderijen en landarbeiderswoningen, is overwegend agrarisch van karakter en op informele wijze rondom de kerk gegroepeerd. Een hiermee samenhangende kenmerkende eigenschap van de dorpsstructuur is het ontbreken van een feitelijk stratenpatroon; de ontsluitingsweg vanaf de dijk eindigt binnen het dorp in een open ruimte terzijde van het kerkhof. In de ruimtelijke structuur van het dorp is de situatie rondom de kerk nog het duidelijkst gekenmerkt door de radiale opbouw van de terp. Met name komt dit tot uiting in de wat hogere ligging van de kerk binnen het kerkhof en de ronde vorm van het terrein, begrensd door een haag en een pad. De ronde vorm van het kerkerrein en de hogere ligging worden aan de west- en noordzijde benadrukt doordat daar de smalle vaart als begrenzing fungeert. Vooral aan deze zijde van het dorp bestaat een waardevol evenwicht tussen de beslotenheid, mede als gevolg van de beplanting en de bebouwing aan de buitenzijde van de vaart, en de doorzichten naar het open landschap en het op circa een kilometer afstand gelegen Rien.

Op 28 maart 1991 heeft het rijk de dorpskern van Lytsewierrum aangewezen tot rijksbeschermd dorpsgezicht.

Figuur 5: Begrenzing rijksbeschermd gezicht Lytsewierrum

Voor een uitgebreide beschrijving van de ruimtelijke karakteristieken van Lytsewierrum wordt verwezen naar het aanwijzingsbesluit. Dit is als 3 'Lijst met karakteristieke en monumentale panden' bij de toelichting opgenomen.

3.3.8 Ypecolsgea

Het dorp ligt in het zuidoosten van de gemeente, ongeveer 1 kilometer ten zuidwesten van Woudsend. Ypecolsgea ligt tussen het Hegemer Mar en het Sleattermer Mar in en ligt aan de doorgaande weg tussen Woudsend en Balk. Het dorp bestaat uit een lange streek van ongeveer 3 kilometer en telt een tiental boerderijen. Ze staan grotendeels ten zuiden van de vroegere Wegsloot die rond 1950 is gedempt.

Het streekdorp heeft een middeleeuwse oorsprong. In de hoge Middeleeuwen ontstond ten noordoosten van Ypecolsgea een nederzetting bij het water de Ee die vanaf de vroege 11de eeuw een zelfstandige positie verwierf namelijk werd door de ligging aan de Ie al gauw veel belangrijker dan het moederdorp Ypecolsgea. Ypecolsgea bleef een agrarische streek.

Vroeger had het dorpje een eigen kerk. Deze is in de 18de eeuw afgebroken. Er staat nu een klokkenstoel met helmdak op de algemene begraafplaats.

HOOFDSTUK 4 Beleidskader

4.1 Rijksbeleid

4.1.1 Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

Op 11 september 2020 is de Nationale Omgevingsvisie vastgesteld. De NOVI biedt een langetermijnperspectief op de ontwikkeling van de leefomgeving in Nederland tot 2050. Met de NOVI geeft het kabinet richting aan de grote opgaven die het aanzien van Nederland de komende dertig jaar ingrijpend zullen veranderen.

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) geeft richting voor keuzes, inspireert, stelt kaders en zorgt voor een integrale aanpak van strategische opgaven in de fysieke leefomgeving. Vier prioriteiten staan centraal:

1. ruimte voor klimaatadaptatie en energietransitie;
2. een duurzaam en (circulair) economisch groeipotentieel;
3. sterke en gezonde steden en regio's;
4. een toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied.

De NOVI stelt een integrale aanpak voor, waarbij samengewerkt wordt met andere overheden en maatschappelijke organisaties. De opgaven rond wonen, klimaat, energie, circulaire economie, verkeer en vervoer en landbouw zijn zo groot en ingewikkeld dat meer sturing vanuit het Rijk nodig is.

Behoud van omgevingskwaliteit staat in de NOVI centraal. Dat wil zeggen dat alle ontwikkelingen met oog voor de natuur, gezondheid, milieu en duurzaamheid plaatsvinden. De NOVI maakt hierbij gebruik van drie afwegingsprincipes:

1. combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies;
2. kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal;
3. afwentelen wordt voorkomen.

Het rijk heeft de volgende inhoudelijke keuzes vastgelegd in de NOVI:

1. een klimaatbestendige inrichting van Nederland. Daarvoor is nodig dat functies meer in evenwicht met natuurlijke systemen (bodem en water) worden ingepast;
2. de transitie van de energievoorziening, bij de inpassing van duurzame energie is er oog voor de omgevingskwaliteit;
3. de transitie naar een circulaire economie met behoud van concurrentiekracht en een aantrekkelijk vestigingsklimaat;
4. de ontwikkeling van het Stedelijk Netwerk Nederland; hiermee stuurt het rijk op de verstedelijking in samenhang met bereikbaarheid. Woningbouw wordt versneld met oog voor omgevingskwaliteit;
5. concentratie van de stedelijke ontwikkeling/logistieke functies en behoud van de openheid van het landschap;
6. herindeling van het landelijk gebied in evenwicht met natuur en landschap. Werken aan de omslag naar de kringlooplandbouw.

Doorwerking in onderhavig bestemmingsplan:

Met onderhavig bestemmingsplan zijn geen nationale belangen in het geding: onderhavig plan heeft geen betrekking op één van de dertien nationale belangen uit de NOVI.

4.1.2 Ladder voor duurzame verstedelijking

In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte is de "ladder voor duurzame verstedelijking" geïntroduceerd. Deze ladder is ingericht voor een zorgvuldige afweging en transparante besluitvorming bij alle ruimtelijke en infrastructurele besluiten, waardoor de ruimte in stedelijke gebieden optimaal benut wordt. De ladder voor duurzame verstedelijking is per 1 oktober 2012 verankerd in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro).

Op 1 juli 2017 is het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) gewijzigd, waarbij een nieuwe Laddersystematiek geldt. De nieuwe regeling is vastgelegd in artikel 3.1.6 van het Bro.

Het begrip 'stedelijke ontwikkeling' is in artikel 1.1.1, lid 1, sub i van het Bro gedefinieerd als: 'een ruimtelijke ontwikkeling van een bedrijventerrein of zeehaventerrein, of van kantoren, detailhandel, woningbouwlocaties of anders stedelijke voorzieningen'.

Een aantal aspecten zijn van belang om te bepalen of en hoe de ladder moet worden toegepast, waaronder de vraag of er sprake is van een stedelijke ontwikkeling en of de stedelijke ontwikkeling 'nieuw' is.

Doorwerking in onderhavig bestemmingsplan:

Onderhavig bestemmingsplan is een actualisatie van de vigerende bestemmingsplannen en maakt geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk. De ladder voor duurzame verstedelijking is niet relevant voor onderhavig bestemmingsplan.

4.1.3 Besluit algemene regels ruimtelijke ordening

Het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) borgt een aantal van de nationale ruimtelijke belangen die deel uitmaken van het geldende nationale beleid. Het besluit is gericht op doorwerking van de nationale belangen in provinciaal beleid en gemeentelijke bestemmingsplannen. Dat betekent dat het Barro voor de opgenomen onderwerpen regels geeft over bestemmingen en het gebruik van gronden. Daarnaast kan zij aan de gemeente opdragen in de toelichting bij een bestemmingsplan bepaalde zaken uitdrukkelijk te motiveren. Het Barro is op 1 oktober 2012 in werking getreden.

Binnen het Barro worden de volgende onderdelen besproken:

- Rijksvaarwegen;
- Project Mainportontwikkeling Rotterdam;
- Kustfundament;
- Grote rivieren;
- Hoofdwegen en landelijke spoorwegen;
- Elektriciteitsvoorziening;
- Waddenzee en waddengebied;
- Defensie;

- Primaire waterkeringen buiten het kustfundament;
- Erfgoederen van uitzonderlijke universele waarde;
- Buisleidingen van nationaal belang voor het vervoer van gevaarlijke stoffen

Het merendeel van de regels legt beperkingen op, daarin is een gradatie te onderkennen. Deze zijn geformuleerd als een 'ja-mits', een 'ja, voor zover', een 'nee-tenzij', een 'nee-als' of een stringente 'nee' bepaling.

De nationale belangen zoals geformuleerd in het Barro zijn geen onderdeel van dit bestemmingsplan dus niet in het geding.

4.1.4 Structuurvisie Buisleidingen 2012 - 2035

De Structuurvisie Buisleidingen 2012 – 2035 uit (2012 heeft het Structuurschema Buisleidingen uit 1985 vervangen. De structuurvisie regelt de doorwerking van ruimtereservering voor buisleidingen (en stroken).

De Structuurvisie Buisleidingen 2012 – 2035 geeft de hooflijnen voor leidingtracés en eventuele verbindingen tussen buisleidingen aan. De structuurvisie is vastgelegd na overleg met de Rijksoverheid en de decentrale overheden.

In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte en het Barro is het reserveren van ruimte voor transportleidingen voor gevaarlijke stoffen aangewezen als nationaal belang. In de Structuurvisie Buisleidingen 2012 – 2035 is dit nationaal belang uitgewerkt voor buisleidingen op land. Hierbij is voortgebouwd op het beleid zoals dat de afgelopen jaren voor buisleidingen ten bate van het transport van gevaarlijke stoffen ontwikkeld is .

In de structuurvisie zijn de hoofdverbindingen aangewezen waar ruimte moet worden vrijgehouden voor buisleidingen. Deze zogenoemde leidingstroken mogen niet worden bebouwd.

Figuur 6: uitsnede van de visiekaart Buisleidingen

Het Besluit externe veiligheid buisleidingen bepaalt nog eens extra dat bestaande buisleidingen uit oogpunt van veiligheid planologisch relevant zijn en daarom moeten worden opgenomen in het bestemmingsplan. De ligging van bestaande buisleidingen met een belemmeringsstrook aan weerszijden van, afhankelijk van de soort leiding, tenminste 4 of 5 meter voor het onderhoud van de leiding moet worden vastgelegd. Hieraan gekoppeld geldt een bouwverbod en een vergunningenstelsel voor uitzonderingen op het bouwverbod.

In figuur 5 is het tracé van één of meer hoofd hogedrukaardgastransportleidingen weergegeven. Daarop is te zien dat het tracé van deze hoofdleiding ook dwars door de gemeente Súdwest-Fryslân en ook door het plangebied van onderhavig bestemmingsplan loopt. Onderhavig bestemmingsplan is een actualisatie van het vigerende ruimtelijk kader en is derhalve conserverend.

Het tracé van de hogedrukaardgastransportleidingen wordt op de verbeelding weergegeven.

4.1.5 Water

Europees en Rijksbeleid

Kaderrichtlijn Water

De Kaderrichtlijn Water (KRW) heeft als doel de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater in de Europese wateren te verbeteren ("goede toestand") en die kwaliteit te waarborgen. Het belangrijkste middel om dit doel te bereiken is het stroomgebiedbeheersplan (SGBP). In een dergelijk plan worden de

waterkwaliteitsdoelen en de daarvoor benodigde maatregelen beschreven om deze goede toestand te bereiken. Nederland maakt deel uit van vier internationale stroomgebieden, waarbij de gemeente Súdwest-Fryslân in het stroomgebied van de Rijn Noord valt.

In het stroomgebiedbeheerplan van de Rijndelta staan de doelen en bijbehorende maatregelen om een goede toestand van oppervlakte- en grondwater te bereiken.

Waterwet

De Waterwet (december 2009) stelt integraal waterbeheer op basis van de 'watersysteem-benadering' centraal. Deze benadering gaat uit van het geheel van relaties binnen watersystemen. Denk hierbij aan de relaties tussen waterkwaliteit, -kwantiteit, oppervlakte- en grondwater, maar ook aan de samenhang tussen water, grondgebruik en watergebruikers. Hiernaast kenmerkt integraal waterbeheer zich ook door de samenhang met de omgeving. Dit komt tot uitdrukking in relaties met beleidsterreinen als natuur, milieu en ruimtelijke ordening.

Met de Waterwet is de gemeente beter uitgerust om onder andere wateroverlast tegen te gaan.

Wet ruimtelijke ordening en de Watertoets

De watertoets is per 1 november 2003 wettelijk verplicht (en vastgelegd in het Besluit ruimtelijke ordening).

Ruimtelijke plannen van de initiatiefnemer worden overlegd met de waterbeheerder. In de waterparagraaf geeft de initiatiefnemer aan welke afwegingen in het plan ten aanzien van water zijn gemaakt. Het is een toelichting op het doorlopen proces en maakt de besluitvorming ten aanzien van water transparant. In geval van locatiekeuzes en bij herinrichting van bestaand bebouwd gebied geeft de initiatiefnemer expliciet aan welke rol de kosten en risico's van verdroging, verzilting, overstroming en overlast hebben gespeeld bij de besluitvorming. De waterparagraaf grijpt zichtbaar terug op de afsprakennotitie en het wateradvies van de waterbeheerder.

Nationaal Waterplan 2016-2021

Onderdeel van de bovengenoemde Waterwet is het zesjaarlijkse Nationaal Waterplan. Dit plan is de opvolger van de 4e Nota Waterhuishouding (1998) en heeft de status van structuurvisie binnen de Wet ruimtelijke ordening. In het plan zijn de hoofdlijnen van het nationale waterbeleid en de daartoe behorende aspecten van het nationale ruimtelijke beleid beschreven. Ook maken de (vier) stroomgebiedsbeheersplannen (SGBP's) onderdeel uit van het Nationaal Waterplan. Zo ontstaat er een heldere koppeling tussen Europees beleid (o.a. de Kader Richtlijn Water) en Rijksbeleid.

Duurzaam waterbeheer is het devies van het Nationaal Waterplan. Gemeenten hebben hierin specifieke taken op het gebied van omgaan met afvalwater, hemelwater en grondwater.

Waterbeleid 21e eeuw: anders omgaan met water

Door de opgetreden wateroverlast heeft de regering de commissie Waterbeheer 21e eeuw in het leven geroepen. De commissie geeft advies over de problemen en hoe die in de toekomst te voorkomen zijn. Op 31 augustus 2000 bracht de commissie het advies Waterbeleid voor de 21e eeuw "Geef water de ruimte en de aandacht die het verdient" uit. De commissie concludeerde dat de manier waarop wij nu met water omgaan niet voldoende is voor de verwachte klimaatsveranderingen. De bevindingen van de commissie zijn verwoord in de hedendaagse wetgeving en beleidsnota's. In grote lijnen ligt de nadruk op de kwantiteitstrits vasthouden-bergen-afvoeren en de kwaliteitstrits schoonhouden-scheiden-schoonmaken.

Nationaal Bestuursakkoord Water

Met het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) (2011) ondersteunen het Rijk, het Interprovinciaal Overleg, de Unie van Waterschappen en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten de gezamenlijke opgave om het watersysteem op zo kort mogelijke termijn en tegen de laagste maatschappelijke kosten op orde te brengen en te houden. Samenwerken is de rode draad van het geactualiseerde Nationaal Bestuursakkoord. Het NBW is een uitwerking van het waterbeleid 21e eeuw (WB21) en de KRW. De belangrijkste doelen en taken zijn:

- het teveel (overlast) of tekort (onderlast) aan water aanpakken;
- verbetering van de waterkwaliteit.

4.2 Provinciaal beleid

Het provinciale beleid is uiteengezet in de Omgevingsvisie Fryslân 2020: 'De Romte Diele'. De belangrijkste uitgangspunten uit het provinciale beleid zijn nu nog vastgelegd in de Verordening Romte Fryslân. Hierin zijn voor de provinciale belangen regels opgenomen, waar in bestemmingsplannen rekening mee gehouden moet worden. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt de Verordening Romte vervangen door de Omgevingsverordening. Het ontwerp van de Omgevingsverordening heeft al ter inzage gelegen. De vaststelling door Provinciale Staten zal in het tweede kwartaal van 2022 plaatsvinden. Tot de inwerkingtreding van de Omgevingswet blijft de Verordening Romte Fryslân het toetsingskader.

4.2.1 Omgevingsvisie 'De Romte Diele'

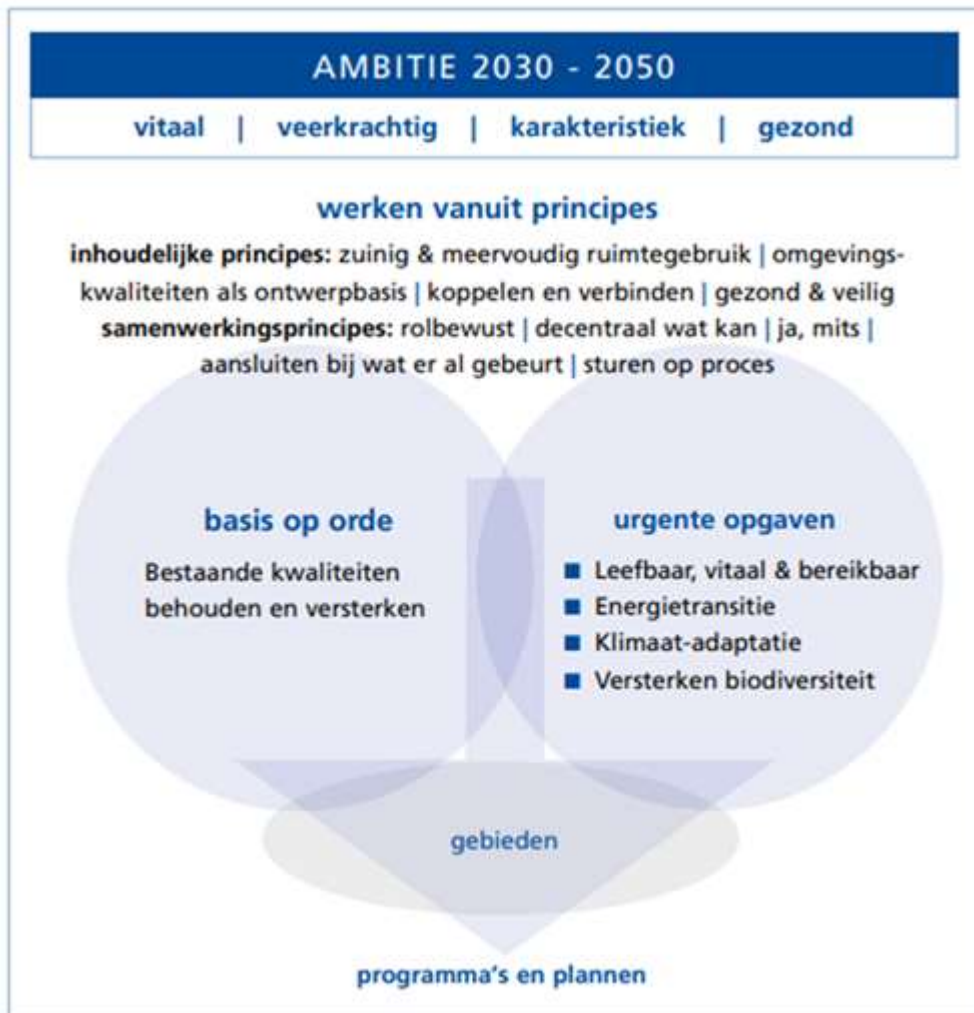
De Omgevingsvisie is een van de nieuwe instrumenten uit de Omgevingswet. De visie omvat het provinciaal beleid voor de fysieke leefomgeving op een hoog abstractieniveau, voor de lange termijn en is op 23 september 2020 vastgesteld. Het is geen blauwdruk voor hoe Fryslân er over 20/30 jaar uit ziet. In de visie is aangegeven waar de provincie heen wil: de ambitie en doelen voor de toekomst. Hoe dit gestalte moet krijgen is niet precies aangegeven. Wel geeft de visie de richting aan waar de provincie met allerlei partijen naar toe wil werken. Samen met verschillende organisaties, inwoners en ondernemers in Fryslân geeft de provincie invulling aan deze visie. Dit gebeurt in programma's, concrete projecten en initiatieven, en zo nodig ook in regels.

De visie vervangt het strategisch beleid uit het Streekplan, Milieubeleidsplan, Waterbeheerplan en het Verkeers- en Vervoersplan. Bovendien is de provinciale Natuurvisie, die bestaat sinds de Natuurbeschermingswet (2017) is vereist, hierin opgenomen.

In de visie is aangegeven wat de provincie doet om de huidige basiskwaliteiten van de Friese leefomgeving op orde te houden. Daarnaast wil de provincie extra inzetten op vier urgente, integrale opgaven:

- Fryslân vitaal, leefbaar en bereikbaar houden;
- Energietransitie met kracht voortzetten;
- Fryslân klimaatadaptief inrichten;
- Versterken biodiversiteit.

Schematisch ziet de opbouw van de omgevingsvisie er als volgt uit.

4.2.2 Grutsk op 'e Romte

Het streekplan bevat een beschrijving van de kernkwaliteiten van cultuurhistorisch erfgoed en landschap. Daarin wordt ook een nadere uitwerking en waardering van deze kernkwaliteiten aangekondigd. Deze zijn verder uitgewerkt in de thematische structuurvisie Grutsk op 'e Romte (2014).

In deze visie worden verschillende deelgebieden onderscheiden, met ieder een eigen cultuurhistorische en landschappelijk karakter. Alle kernen liggen daarbij in het Kleigebied Westergo. Per gebied wordt in deze visie de kernkwaliteiten genoemd die een provinciaal belang hebben. Vanuit de visie zijn voor het plangebied de volgende kernkwaliteiten van belang binnen de gebieden:

Kleigebied Westergo

Een kenmerk van dit gebied is dat hier sprake is van een overgangszone van het klei- naar het veengebied. In Westergo kenmerkt deze zone zich door de aanwezigheid van (onzichtbare) (veen)terpen en ontginningssporen, hemdijken, droogmakerijen en het begin van de opstreckende verkaveling van het veen.

Daarnaast is ook de aanwezigheid van de waterlopen een belangrijk kenmerk. Tot slot gaat het om de relatie tussen de vorm van de nederzettingen, het type landschap, het grondgebruik en de infrastructuur. Bij de nederzettingen is sprake van een fijnmazige en onregelmatige dorpsstructuur. De provincie zet in op het behoud van deze kenmerken.

In dit bestemmingsplan is de geldende juridische regeling overgenomen. Nieuwe ontwikkelingen worden niet mogelijk gemaakt, tenzij hiervoor in een eerder stadium al een afweging heeft plaatsgevonden. Deze passen binnen de kernkwaliteiten zoals opgenomen in de visie Grutsk op 'e Romte. Waar mogelijk en nodig worden de kernkwaliteiten in dit bestemmingsplan beschermd.

4.2.3 Verordening Romte

Op 25 juni 2014 hebben Provinciale Staten de Verordening Romte Fryslân 2014 vastgesteld. De verordening is in werking getreden op 1 augustus 2014. De verordening uit 2011 is hiermee integraal herzien. Op 18 februari 2015 is de 1e partiële herziening van de verordening (Romte foar Sinne) en op 21 februari 2018 is de wijzigingsverordening 'Verordening Romte Fryslân 2014' vastgesteld. Deze wijzigingsverordening is op 28 maart 2018 in werking getreden. Op 23 maart 2021 is een geconsolideerde versie van de Verordening Romte Fryslân 2014 vastgesteld.

In de verordening zijn regels gesteld die ervoor moeten zorgen dat de provinciale ruimtelijke belangen doorwerken in de gemeentelijke ruimtelijke plannen. Als daaraan niet wordt voldaan, zal de provincie een zienswijze indienen en eventueel een aanwijzing geven als onvoldoende aan die zienswijze tegemoet wordt gekomen. Het streekplanbeleid is in het kader van de verordening voorzien van concrete beleidsregels. In de verordening is onder meer de grens tussen het buitengebied en het stedelijk gebied vastgelegd. In stedelijk gebied bestaat een grotere mate van beleidsvrijheid wat betreft de ruimtelijke ordening dan in het buitengebied. Vanuit de verordening zijn de volgende onderwerpen voor het plangebied van belang:

In het kader van de (verwachte) in werkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2023 heeft de provincie een ontwerp-Omgevingsverordening opgesteld voor de gehele fysieke leefomgeving van de provincie Fryslân. In de Omgevingsverordening worden alle algemene regels die gelden voor de fysieke leefomgeving opgenomen en vervangt daarmee de verordeningen die voor de verschillende thema's van toepassing zijn.

Weidevogelgebieden

In het plangebied zijn meerdere gebieden aangewezen als weidevogelkansgebieden. Dit zijn gebieden, die bestaan uit ruime en open gebieden (zichtafstand > 400 m) met voldoende rust en waarin gevarieerde graslanden liggen. Ze zijn aangewezen op basis van de Weidevogelnota 2014-2020.

Verstorende ontwikkelingen zijn in deze gebieden niet toegestaan. Agrarische ontwikkelingen zijn wel mogelijk, omdat de agrarische functie mede bepalend is voor de geschiktheid van een gebied voor weidevogels. Nieuwe agrarische bouwpercelen zijn niet zonder meer toegestaan, daarbij moet de invloed op het weidevogelgebied

altijd afgewogen worden. Voor dit bestemmingsplan heeft dit geen gevolgen, omdat de bestaande situatie voorzien wordt van een actuele regeling.

4.3 Gemeentelijk beleid

4.3.1 Omgevingsvisie 1.0 `Oars tinke yn Súdwest (2021)

De gemeenteraad heeft op 29 april 2021 de Omgevingsvisie 1.0 'Oars tinke yn Súdwest': samenwerken aan een gezonde leefomgeving' vastgesteld. De Omgevingsvisie 1.0 voldoet aan de artikelen 4.9 en 4.10 van de Invoeringswet Omgevingswet. In de overgangswetgeving Omgevingswet, krijgt een structuurvisie op basis van de Wro automatisch de status van een Omgevingsvisie op basis van de Omgevingswet wanneer deze van kracht wordt. Deze visie is tot stand gekomen met de inwoners en ketenpartners van Súdwest-Fryslân.

De Omgevingsvisie 1.0 schetst de hoofdlijnen van de ontwikkelingsrichting voor de woon- werk- en leefomgeving op de langere termijn. De Omgevingsvisie helpt om keuzes te maken bij ontwikkelingen die de fysieke leefomgeving beïnvloeden en nodigt uit tot ontwikkelingen. Met deze Omgevingsvisie kan de gemeente beoordelen of ontwikkelingen en projecten bij Súdwest-Fryslân passen.

De Omgevingsvisie 1.0 bestaat uit vijf thema's:

- Gezonde vitale mensen in een gezonde en veilige omgeving;
- Sterke kernwaarden: cultureel erfgoed, natuur, weids en waterrijk landschap;
- Veerkrachtige en leefbare wijken, dorpen en steden;
- Vitaal en aantrekkelijk landschap;
- Duurzaam, energieneutraal en klimaat adaptief.

In de Omgevingsvisie 1.0 is een koppeling gelegd met de 17 duurzame ontwikkeldoelen (Sustainable Development Goals) zoals die wereldwijd worden gehanteerd.

De gemeenteraad heeft in de Omgevingsvisie 1.0 de kaders op hoofdlijnen voor toekomstige ontwikkelingen vastgesteld. De maatregelen om de vastgestelde thema uit te kunnen werken worden beschreven in, samen met de ketenpartners, op te stellen omgevingsprogramma's. Dit om de ambities uit de Omgevingsvisie 1.0 dichterbij te brengen. Het College van B&W stelt de omgevingsprogramma's vast. Zoals in de thema-onderdelen van de Omgevingsvisie benoemd, worden de volgende omgevingsprogramma's opgesteld:

- Gezond Wonen
- Omgevingskwaliteit
- Vitaal landschap
- Klimaatmitigatie
- Klimaatadaptatie

In het plangebied worden geen ontwikkelingen voorzien, die niet al eerder afgewogen zijn. Het bestemmingsplan heeft een conserverend karakter en tast de bestaande omgevingswaarden niet aan.

4.3.2 Agenda duurzame ontwikkeling

In juli 2018 is de 'Agenda Duurzame Ontwikkeling' vastgesteld door de gemeenteraad. De gemeente Súdwest-Fryslân staat net als andere overheden voor een grote opgave op het gebied van duurzame ontwikkeling. We werken toe naar een energie- en klimaatneutrale samenleving met een circulaire economie.

De Agenda omvat een groot aantal uiteenlopende ambities die als kader dienen voor de komende jaren, variërend van alle woningen energieneutraal in 2030 tot 100% afvalvrije festivals.

De agenda richt zich op 5 specifieke onderdelen:

1. Anders Wonen
2. Anders van A naar B
3. Anders Produceren
4. Anders Energie opwekken
5. Zelf Anders

Voor 5 genoemde onderdelen is een concrete agenda vastgesteld en zijn ambities geformuleerd.

4.3.3 Klimaatagenda 2020, thing global, act local

In 2015 hebben alle landen van de wereld ingestemd met een Duurzame Wereldagenda tot 2030. Hieruit volgen 17 Sustainable Development Goals (SDG's). Voor klimaat is doel 13 beschreven: neem dringend maatregelen om de klimaatveranderingen en de gevolgen ervan te bestrijden. Met de Europese Green Deal (2019) geeft de Europese Commissie aan hoe Europa in 2050 als eerste continent voor 2050 klimaatneutraal wordt. Nederland heeft dit vertaald in een Nationaal Klimaatakkoord (2019). De klimaatagenda van de gemeente Súdwest-Fryslân sluit naadloos aan op de doelen van het landelijk Klimaatakkoord. Dankzij deze koppeling wordt duidelijk wat voor onze gemeente de opgave is ten aanzien van klimaat en duurzame ontwikkeling.

De klimaatagenda voor de gemeente Súdwest-Fryslân, vastgesteld door de gemeenteraad op 1 juli 2020, bestaat uit 2 delen: klimaatmitigatie en

klimaatadaptatie. In de omgevingsvisie 1.0 is de klimaatagenda opgenomen binnen het thema "Duurzaam, energieneutraal en klimaat adaptief" en verder uitgewerkt in de omgevingsprogramma's Klimaatmitigatie en Klimaatadaptatie.

4.3.4 Omgevingsprogramma Klimaatadaptatie (2021)

Het omgevingsprogramma klimaatadaptatie Súdwest-Fryslân is de nadere uitwerking van de Klimaatagenda SWF 2020 en het thema "Duurzaam, energieneutraal en klimaat adaptief" uit de omgevingsvisie 1.0. Dit programma is door het college van B&W vastgesteld. Een programma is een flexibel instrument dat de overheid kan toepassen in verschillende fasen van de beleidscyclus. Het omgevingsprogramma klimaatadaptatie bestaat uit een koepelrapport met acties en maatregelen die zijn verdeeld over vier bouwstenen.

Bouwsteen 1 - Werken aan klimaatadaptatie

Acties en maatregelen waarin de gemeente SWF zelf klimaatopgaven, kansen in ruimtelijke projecten en onderzoeksvragen oppakt. De initiatiefrol ligt in deze bouwsteen bij de gemeente.

Bouwsteen 2 - Participatie en communicatie

Acties en maatregelen gericht op het betrekken van initiatiefnemers, inwoners en bedrijven bij het opnemen van klimaatbestendigheid in ontwikkelingen en eigen handelen. De rol van de gemeente SWF varieert binnen deze bouwsteen van initiatiefnemer tot facilitator tot stimulator

Bouwsteen 3 - Organiseren eigen opgaven

Acties en maatregelen gericht op de interne organisatie van de gemeente SWF. De gemeente is hierin regisseur van het vormgeven aan haar eigen klimaatbestendige werkwijze.

Bouwsteen 4 - Organiseren regionale opgaven

Acties en maatregelen gericht op de samenwerking voor de aanpak van regionale opgaven. De gemeente SWF treedt hierin op als samenwerkingspartner van onder meer Wetterskip Fryslân en provincie Fryslân, facilitator en in enkele gevallen als initiatiefnemer.

Het omgevingsprogramma benoemt concrete projecten op de korte termijn tot 2025 en geeft een aanzet voor de langere termijn maatregelen richting 2050. Daarbij is de ambitie dat de gemeente in 2050 CO₂-neutraal, klimaatbestendig, energieneutraal en circulair is. Dat sluit aan bij de nationale klimaatdoelstellingen. Het is wenselijk om de verschillende opgaven met elkaar te verbinden. Dat leidt tot een gezonde, veilige en goede kwaliteit van de leefomgeving. Voor het bereiken van een klimaatbestendige gemeente ligt de nadruk op ruimtelijke adaptatie, zodat de door SWF onderschreven landelijke doelstellingen (Deltabeslissing Ruimtelijk Adaptatie) worden gehaald:

1. vanaf 2020 klimaat adaptief handelen is 'het nieuwe normaal' en
2. in 2050 is Súdwest-Fryslân klimaatbestendig en water robuust ingericht.

Voor de in dit programma opgenomen maatregelen zijn vijf strategieën opgesteld om de ambitie en doelstellingen te behalen. Deze strategieën zijn tevens opgenomen in de omgevingsvisie 1.0.

1. Water- en klimaatbewustwording vergroten, zowel in- als extern.

2. In de praktijk brengen van klimaatadaptatie door te werken aan de opgaven in onze gemeente. Integraal werken, zowel intern tussen teams als extern met verschillende partners.
3. Verankeren van klimaatadaptatie in gemeentelijk beleid en handelen waardoor klimaatadaptatie een integraal onderdeel wordt van afwegingen.
4. Met samenwerkingspartners werken aan (regionale) opgaven. Rolbewustheid is hier onderdeel van. Elk gebied heeft zijn eigen specifieke kenmerken, die leidend moeten zijn in de keuzes die we maken ten aanzien van klimaatadaptatie en de integrale afwegingen.
5. Het benutten en versterken van de cyclus van kennis en monitoring.

Met het dynamische karakter van het omgevingsprogramma klimaatadaptatie Súdwest-Fryslân ontstaat de mogelijkheid om acties en maatregelen doorlopend verder aan te scherpen en aan te vullen.

4.3.5 Antennebeleid 2012

De gemeenteraad heeft in haar vergadering van 18 oktober 2012 het "*Antennebeleid gemeente Súdwest-Fryslân*" vastgesteld. De noodzaak hiertoe ligt er in dat mobiele communicatie in Nederland de laatste jaren een ongekennde groei doormaakt. Burgers en bedrijven hechten veel belang aan een ruime beschikbaarheid en goede toegankelijkheid van mobiele communicatie. Naast dit algemene belang is er ook een groot maatschappelijk belang voor goede mobiele communicatie, zoals de bereikbaarheid van de hulpdiensten. Door het toenemend gebruik van mobiele communicatie groeit de vraag naar plaatsingsmogelijkheden voor antenne-installaties. Om te komen tot een verantwoorde maatschappelijke, stedenbouwkundige en landschappelijke inpassing van antenne-installaties is gemeentelijk antennebeleid opgesteld.

Samengevat ziet het beleid er als volgt uit. De volgende gebieden komen als eerste in aanmerking voor plaatsing:

- bestaande masten;
- bedrijventerreinen;
- sportparken en hoogbouw;
- langs of nabij infrastructuur en dan bij voorkeur bij kunstwerken.

Ten aanzien van de omgeving gelden de volgende criteria:

- Aansluiting op bestaande masten en gebouwen. Door gebruikmaking van bestaand verticale kunstmatige elementen zoals hoge gebouwen en torens kan de inbreuk op de bestaande ruimtelijke kwaliteit tot een minimum beperkt worden;
- Aansluiting op de visueel ruimtelijke kwaliteit van de omgeving;
- Antenne-installaties mogen de architectuur en de specifieke architectonische kenmerken niet aantasten;
- Afstemming van de maat, schaal en oriëntatie van de antenne-installatie op (die van de bestaande bebouwing in) de omgeving;
- Er dient rekening gehouden te worden met de situering ten opzichte van cultuurhistorische waarden en objecten;
- Inpassing van de antenne-installatie binnen het landschapstype;

- Rekening houden met/aansluiten op bestaande landschappelijke patronen en op elementen in het landschap;
- Aangeven van de mogelijkheden om (in de ruime omgeving) door toepassing van beplanting de visuele aantasting te verminderen.

Voor antenne-installaties hoger dan 5 meter is een omgevingsvergunning nodig (dit geldt niet voor de installaties voor het communicatiesysteem C2000). Ook voor het bouwen van antenne-installaties kleiner dan 5 meter op gemeentelijke-, provinciale- en rijksmonumenten of in beschermde stads- of dorpsgezichten is voor de activiteit bouwen van een bouwwerk een omgevingsvergunning vereist.

4.3.6 Bomenbeleidsplan (2012)

Op 13 december 2012 heeft de gemeenteraad het bomenbeleidsplan vastgesteld, het beleidsplan is van kracht gegaan op 1 januari 2013 voor de gehele gemeente. In het beleidsplan is het kapbeleid van de gemeente vereenvoudigd, zonder dat dit te koste gaat van waardevolle boomstructuren, groenclusters en aangewezen bomen. De aanleiding voor een bomenbeleidsplan waren de verschillende kapregelgevingen van de voormalige fusiegemeenten en de wens om de kapregelgeving te dereguleren.

Voor het kappen van bomen, zowel particulier als gemeentelijk bomen, moest voorheen een omgevingsvergunning worden aangevraagd. Door de kapregelgeving te dereguleren, hoeft men voortaan alleen een vergunning aan te vragen voor het kappen van waardevolle bomen, boomstructuren en groenclusters.

Om individuele waardevolle bomen te kunnen beschermen is er door de gemeente een bomenregister opgesteld. Het bomen register is een dynamische lijst waaraan bomen kunnen worden toegevoegd of verwijderd. Om een boom aan te melden voor het register zal deze moeten voldoen aan één of meer van de opgestelde beoordelingscriteria. De aanmelding kan worden gedaan door zowel particulieren als de gemeente. De bomen op het bomenregister mogen niet worden gekapt tenzij er een algemeen maatschappelijk belang (overlast, onveiligheid, etc.) tegenop weegt.

Het meest actuele bomenregister is raadpleegbaar op de gemeentelijk website. Voor de bomen hoeft in dit bestemmingsplan geen specifieke regeling opgenomen te worden, omdat het beleid hiervoor voldoende bescherming biedt.

4.3.7 Detailhandelsstructuurvisie

Een goed gemeente dekkend beleidskader voor detailhandel in de gemeente wordt door de raad en het college als noodzaak ervaren. De lastige economische omstandigheden en de vele snelle ontwikkelingen als internet, schaalvergroting en leegstand vragen om een duidelijke visie en uitvoering van de gemeente en andere partijen. Daarnaast is het gewenst dat nieuwe concrete plannen op integrale manier en in samenhang kunnen worden beoordeeld. Daarom is de "Detailhandelsstructuurvisie Súdwest-Fryslân" vastgesteld. De detailhandelsstructuurvisie heeft een aanjaagfunctie en biedt een toetsingskader voor nieuwe ontwikkelingen.

In het beleid staat de toegankelijkheid van voorzieningen voorop. Hoofddoelstelling is dat inwoners van alle kleine kernen op aanvaardbare afstand (< 5 km) detailhandels-voorzieningen beschikbaar hebben en dat deze ook goed toegankelijk voor hen zijn. In de praktijk ligt hier dus een rechtstreekse koppeling met het streven naar een volwaardig pakket aan voorzieningen in de steden Sneek, Bolsward, en de regionale kernen. Bij de toegankelijkheid horen ook zeker concepten als thuisbezorgen van boodschappen door supermarkten. Bij toegankelijkheid wordt ook nadruk gelegd op een goede digitale toegankelijkheid die steeds belangrijker wordt. De gemeente zet hier vol op in en legt de relatie met krimp- en leefbaarheidsdossier en het kernenbeleid. Hierdoor is ook vanuit het rijk en provincie volop aandacht en komen naar verwachting ook middelen beschikbaar.

Súdwest-Fryslân kent vele kernen zonder enige detailhandel of met een zeer minimaal detailhandelsaanbod. Van de 8 kernen in dit bestemmingsplan heeft alleen Scharnegoutum een dorpsupermarkt. In de andere kernen is geen detailhandel (meer) aanwezig. Behoud van voorzieningen in kleine kernen zal in onze beleving vooral moeten worden gezocht in de slimme combinatie van functies. In tegenstelling tot grotere winkelkernen is de detailhandelsstructuur in kleine kernen veel minder relevant. Bij mogelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld de vestiging van een winkel die ruimtelijk inpasbaar is, biedt de gemeente in faciliterende zin mogelijkheden. Hiermee willen we nadrukkelijk ook zoveel mogelijk aanknopingspunten bieden voor het tegengaan van leegstand van winkelpanden.

4.3.8 Erfgoednota

Met het vaststellen van de 'Erfgoednota 2021-2026 Cultureel Erfgoed is geen keus' (april 2021) heeft de gemeente haar visie en missie op behoud en ontwikkeling van het erfgoed vastgesteld. De gemeente SWF zorgt samen met de mienskip dat cultureel erfgoed duurzaam behouden en ontsloten wordt en zichtbaar en beleefbaar is. Dit doen wij door erfgoed te waarderen en te beschermen, bewustwording en samenwerking te stimuleren en daardoor erfgoed te versterken en levend te houden.

De mienskip heeft tijdens het 'Rondje Súdwest' in 2019 in het kader van de Omgevingsvisie 1.0 'Oars tinke yn Súdwest' (2021) cultureel erfgoed benoemt als wezenlijk onderdeel van thema 2 van de 5 thema's in de Omgevingsvisie 1.0: sterke kernwaarden: cultureel erfgoed, natuur, weids en waterrijk landschap. Ook het weidse en waterrijke landschap is eigenlijk erfgoed. Immers de meren, kanalen en sloten en weide- en akkergronden zijn allemaal onder menselijke invloed ontstaan en verder vormgegeven, oftewel cultuurlandschap. In die zin geldt hetzelfde voor thema 4: vitaal en aantrekkelijk landschap. Ook in thema 3: veerkrachtige en leefbare wijken, dorpen en steden en thema 5: duurzaam, energieneutraal en klimaatadaptief heeft cultureel erfgoed een rol als wezenlijk onderdeel van de bijzondere woonkwaliteiten. Een zorgvuldige afweging van de cultuurhistorische waarden om de omgevingskwaliteit te kunnen waarborgen en te versterken is dus essentieel.

Het is een gemeentelijke wettelijke taak om te komen tot een zorgvuldige planbehandeling en besluitvorming voor wat betreft cultuurhistorie. Als gevolg van

het beleid Modernisering Monumentenzorg is per 1 januari 2012 in het Besluit ruimtelijke ordening (artikel 3.6.1) bepaald dat gemeenten verplicht zijn cultuurhistorie mee te wegen bij het opstellen van het bestemmingsplan. Niet alleen de cultuurhistorische waarden in de grond (archeologie) maar ook boven de grond moeten meegenomen worden.

Zo stelt de gemeente bij bestemmingsplannen cultuurhistorische analyses op en gaat de gemeente bij de bescherming van archeologische (verwachtings)waarden in bestemmingsplannen formeel uit van de gemeentelijke FAMKE (Friese Archeologische Monumentenkaart Extra), een uitsnede van de provinciale FAMKE. Voor de bekende en de te verwachten cultuurhistorische waarden gaat de gemeente uit van de Cultuur Historische kaart van de provincie Fryslân (CHK) en de Landschapsbiografie Súdwesthoeke. Deze kaarten zijn daarmee onderlegger voor het in de Erfgoednota geformuleerde beleid. Niet alle op deze kaarten aangegeven waarden kunnen echter behouden blijven, hier komt een gemeentelijke afweging aan te pas.

In de toelichting van het bestemmingsplan moet beschreven worden hoe het bestemmingsplan met deze waarden omgaat. Op de plankaart kunnen cultuurhistorische waarden aangeduid worden met dubbelbestemmingen en/of aanduidingen. In de regels bij het bestemmingsplan moet worden omschreven welke voorschriften er aan die bestemming zijn gekoppeld. Met de komst van de Omgevingswet worden deze op een gegeven moment doorvertaald naar het omgevingsplan.

4.3.9 Geurverordening

Op 12 november 2015 heeft de raad van de gemeente Súdwest-Fryslân de 'Geurverordening gemeente Súdwest-Fryslân' vastgesteld. Dit op basis van de Wet geurhinder en veehouderij. Deze geurverordening is echter niet van toepassing op de gronden binnen het deel van het plangebied van het bestemmingsplan buitengebied van de voormalige gemeente Littenseradiel

Op basis van een geurverordening mogen verschillende agrarische bedrijven afwijken van de vaste afstanden uit de Wet geurhinder en veehouderij. Ten opzichte van geurgevoelige objecten binnen de bebouwde kom geldt een afstand van 50 meter. Buiten de bebouwde kom geldt een afstand van 25 meter. De geurverordening gaat vergezeld van een inventarisatielijst met adressen, waarop de genoemde afstanden van toepassing zijn.

4.3.10 Ontwikkelvisie 2011-2021

De "Ontwikkelvisie 2011-2021 gemeente Súdwest-Fryslân" is op 22 maart 2012 vastgesteld. In deze visie staan de gemeentelijke ambities betreffende sociale, ruimtelijke en economische ontwikkelingen beschreven. De visie vormt een belangrijke basis voor nieuw beleid en ruimtelijke plannen. De visie maakt duidelijk hoe de gemeente zich naar de toekomst toe wil positioneren, wat de belangrijkste

speerpunten zijn en op welke aandachtsgebieden wordt ingezet. De ontwikkelvisie beslaat een periode van tien jaar.

In de gemeente worden vijf landelijke clusters en één stedelijk cluster rondom Bolsward en Sneek onderscheiden. De ontwikkelvisie rust op zes pijlers waar een visie op is geformuleerd en waar een koers per landelijk of stedelijke cluster voor is uitgezet. De pijlers met bijbehorende visie betreffen:

- a. Verscheidenheid in kernen: Gebiedsgerichte aanpak via clusters, met oog voor samenhang. Aandacht voor unieke ruimtelijke structuur, sociaaleconomische kenmerken en toekomstvisies van de kernen. Extra aandacht voor plattelandskernen en stadswijken waar de leefbaarheid onder druk staat.
- b. Weidsheid van het landschap: Zorgvuldig met weidsheid omgaan, maar ruimte bieden voor nieuwe ontwikkelingen naar aard/schaal. Er worden hoge eisen aan ruimtelijke kwaliteit gesteld.
- c. Economische verscheidenheid: Gebiedsgerichte aanpak om te zorgen dat de gemeente zich in totaliteit sterk ontwikkelt. Ruimtelijke keuzes maken ten aanzien van economische ontwikkeling. Extra aandacht voor sterke sectoren vanwege hun groeipotentie en innovatief vermogen. Bijeenbrengen onderwijs en arbeidsmarkt, zodat vraag en aanbod beter aansluiten.
- d. Grote sociale verbondenheid: Iedereen kan (naar vermogen) meedoen. De huidige sociale infrastructuur wordt optimaal benut. Betere samenwerking en afstemming tussen partijen. Betere afstemming aanbod. Uitgangspunten zijn eigen verantwoordelijkheid, eigen kracht en zelfredzaamheid. Kwetsbare groepen actief opsporen.
- e. Grote rijkdom aan cultuur en erfgoed: Cultuur en cultureel erfgoed hebben verbindende werking op de samenleving en grote aantrekkingskracht op toeristen. Daarom wordt gezorgd voor een divers cultureel aanbod en voor bescherming, behoud en ontsluiting van cultureel erfgoed.
- f. Sterke aantrekkingskracht voor toeristen: Toerisme en recreatie als verbinding tussen stad/platteland, cultuur, natuur, sport, zorg, land- en tuinbouw. Verdiepen van bestaand aanbod, kwaliteitsverbetering en slim combineren van aanbod. Watertoerisme versterken door samenwerking met andere vaargebieden.

In het plangebied worden geen ontwikkelingen voorzien, die niet al eerder afgewogen zijn. Het bestemmingsplan heeft een conserverend karakter, waarmee het past in het beleid van de Ontwikkelvisie.

4.3.11 Ruimte voor de zon

Op 10 november 2016 heeft de raad van de gemeente Súdwest-Fryslân de notitie 'Ruimte voor de Zon' vastgesteld. Uitgangspunt bij realisatie van een zonneweide is dat de kwaliteit van het landschap behouden blijft en dat de bewoners niet alleen de lasten maar ook de lusten ervaren. In deze notitie wordt voorgesteld zonneweides te creëren tegen kernen met >500 inwoners, met draagvlak, met participatie en financieel haalbaar. Voorgesteld wordt 3 pilots, wet- en regelvrij, te realiseren en daarnaast is er ruimte voor andere initiatieven die moeten voldoen aan de kaders die in de notitie zijn gesteld. Deze notitie heeft geen directe gevolgen voor het bestemmingsplan, omdat hierin geen initiatieven voor nieuwe zonnevelden zijn

opgenomen. Particulieren kunnen onder voorwaarden zonnepanelen bij of op hun woning plaatsen. Wanneer ze daarbij voldoen aan de landelijk vastgelegde voorwaarden kan dit vaak vergunningvrij.

4.3.12 Verkeersbeleid

4.3.12.1 Verkeer- en vervoerplan (2013)

De gemeente Súdwest-Fryslân vindt het belangrijk dat inwoners in een verkeersveilige en prettige woonomgeving wonen en dat iedereen zich veilig en vlot kan verplaatsen. In het op 16 mei 2013 door de gemeenteraad vastgestelde "Gemeentelijk Verkeer- en Vervoerplan" (GVVP) staat hoe de gemeente dit wil bereiken. Het GVVP beschrijft de gemeentelijke visie op het gebied van verkeer en vervoer met als belangrijkste uitgangspunt om de verkeersveiligheid in de gemeente te waarborgen en te verbeteren. Daarnaast worden goede bereikbaarheid en het vergroten van de leefbaarheid als doelen gesteld. Het GVVP is in 2020 geactualiseerd.

Om de visie vorm te geven is een groot aantal maatregelen opgesteld. De maatregelen zijn divers; infrastructurele aanpassingen, nader onderzoek naar specifieke onderwerpen, veiliger maken van fietsroutes, verbetering van schoolomgevingen, maar ook verkeerseducatieprojecten op scholen en voorlichtingscampagnes. De uitvoering hiervan wordt zoveel mogelijk gedaan in combinatie onderhoudswerkzaamheden. Wanneer onderhoud gepland is aan een weg of een gebied wordt gekeken of de maatregelen uit het GVVP hierin meegenomen kunnen worden. Dit betekent dat in het GVVP niet concreet wordt aangegeven wanneer welke maatregelen worden uitgevoerd. Ieder jaar wordt daarom een uitvoeringsprogramma opgesteld die door de gemeenteraad wordt goedgekeurd. Voordat gestart wordt met de uitvoering van bepaalde maatregelen worden deze dan ook aan direct belanghebbenden voorgelegd. De gevolgen vanuit het GVVP voor het bestemmingsplan zijn gericht op de wegcategorisering. Voor het plangebied is deze beschreven in paragraaf 2.2.1.

4.3.12.2 Parkeren

Op basis van het parkeerbeleid van de gemeente kan berekend worden hoeveel parkeerplaatsen er benodigd zijn. Vervolgens moet aangetoond worden dat er voldoende parkeergelegenheid aanwezig is of gerealiseerd kan worden.

De gemeente Súdwest-Fryslân heeft de "Parkeernormennota Súdwest-Fryslân 2018" vastgesteld waarin de inhoud van het begrip 'voldoende parkeergelegenheid' is uitgewerkt. Aan de hand hiervan kan de parkeerbehoefte voor verschillende functies worden bepaald. Vervolgens moet aangetoond worden dat er voldoende parkeergelegenheid aanwezig is of gerealiseerd kan worden. In principe geldt voor (nieuwe) ontwikkelingen dat parkeren op eigen terrein moet plaatsvinden. Een ontwikkeling mag geen parkeeroverlast tot gevolg hebben. Het parkeerbeleid is verwerkt in dit bestemmingsplan.

4.3.13 Visie Recreatie en Toerisme

Súdwest-Fryslân staat bekend als een kwalitatief hoogwaardig gebied voor (actieve vormen van) toerisme en recreatie met een zeer gevarieerd en levendig aanbod. Deze variatie en levendigheid is gerealiseerd door een gezamenlijke inzet met de sector op betere verbindingen tussen toeristisch aanbod op het gebied van land en water, kunst en cultuur.

De ontwikkelingsstrategieën uit de visie zijn gericht op het creëren van meer (afwisseling in) belevenissen door verbindingen te leggen tussen het bestaande aanbod en door verbindingen te leggen tussen alle partijen die daarbij betrokken zijn:

- Geef de bezoeker een gevoel van 'thuiskomen' en 'zichzelf kunnen zijn';
- Benut de rijkdom van het 'water', het landschap en de steden;
- Organiseer avontuurlijker actieve vormen van recreatie;
- Gebruik verhaallijnen om de gast nieuwe ervaringen te laten beleven.

Actie, Gastheerschap en Samenwerking zijn de kernwoorden van de strategieën: De samenhang wordt gerealiseerd door te kiezen voor de kracht van het lokale verhaal, te investeren in aantrekkingskracht en door één sterk toeristisch samenwerkingsverband neer te zetten voor de regio.

Er wordt koers gezet op Gastheerschap vanuit de invalshoeken:

- meer aansprekende watersportactiviteiten voor de jeugd en sportstimulering;
- het bevorderen van elektrisch varen en fietsen;
- verleiding tot gezelligheid en vermaak in de kernen;
- jaarlijks terugkerende sportieve en culturele events.

Er wordt gekoerst op meer beleving van het weidse landschap en de bijzondere natuur door:

- op de kop van Afsluitdijk een 'uitzichtpunt' van formaat te realiseren;
- het creëren van belevenissen binnen de kwalificatie Nationaal Landschap;
- de optimalisatie van de bestaande routenetwerken.

In het plangebied is op meerdere plaatsen sprake van recreatieve en toeristisch functies en voorzieningen. Wanneer sprake is van ontwikkelingen bij deze voorzieningen, wordt rekening gehouden met het geformuleerde beleid.

4.3.14 Ontwikkelkader logiesaccommodaties gemeente Súdwest-Fryslân

Ten behoeve van het beoordelen en sturen van initiatieven op het gebied van recreatie en toerisme is een ontwikkelkader logiesaccommodaties voor de gemeente Súdwest-Fryslân opgesteld. De gemeenteraad heeft dit ontwikkelkader in maart 2022 vastgesteld. Het ontwikkelkader zet in op drie doelen:

1. het uitdagen van de markt om met ambitieuze en innovatieve plannen te komen;

2. goede plannen van initiatiefnemers nog beter te maken;
3. het op eenduidige wijze toetsen van de plannen aan de hand van overeengekomen kwaliteitscriteria en processtappen.

Op deze wijze geeft het ontwikkelkader sturing aan welke vormen van recreatieve initiatieven in de gemeente voorkomen en welke een aanvulling zouden kunnen zijn op het bestaande aanbod. Het ontwikkelkader zelf geeft geen ruimtelijke kaders.

4.3.15 Visie Ruimtelijke Kwaliteit (2013)

De in het kader van het Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân opgestelde 'Landschapontwikkelingsvisie' (2009) heeft als basis gediend voor de "Visie Ruimtelijke Kwaliteit Gemeente Súdwest-Fryslân" die op 23 juni 2013 is vastgesteld. De visie hanteert als uitgangspunt dat het landschap het product is van de ontwikkelingen in de landbouw, de natuur, de economie en de samenleving door de eeuwen heen; en dat dit ook in de toekomst zo zal zijn. Die veranderingen kunnen in beginsel bijdragen aan de landschappelijke kwaliteit, mits ze goed op elkaar worden afgestemd.

Met het gekozen abstractieniveau vormt de visie een basis voor andere sectorale beleidsvisies en andere ruimtelijke plannen, zoals gebiedsvisies, bestemmingsplannen, maar ook bijvoorbeeld de welstandsnota of beheer- en onderhoudsplannen. De visie dient als één van de toetsingskaders bij concrete initiatieven.

Hoofduitgangspunt is dat bij alle ruimtelijke ontwikkelingen de kernkwaliteiten van de verschillende landschapstypen leidend zijn. De omschrijving hiervan is in paragraaf 2.3 van dit bestemmingsplan overgenomen. Daarnaast worden ontwikkelingen gestuurd met specifieke aandacht voor de volgende uitgangspunten:

- Versterken van de grootse openheid van het klei- en veengebied en de meren.
- Aandacht voor detail binnen het grootschalig landschap.
- Versterken van het contrast tussen binnendijs en buitendijs gebied.
- Behoud van authenticiteit en eenvoud.
- Ruimte voor dynamiek, experiment en contrast.

In het plangebied worden geen ontwikkelingen voorzien, die niet al eerder afgewogen zijn. Het bestemmingsplan heeft een conserverend karakter, waarmee het past in het beleid van de Visie Ruimtelijke Kwaliteit.

4.3.16 Woonvisie 2017 - 2022

De gemeente vindt het belangrijk dat alle inwoners van de gemeente goed kunnen wonen. Daarom heeft de gemeenteraad in juli 2017 een Woonvisie vastgesteld waarin de gemeentelijke ambities voor een rechtvaardige en evenwichtige woonruimteverdeling zijn vastgelegd voor de sociale huurvoorraad en de particuliere woningvoorraad.

In de Woonvisie is vastgelegd hoe de gemeente zorgt voor een optimaal functioneren van de woningmarkt. Hierbij is bijzondere aandacht voor de volgende thema's:

- Beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen voor alle doelgroepen,
- Wonen, zorg en participatie,
- Kwaliteit en duurzaamheid.

De Woonvisie vormt de basis voor het maken van prestatieafspraken tussen woningbouwcorporaties, huurdersverenigingen en gemeente. De visie geeft geen uitgangspunten voor de regeling van dit bestemmingsplan. Bij ontwikkelingen in het huidige woningbestand of bij een combinatie van wonen en zorg vormt de woonvisie wel een toetsingskader.

4.3.17 Woonschepenverordening 2012

Op 15 november 2012 heeft de gemeenteraad van de gemeente Súdwest-Fryslân de 'Woonschepenverordening Súdwest-Fryslân 2012' vastgesteld. De woonschepenverordening kent een actuele regeling voor woonschepen in de gemeente, zowel voor permanent als voor recreatief gebruik.

In de woonschepenverordening waren de ligplaatsen aangewezen.

Uit vaste jurisprudentie blijkt dat een woonschip moet worden gezien als een bouwwerk. Woonschepen zijn daardoor omgevingsvergunningplichtig geworden. In de woonschepenverordening zijn geen bouwregels opgenomen waar een aanvraag omgevingsvergunning aan kan worden getoetst. In een bestemmingsplan wordt de ligplaats van een woonschip met een aanduiding op de verbeelding aangeduid. In de regels zijn voor woonschepen bouwregels opgenomen waaraan getoetst kan worden.

4.3.18 Welstandsnota Súdwest-Fryslân 2018

Het welstandsbeleid van de gemeente Súdwest-Fryslân is opgesteld vanuit de overtuiging dat de overheid niet alleen verantwoordelijk is voor de inrichting van de openbare ruimte, maar ook voor de bebouwde omgeving. Het aanzicht van gebouwen en andere bouwwerken is onderdeel van de leefomgeving van de inwoners en bezoekers van de gemeente. Het uiterlijk van een bouwwerk is daarom geen zaak van de eigenaar alleen; ook bewoners, burens en voorbijgangers spelen een rol. Een aantrekkelijke, goed verzorgde omgeving verhoogt bovendien de waarde van het onroerend goed en versterkt het vestigingsklimaat.

De welstandsnota is een belangrijk instrument om te sturen op aspecten van welstand voor de gebouwde omgeving. De nota geeft vooraf inzicht in de criteria die worden gehanteerd bij de toetsing op welstand. De nota is daarbij niet een beperking, maar juist een bron van informatie en ideeën die de kwaliteit van bouwplannen helpt verhogen. Initiatiefnemers van bouwwerken krijgen de mogelijkheid te anticiperen op de welstandstoetsing.

Het buitengebied van de gemeente Súdwest-Fryslân is in landschappelijk en cultuurhistorisch opzicht een rijk gebied. Het buitengebied kent verschillende landschapstypen te weten het veen- en merengebied, het kleigebied en in het zuiden voor een klein deel het stuwwallenlandschap. Daarnaast kent de IJsselmeerkust een heel eigen identiteit.

Deze gebieden variëren van oude verkavelingspatronen die gerelateerd zijn aan het oude kwelderwallenlandschap tot relatief jonge inpolderingen. De zee-Invloeden in vroegere tijden zijn belangrijk geweest in het ontstaan van de landschappelijke ontwikkeling van het buitengebied. De karakteristieke slachtedijken en hemdijken refereren hiernaar. Deze verzameling dijken in vooral de noordwestelijke hoek van de gemeente hadden oorspronkelijk voor de verschillende polders en landstreken een beschermende functie.

In ruimtelijk opzicht zijn alle verschillende landschapstypen nog steeds merkbaar.

Ook de wijze waarop de bebouwing is gepositioneerd verklaard veel van dit landschap. Zo zijn op verschillende plekken kleine bebouwingsconcentraties te vinden die rondom een terp of enkele terpen zijn gebouwd terwijl in het poldergebied de boerderijen veel meer verspreid over het gebied liggen.

Van grote invloed op het ruimtelijk beeld van het buitengebied zijn de ontwikkelingen op het gebied van windenergie. Voorheen ging het vooral om solitaire turbines op diverse locaties. Er is vooral in het noordwestelijk deel van de gemeente steeds meer sprake van clustering van turbines. Ook objecten als bruggen, sluizen en gemalen kunnen het ruimtelijk beeld beïnvloeden.

In het buitengebied komen vanzelfsprekend veel boerderijen voor. In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat de boerderijbebouwing een sterk beeldbepalende invloed heeft in het open landschap van de gemeente. De agrarische bedrijfsontwikkeling heeft de laatste decennia geleid tot diverse nieuwe bedrijfsgebouwen. Soms gaat het om compleet nieuwe bedrijven, een andere keer om een nieuwe loods of ligboxenstal. Daarnaast liggen er in het buitengebied diverse burgerwoningen. Sommige daarvan zijn al decennia oud maar op een aantal plekken ook van recentere datum.

Het bebouwingsbeeld wordt overwegend bepaald door een traditioneel ambachtelijke architectuur uit de 19e en 20e eeuw. Gedurende de tweede helft van de vorige eeuw zijn daar diverse jongere invullingen opgekomen. Deze ontwikkelingen gaan nog steeds door en vormen een lichte bedreiging voor het traditioneel ambachtelijke bebouwingsbeeld.

4.3.19 De Nije Pleats Fryslân

De landbouw heeft een sterke positie in onze gemeente. Er voltrekt zich binnen de landbouw een schaalvergrotingsproces, dat als gevolg heeft dat er bedrijven verdwijnen, maar ook dat bedrijven zullen groeien of een schaa sprong zullen maken.

Om de vraag te beantwoorden of de schaalvergroting in de landbouw landschappelijk is in te passen, is een analyse van de Friese landschappen uitgevoerd en zijn met name de kwetsbaarheid en de draagkracht onder de loep

genomen. Om de effecten op het Friese landschap te kunnen beoordelen, zijn de volgende stappen gezet:

1. Vertrekpunt vormen de hoofdlandschapstypen die in het Streekplan Fryslân 2007 worden onderscheiden. In het Streekplan zijn per landschapstype de kernkwaliteiten gegeven. Op deze landschapstypen is een nadere analyse uitgevoerd die zicht geeft op de invloed van ruimtelijke schaalvergroting.
2. De effectvraag van de schaalvergroting is gekoppeld aan drie hoofdkenmerken die door de landschapstypen heen lopen:
  - er is sprake van een open of besloten landschap;
  - aan welke occupatie is de ruimtelijke schaalvergroting gebonden: "punt in de ruimte", "groep van punten" of "aan een lint";
3. Vervolgens zijn per landschapstype ontwerpuitgangspunten gegeven, waaraan de ruimtelijke schaalvergroting is getoetst;
4. De effectvraag is voorgelegd aan het ontwerpatelier, dat in een aantal sessies antwoord heeft gegeven op de gestelde vraag. Daarbij is gekeken zowel naar de inpassingsmogelijkheden bij uitbreiding van een agrarisch bedrijf op het bestaande boerenerf als naar vestiging van een nieuw agrarisch bedrijf, ten gevolge van een verplaatsing. Daarmee is een adequate bedrijfsvoering geborgd.

Vanuit dit proces is antwoord gegeven op de gestelde vragen. Deze uiteenzetting is opgenomen in het adviesboek "De Nije Pleats Fryslân".

4.3.20   Uitgangspuntennotitie Buitengebied 2.0 (2019)

Op 20 december 2019 heeft de gemeenteraad de 'Uitgangspuntennotitie Buitengebied 2.0' vastgesteld. Deze notitie is een herijking van de 'Uitgangspuntennotitie Buitengebied (2012) en vormt het vertrekpunt voor de op te stellen bestemmingsplannen voor het buitengebied. In de notitie is eerst teruggegrepen op de verschillende geldende planologische regiems. Vervolgens is ook de Verordening Romte 2014 van de provincie daarnaast gelegd en is per onderwerp bepaald wat het nieuwe beleid zal zijn dat voor het gehele buitengebied van de gemeente geldt. De nieuwe uitgangspunten zijn verwerkt in voorliggend bestemmingsplan.

HOOFDSTUK 5 Omgevingsaspecten

5.1 Milieu effectrapportage

In het kader van de uitvoerbaarheid van een bestemmingsplan is het van belang om aandacht te besteden aan beschermde natuurwaarden. De effecten op natuurwaarden dienen te worden beoordeeld in relatie tot bestaande wet- en regelgeving op het gebied van soortenbescherming en gebiedsbescherming.

De Wet natuurbescherming beschermt Nederlandse natuurgebieden en planten- en diersoorten. De wet geldt sinds 1 januari 2017.

Op grond van deze wet zijn de Natura 2000-gebieden beschermd. Daarnaast regelt de Wet natuurbescherming ook de bescherming van planten- en diersoorten. In deze wet zijn de EU-richtlijnen voor de bescherming van soorten opgenomen (Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn). Nationaal beschermde soorten vallen ook onder deze wet.

De doelstelling is de bescherming en behoud van in het wild levende planten en dieren. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten zonder ontheffing verboden zijn.

Onderzoek

Ten behoeve van dit bestemmingsplan is in het planMER onderzoek naar ecologie (soorten- en gebiedsbescherming) verricht. Voor de uitkomsten hiervan wordt op deze plaats verwezen naar het planMER.

Uit het planMER blijken voor het ecologisch aspect geen belemmeringen wanneer in de regels van dit bestemmingsplan een gebruiksregel wordt opgenomen die uitgaat van interne saldering die tot gevolg heeft dat negatieve effecten op de verzuring en eutrofiëring in de dichtstbijzijnde kwalificerende habitats zijn uit te sluiten.

Conclusie

Op basis van het uitgevoerde planMER en de vertaling hiervan in de regels mag dit bestemmingsplan uitvoerbaar worden geacht.

5.2 Milieuzonering

Milieuzonering zorgt ervoor dat milieubelastende en milieugevoelige bestemmingen op een verantwoorde afstand van elkaar worden gesitueerd. Op deze wijze wordt gevaar en hinder voor de milieugevoelige functies voorkomen dan wel zoveel mogelijk beperkt en omgekeerd wordt voldoende zekerheid aan milieubelastende activiteiten geboden dat deze activiteiten duurzaam binnen aanvaardbare voorwaarden uitgeoefend kunnen worden.

Naast een omschrijving van de bedrijfstypen is per type aangegeven welke richtafstanden gelden voor de aspecten geur, stof, geluid en gevaar. Dit is een indicatie van de minimale afstand die in beginsel, vanuit een bedrijf tot een rustige

woonwijk, aangehouden moet worden. De grootste afstand is bepalend voor de indeling van een bedrijfstype in een milieucategorie.

Milieucategorie	Richtafstanden rustige woonwijk	Richtafstanden gemengd gebied
1	10 m	0 m
2	30 m	10 m
3.1	50 m	30 m
3.2	100 m	50 m
4.1	200 m	100 m
4.2	300 m	200 m
5.1	500 m	300 m

In het plangebied is in meer of mindere mate sprake van een 'rustig buitengebied'. In het plangebied komen naast agrarische bedrijven, bedrijven ten behoeve van de agrarische functie, ook niet agrarische bedrijven voor. Voor de in het plangebied aanwezige bedrijfsactiviteiten wordt gebruik gemaakt van de Staat van Bedrijfsactiviteiten. Een dergelijke lijst is gebaseerd op de VNG-publicatie Bedrijven en milieuzonering. Aanwezige bedrijfsactiviteiten worden in voorliggend bestemmingsplan ingeschaald volgens deze lijst. Om milieuhinder als gevolg van de bedrijfsactiviteiten al in het ruimtelijk spoor te voorkomen, worden grenzen gesteld aan de toelaatbaarheid van de bedrijfsactiviteiten.

Gelet op het landelijke karakter en de aanwezige natuur- en landschapswaarden moet voorkomen worden dat overlast wordt veroorzaakt. Daarom zijn in principe alleen bedrijven toegestaan die uit oogpunt van hinder passen binnen de omgeving waar ze zich bevinden (milieucategorie 1 of 2). Categorie 1- en 2-bedrijven kunnen, gelet op hun aard en invloed op de omgeving, worden toegelaten naast en tussen woningen en kwetsbare gebieden. In de huidige situatie komen er echter ook al bedrijven voor met een hogere milieucategorie. Deze activiteiten zijn met een specifieke bestemming dan wel functieaanduiding op de verbeelding aangewezen. Hiermee kan de huidige bedrijfsactiviteit worden voortgezet, maar kan een ander gelijkwaardig bedrijf met eenzelfde milieucategorie zich niet op het betreffende perceel vestigen als de huidige bedrijfsactiviteiten worden beëindigd. Het vestigen van een bedrijf met een lichtere milieucategorie is wel mogelijk.

Op grond van het onderhavige bestemmingsplan is het niet mogelijk om bij recht nieuwe bedrijven te vestigen op andere dan de bestaande en positief bestemde locaties. Bij een verzoek om nieuwvestiging of uitbreiding van een bestaand bedrijf zal een ruimtelijke beoordeling plaatsvinden van de gevolgen voor de directe omgeving.

Binnen de bestemmingen waar bedrijven zijn toegestaan, is in de regels bepaald welke milieucategorieën waar zijn toegestaan. De bestaande situatie is daarbij het uitgangspunt.

5.3 Bodem

Het uitgangspunt is dat de kwaliteit van de bodem in het plangebied zodanig moet zijn dat er geen risico's zijn voor de volksgezondheid bij het gebruik van het plangebied voor wonen of een andere functie voor het verblijf van mensen.

Op 13 december 2012 heeft de gemeenteraad van Súdwest-Fryslân de Nota bodembeheer en de bodemkwaliteitskaart Zuidwest Fryslân vastgesteld. De bodemkwaliteitskaart is een kaart waarop de kwaliteit van de bodem is aangegeven per deelgebied. De Nota bodembeheer beschrijft het beleid voor hergebruik of toepassen van grond als bodem. Het Besluit Bodemkwaliteit is hierin leidend. In de nota is ook een vrijstellingenbeleid opgenomen voor het uitvoeren van bodemonderzoek bij een omgevingsvergunning met de activiteiten bouw. Op basis hiervan kan de gemeente vrijstelling verlenen voor het uitvoeren van bodemonderzoek.

Hier volgen een aantal uitzonderingen waarbij géén vrijstelling kan worden verleend:

- locaties met een bekende verontreiniging, of locaties gelegen nabij (binnen een straal van 25 meter) een puntbron van bodemverontreiniging;
- verdachte locaties of locaties binnen een straal van 25 meter van verdachte locaties, waarvan een vermoeden bestaat van bodemverontreiniging, tenzij door een historisch onderzoek (uitgevoerd volgens NVN 5725) wordt aangetoond dat de locatie onverdacht is;
- de bodemkwaliteit van het plangebied geeft aanleiding om een risico te verwachten bij het geplande gebruik.

De Bodemkwaliteitskaart geldt niet als op een locatie mogelijk bodembedreigende activiteiten hebben plaatsgevonden, zoals (bedrijfs-)activiteiten, brandstoftanks of dempingen. Bij concrete nieuwe ontwikkelingen zal bij de aanvraag omgevingsvergunning altijd een historisch onderzoek moeten worden uitgevoerd om te weten of op de locatie mogelijk bodembedreigende activiteiten hebben plaatsgevonden. Afhankelijk van de uitkomst van dit onderzoek, moet mogelijk vervolgonderzoek plaatsvinden. Ook op onverdachte terreinen kan bodemverontreiniging aangetroffen worden, omdat altijd activiteiten hebben plaatsgevonden die tot bodemverontreiniging geleid hebben en die nu niet bekend zijn.

Binnen het plangebied zijn de afgelopen jaren diverse bodemonderzoeken uitgevoerd. De onderzoeken zijn voor een groot deel uitgevoerd op locaties waar potentieel bodembedreigende activiteiten hebben plaatsgevonden. Verder zijn er binnen het plangebied locaties aanwezig waarvan bekend is dat er activiteiten plaatsvinden of hebben plaatsgevonden die tot bodemverontreiniging geleid kunnen

hebben. Het gaat om bijvoorbeeld locaties waar (bedrijfs-)activiteiten hebben plaatsgevonden of dempingen. Niet op al deze locaties is een bodemonderzoek uitgevoerd, meestal omdat er geen plannen of ontwikkelingen zijn voorzien die een bodemonderzoek vereisen.

In dit bestemmingsplan worden geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk gemaakt. De bestaande situatie wordt slechts voorzien van een actuele regeling. In het plangebied zijn geen nieuwe ontwikkelingen voorzien. Bij nieuwe ontwikkelingen moet – wanneer deze niet in dit bestemmingsplan passen – een overweging van de gevolgen voor de bodem worden opgenomen. Dit heeft geen gevolgen voor het bestemmingsplan.

5.4 Cultuurhistorie inclusief archeologie

5.4.1 Toetsingskader en beleid

Op 1 juli 2016 is de Erfgoedwet van kracht geworden. De Monumentenwet 1988 is met ingang van 1 juli 2016 dan ook vervallen. De bepalingen uit de Monumentenwet 1988 zijn deels overgegaan naar de Erfgoedwet en – zodra die wet in werking treedt in 2022– deels naar de Omgevingswet. De bepalingen en vergunningen uit de Monumentenwet 1988 die overgaan naar de Omgevingswet blijven van toepassing tot de datum dat de Omgevingswet in werking treedt. Deze artikelen gelden tot dat moment als overgangsrecht op grond van de Erfgoedwet en tenzij expliciet vermeld, veranderen deze niet van inhoud. Tot die tijd blijft de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) het wettelijke kader voor de omgang met gebouwde en aangelegde rijksmonumenten en de Monumentenwet 1988 voor de omgang met de archeologische rijksmonumenten.

Tot cultuurhistorie worden voor dit bestemmingsplan gebouwde monumenten inclusief beschermde stads- en dorpsgezichten, archeologie en cultuurlandschap gerekend. In deze paragraaf wordt een analyse gemaakt van de cultuurhistorische (verwachtings)waarden en het eventueel noodzakelijke beschermingsregime. Bij deze analyse wordt volgens de gemeentelijke erfgoednota uitgegaan van de Landschapsbiografie Súdwesthoeke, de Cultuur Historisch kaart van de provincie Fryslân (CHK), waar ook de Friese Archeologische Monumentenkaart Extra (FAMKE) deel van uit maakt.

5.4.2 Archeologie

Algemeen

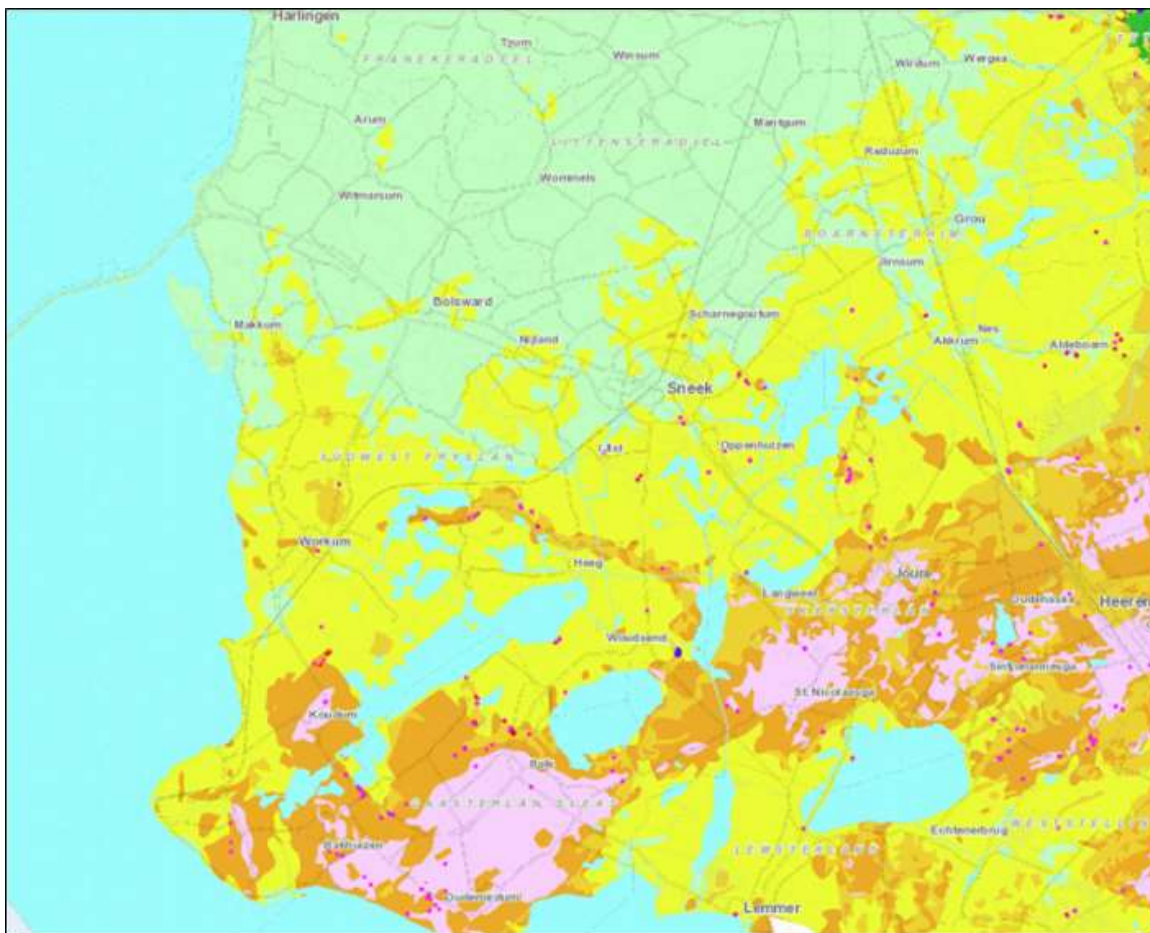
Bij het opstellen en uitvoeren van ruimtelijke plannen wordt rekening gehouden met de bekende en de te verwachten archeologische waarden. Op welke plaatsen archeologisch onderzoek aan de orde is, wordt op grond van het gemeentelijk beleid bepaald. De gemeente volgt hiertoe de provinciale Friese Archeologische Monumentenkaart Extra (FAMKE). Op deze kaart worden voor de perioden Steentijd - Bronstijd en IJzertijd - Middeleeuwen adviezen gegeven over eventueel te verrichten onderzoeken.

De archeologische waardevolle terreinen en de verwachtingszones zijn beschermd via een dubbelbestemming archeologie, afhankelijk van de toegekende waarde. Zoals gezegd wordt gebruikt gemaakt van twee soorten archeologische waarden. Het betreft de dubbelbestemmingen "Waarde - Archeologie 1" en "Waarde - Archeologie 2". Waarde - Archeologie 1 wordt gehanteerd voor terreinen of gebieden die op de FAMKE het advies 'streven naar behoud' en 'waarderend onderzoek' hebben meegekregen, dus de bekende archeologisch waardevolle terreinen. Waarde - Archeologie 2 wordt gehanteerd voor gebieden die op de FAMKE het advies 'karterend onderzoek' en 'quickscan' hebben gekregen en zijn dan ook gebieden met een archeologische verwachtingswaarde.

Analyse

Uit de FAMKE blijkt dat in het plangebied diverse terreinen met bekende archeologische waarden aanwezig zijn, de zogenaamde terreinen van 'streven naar behoud' en 'waarderend onderzoek' (paars en rood in beide figuren). Dit betreft voor de periode Steentijd - Bronstijd vooral vuursteenvindplaatsen en voor de periode IJzertijd - Middeleeuwen met name terpen. Voor de rest van het plangebied is sprake van zogenaamde verwachtingszones, waarbij voor een deel van het plangebied geen archeologische verwachting (meer) geldt. In het bijzonder voor de periode Steentijd - Bronstijd geldt er voor een groot gedeelte van het noordelijke deel van het plangebied geen archeologische verwachting (meer).

In gebieden met een archeologische waarde (Waarde - Archeologie 1) zijn in principe ingrepen vanaf 50 m² en dieper dan 40 cm vergunningsplichtig en moet een archeologisch onderzoek uitgevoerd worden voorafgaand aan de vergunningverlening. Dit om de archeologische behoudenswaardigheid in voldoende mate te kunnen bepalen. Het vaststellen van de archeologische waarde wordt gedaan aan de hand van één of meerdere archeologisch vooronderzoeken. In eerste instantie moet een bureau- en booronderzoek worden uitgevoerd. Eventueel volgt hierop nog een proefsleuvenonderzoek. Na iedere onderzoeksfase wordt de rapportage van het betreffende onderzoek ter beoordeling aan de gemeente voorgelegd. Het vooronderzoek wordt afgesloten als uit de beoordeling van de rapportage blijkt dat de waarde van het te verstoren terrein in voldoende mate is vastgesteld. Vervolgens wordt namelijk besloten of voorwaarden aan de omgevingsvergunning worden verbonden (opgraven, begeleiden en/of plaanpassing) of dat het plangebied archeologisch wordt vrijgegeven ten behoeve van de werkzaamheden.

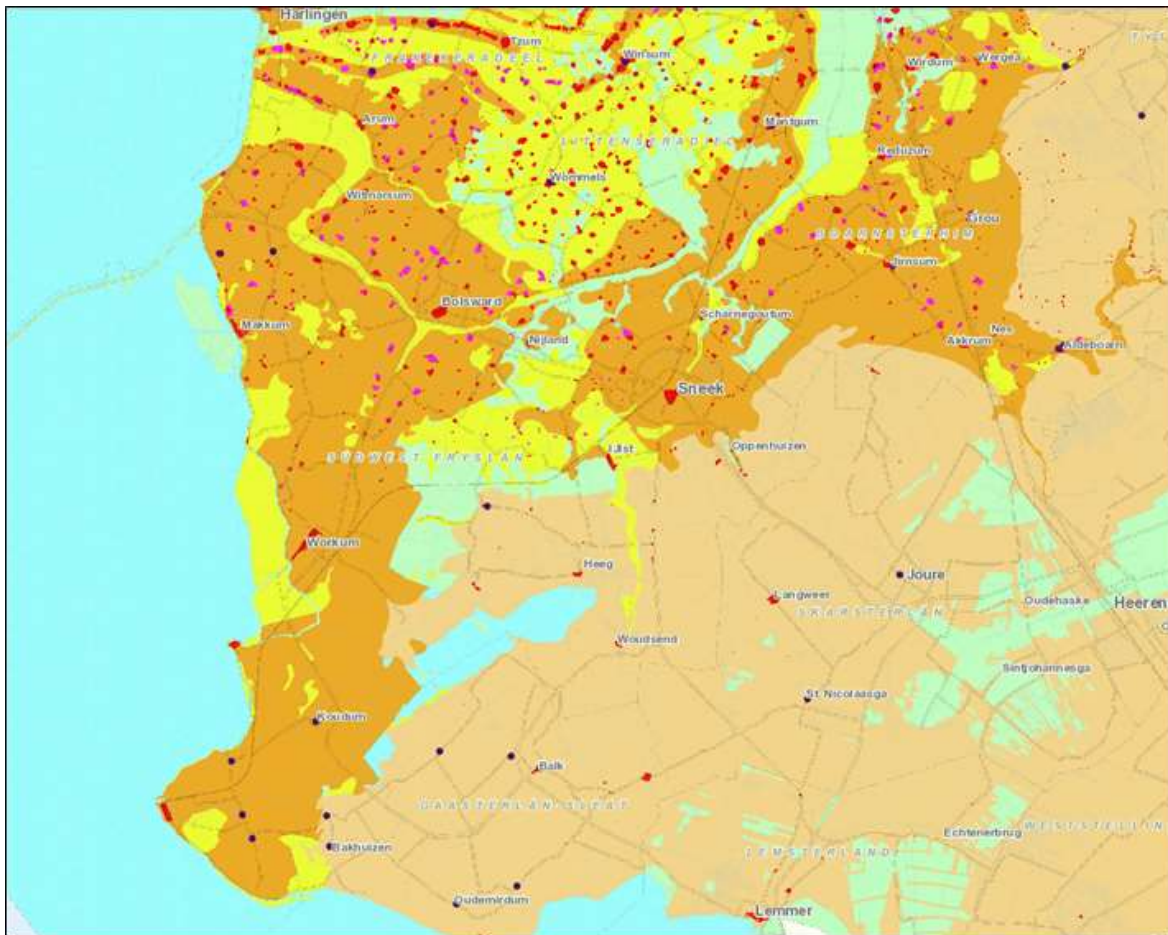

Figuur 7: Uitsnede van de FAMKE: archeologische (verwachtings)waarden steentijd – bronstijd (bron: Provincie Fryslân)

FAMKE Advies steentijd-bronstijd

- streven naar behoud - beschermd
- streven naar behoud
- waarderend onderzoek (vuursteenvindplaats)
- waarderend onderzoek (dobbe)
- waarderend onderzoek (kopje)
- karterend onderzoek 1 (steentijd)
- karterend onderzoek 2 (steentijd)
- karterend onderzoek 3 (steentijd)
- quickscan
- onderzoek bij grote ingrepen
- geen onderzoek noodzakelijk
- water

Figuur 8: Uitsnede van de FAMKE: archeologische (verwachtings)waarden ijzertijd – middeleeuwen (bron: Provinsje Fryslân)

FAMKE Advies ijzertijd-middeleeuwen

- streven naar behoud - beschermd
- streven naar behoud
- waardierend onderzoek (terpen)
- karterend onderzoek 1 (middeleeuwen)
- karterend onderzoek 2 (middeleeuwen)
- karterend onderzoek 3 (middeleeuwen)
- geen onderzoek noodzakelijk
- water

Voor de gebieden in een archeologische verwachtingszone (Waarde - Archeologie 2) zijn de vrijstellingsgrenzen ruimer en speelt mogelijk archeologisch onderzoek bij ingrepen vanaf 500 m². Wanneer sprake is van bodemverstorende ingrepen dieper dan 40 cm, afhankelijk van de omvang van de ingreep, dan is archeologisch onderzoek nodig:

- Voor zover het plangebied op de hiernavolgende figuren is aangegeven als 'karterend onderzoek 1' dan moet een karterend onderzoek worden uitgevoerd indien er ingrepen zijn voorzien van een oppervlak van meer dan 500 m².
- Voor zover het plangebied op de hiernavolgende figuren is aangegeven als 'karterend onderzoek 2' dan moet een karterend onderzoek worden uitgevoerd indien er ingrepen zijn voorzien van een oppervlak van meer dan 2.500 m².
- Voor zover het plangebied op de hiernavolgende figuren is aangegeven als 'karterend onderzoek 3' dan moet een karterend onderzoek worden uitgevoerd indien er ingrepen zijn voorzien van een oppervlak van meer dan 5.000 m².

FAMKE en de archeologische verdiepingsslag

De gemeentelijke FAMKE is geen statische kaart. Uitgevoerde archeologische onderzoeken kunnen namelijk nieuwe informatie opleveren voor de kaart. Daarom dienen op grond van de Erfgoedverordening (2021) de archeologische onderzoeken die nog niet zijn verwerkt op de FAMKE ook meegewogen te worden bij de uitwerking en toepassing van het archeologiebeleid. Voorwaarde hiervoor is wel dat de archeologische onderzoeken uitgevoerd moeten zijn door gecertificeerde bedrijven. Concreet betekent dat dat bij de toetsing aan het beleid altijd wordt gekeken of er nog meer gegevens beschikbaar zijn naast de FAMKE om tot een weloverwogen specifiek advies te komen bij ruimtelijke plannen.

Er loopt momenteel een archeologische verdiepingsslag voor de gemeente Súdwest-Fryslân. Er zijn nog een aantal aanvullende keuzes te maken, waardoor op basis van de geactualiseerde kaart er duidelijker keuzes kunnen worden gemaakt. Hierdoor kunnen er op gemeentelijk niveau specifiekere beleidsadviezen aan de kaart worden gekoppeld dan nu het geval is. Op basis hiervan worden procedures rond ruimtelijke ordening bespoedigd en wordt onnodig onderzoek voorkomen. Aangezien deze verdiepingsslag nog niet is afgerond, is de kaart nog niet geïntegreerd in de FAMKE.

Archeologie en waterbodems

De FAMKE houdt nog geen rekening met de archeologische waarden in waterbodems. Dit is echter wel wettelijk verplicht op basis van de Erfgoedwet (2016). Daarom wordt voor het IJsselmeer en de Waddenzee een archeologische waarde (Waarde - Archeologie 1) gehanteerd voor waterbodems. Hierbij wordt een vergunningsplicht gehanteerd voor ingrepen vanaf 50 m². Wel geldt er altijd een meldingsplicht voor werkzaamheden in en op de bodem ongeacht de grootte van de ingreep. In en op de bodem van het IJsselmeer bevinden zich namelijk nog diverse

wrakken van schepen en vliegtuigen of andersoortige vindplaatsen als oerbossen en verdronken nederzettingen.

Voor de binnenwateren geldt een lagere trefkans en hier wordt gewerkt met een Waarde-archeologie 2 regime (verwachtingswaarde). Want ook in de bodem kunnen nog waardevolle resten aanwezig zijn, denk hierbij aan wrakken, oude dijken en verdronken nederzettingen. Deze zijn overigens nog niet aangegeven op de plankaart, ook omdat men nog bezig is met de inventarisatie ervan. Tevens is een weergave van de puntlocaties niet wenselijk in verband met schatduiken.

Overigens worden grachten, sloten en kanalen onder landbodems gerekend. Zij worden niet tot waterbodems gerekend vanwege de aanname dat activiteiten als baggeren en stroming eventuele archeologische onderwaterresten in de bovenste bodemlaag al hebben opgeruimd. Op een dieper niveau zouden eventuele archeologische resten nog wel aanwezig kunnen zijn.

Archeologie en agrarisch gebruik

In principe is normaal agrarisch gebruik altijd mogelijk, op voorwaarde dat men in principe de bodem niet meer dan 40 cm verstoort. De aanleg van drainage in agrarische percelen bij de archeologische verwachtingsgebieden (Waarde-archeologie 2) is niet vergunningsplichtig. De gemeente is van mening dat zo een normaal landbouwkundig gebruik zich verhoudt tot het voldoende beschermen van verwachte archeologische waarden. Bij gebieden met archeologische waarde blijft dit natuurlijk wel vergunningsplichtig. Sleufloze drainage wel is altijd mogelijk zonder vergunning. In de gebieden met archeologische waarde zijn ingrepen tot 50 m² ongeacht de diepte zonder vergunning mogelijk (indien dit verder bestemmingsplantentechnisch niet op bezwaren stuit).

Terpen

Vanaf de midden ijzertijd, tussen 500 – 250 v. Chr. – ontstonden er in het kleigebied terpen. Dit zijn verhoogde woonpodia, een door de mens opgeworpen heuveltje waarop het huis werd gebouwd. Deze terpen moesten beschutting bieden tegen (periodieke) overstromingen. De relatief lange periode van economische voorspoed in het terpenlandschap van het kleigebied heeft ook gevolgen gehad voor de aangrenzende veenrandzone. Daarmee wordt het gebied bedoeld ten zuiden van de zeearmen de Marne en de Middellzee en de daarvan zuidelijk gelegen lijn tussen Abbega – Sneek – Raerd. Lang zal het veengebied extensief zijn benut. Daarbij kunnen we denken aan het winnen van turf, begrazing of de kap van broekbossen. Vanaf de late-ijzertijd wordt dit gebied steeds intensiever gebruikt en legde men ook in dit gebied terpen aan. Om dit mogelijk te maken werd er een boerderij gebouwd op een verhoogd podium dat was aangelegd van veenplaggen. Door zakken van het veen werden dergelijke huispodia soms na verloop van tijd opgehoogd met kleiplaggen, terwijl zich op het podium ook mestlagen vormden. Het gehele pakket aan lagen wordt aangeduid als een veenterp, oftewel een opgehoogde huisplaats in een veenlandschap.

Vanaf 1840 werd op grote schaal terpen afgegraven. De terpaarde kon via het vaarwegennetwerk naar andere gebieden worden getransporteerd. Doordat de

terpaarde heel vruchtbaar was, kon het in andere gebieden gebruikt worden ter verrijking van de grond. Het hoogtepunt van de terpafgravingen lag in het begin van de 20ste eeuw. De kruiwagens waren toen vervangen door kiepkarren op rails waardoor het proces versneld werd. Door de terpafgravingen zijn veel terpen blijvend vernield. Naar schatting is zo'n 60 procent van de terpgronden in de 19^e en de 20ste eeuw verdwenen door afgraving. De terpen binnen dit plangebied zijn beschermd doordat er een dubbelbestemming Waarde Archeologie-1 is opgenomen.

Boerderijplaatsen

Boerderijplaatsen verschaffen ons, omdat zij de kern vormden van de toenmalige agrarische samenleving, kennis over de bewoningsgeschiedenis en over de ontwikkeling van het cultuurlandschap op lokaal, regionaal en provinciaal niveau. Boerderijplaatsen zijn zeer kenmerkend voor het landschapsbeeld van de provincie. Een deel hiervan met nog bestaande bebouwing is beschermd middels een aanduiding 'monument' of 'karakteristiek'.

Het plangebied telt tegenwoordig een ruim aantal boerderijen van verschillende typen en maatvoering. Vanaf het laatst van de Middeleeuwen tot het begin van de 18de eeuw is het langhuis waarschijnlijk het meest voorkomende boerderijtype in het plangebied geweest. Bij een langhuis waren woning en stallen in een relatief smal en lang gebouw onder één doorgaande kap gebouwd. De hooiberging vond apart plaats. Nadat in het midden van de 17de eeuw in deze regio al boerderijen met hoge schuren werden gebouwd, waarin het hooi binnen werd opgeslagen, liet de boerderijbouw vanaf de 18de eeuw de thans nog bekende en overal aanwezige, zij het veelal in de 19de eeuw vernieuwde, typen zien.

Boerderijplaatsen vormen, zeker in de gemeente Súdwest-Fryslân, een veelzijdige en problematische categorie terreinen archeologisch gezien, ze zijn dan ook nog niet opgenomen op de FAMKE. Er zijn nog geen éénduidige beleidsadviezen te formuleren. Hiervoor dient eerst in het kader van de verdiepingsslag aanvullend onderzoek te worden verricht. Wel zijn ze opgenomen op de CHK. Voor een deel zijn ze al archeologisch beschermd, omdat het deels verhoogde huisplaatsen oftewel terpen betreffen, die wel in de FAMKE zijn opgenomen.

Kloosters

De oudste kloosters komen uit het begin van de twaalfde eeuw. De kloosters hadden uithoven (kloosterboerderijen) en dependances in steden. Daarnaast waren er ruim 200 parochiekerken. De Friezen konden nog geen vijf kilometer lopen zonder abdij, priorij, uithof of pastorie te passeren.

Om een klooster te stichten of als monnik in een klooster te leven moest je rijk zijn. De grootste en beroemdste abdijen en kloosters zijn dan ook vooral in het welvarende kleigebied gesticht, vlakbij de zee of zeearmen. Met klooster bedoelen we het hele kloosterterrein: het ommuurde en vaak omgrachte kloosterterrein en de kloostergebouwen, zoals een kerk, ziekenafdeling, gastenzalen, onderwijszalen, boerderij en andere bedrijfsgebouwen.

Kloosters waren vooral religieuze instellingen, maar daarnaast waren ze ook economisch en politiek actief. Hierdoor hadden ze invloed op bijna het gehele dagelijks leven. Vanuit de kloosters werden vaak de ontginningen en mogelijk ook

de bedijkingen georganiseerd. Zij konden namelijk eenvoudig en goedkoop de zilte en minderwaardige gronden in bezit krijgen. Deze konden ze door goede ontwateringstechnieken vrij snel omzetten in productiegronden. De Friese kloosters hadden in de zestiende eeuw zwaar te lijden onder de strijd, tussen de Spanjaarden en Geuzen. Kloosters vlakbij de grote steden werden namelijk gebruikt als uitvalsbasis.

Helaas zijn een groot aantal herinneringen aan de kloosterperiode uit het landschap verdwenen. Na de Reformatie in 1580 kwamen alle kloosterlijke bezittingen in handen van de Staten van Fryslân. Zij gaven opdracht om de gebouwen te slopen en de grond met de bakstenen (kloostermoppen) te verkopen. Het voormalige grondbezit van de kloosters werd gebruikt voor het onderhouden van de kerken en weeshuizen. Hierdoor is er in de gemeente Súdwest-Fryslân, op de ruïne van de Broerekerk in Bolsward na, geen kloostergebouw bewaard gebleven. De kloosterterreinen zijn soms nog herkenbaar aan het aanwezige reliëf en/of de terreinbegrenzing in de vorm van sloten(patronen), maar vooral de bodem bevat nog archeologische informatie over de verdwenen kloosterglorie. Via de hoogtekaart zijn af en toe nog wel sporen van het kloosterleven zichtbaar, zoals bij het voormalige Oegeklooster bij Bolsward. Op het terrein lag ooit een uithof van het Cisterciënzers klooster Bloemkamp (vóór 1250). Daarna is hetzelfde complex, ook wel bekend als het Ugoklooster, in handen is gekomen van Tertiariessen zusters (rond 1411). Andere kloosters en uithoven binnen het plangebied zijn Nijeklooster ten noorden van Scharnegoutum, het klooster Nazareth en de uithof Groustins bij de Idzegeaster Poel.

De categorie kloosters is verwerkt op de CHK en in de Landschapsbiografie. Ze zijn beschermd in dit bestemmingsplan middels een dubbelbestemming Waarde – Cultuurhistorie: Stinzen, States, Buitenplaatsen en Kloosters.

Stinzen, states en buitenplaatsen

Het Friese woord stins betekent steenhuis. Stinzen zijn versterkte huizen. In Fryslân ontbrak tot 1500 een centraal bestuur en een landsheer. Belangentegenstellingen en conflicten konden dan ook vaak slechts door eigenrichting en geweld worden opgelost. In de 12de en 13de eeuw braken tussen de grootgrondbezittende aanzienlijken in hun zoeken naar machtsposities onderlinge vetes uit. De hoofdelingen bouwden om lijf en goed te beschermen grofweg vanaf halverwege de 12de eeuw stinzen, torenvormige gebouwen die verdedigd konden worden. De stinsterreinen bestonden vaak uit twee, door een brug met elkaar verbonden, omgrachte percelen, één met de stinstoren op de kunstmatige verhoging en één met een woning, doorgaans een boerderij.

Al in de 13de eeuw, maar op grotere schaal in de 14de en 15de eeuw werden de stinzen, behalve voor verdediging, ook voor permanente bewoning gebruikt. Om ze voor bewoning geschikt te maken werden de oude torens uitgebreid of nieuwe ruimer opgetrokken.

Rond 1500 kwam met de komst van een centraal gezag onder Albrecht van Saksen een einde aan de strijd en de onderlinge oorlogen van de hoofdelingen en een einde aan de functie van de stins. Ze verloren hun verdedigende betekenis. Een aantal werd als boerderij aan de kloosters geschonken en deze werden uithoven van de

monastieke gemeenschap. De meeste werden (onderdeel van) een comfortabele adelswoning, een state. Voor de state, een comfortabele adelswoning, werden de terreinen van de stinzen gebruikt en de bestaande gebouwen uitgebreid met nieuwe vleugels, torentjes en representatieve toegangspoorten boven de gracht. Behalve een 'modernisering' van de bestaande huizen werden er in de 16de eeuw ook geheel nieuwe adellijke panden en landhuizen opgetrokken, die dus geen verleden als stins hadden. De states hebben, behalve de uitstraling van het gebouw zelf, ook dikwijls een duidelijk zichtbaar voornaam terrein omgeven door een gracht. Er bevinden zich doorgaans meerdere bijgebouwen, zoals een koetshuis of een oranjerie op het terrein en een aangelegde formele tuin en entree. Het complex geeft vaak de indruk van een landschapspark waarin huis en tuin een ondeelbaar geheel vormen.

Er kwamen in de tweede helft van de 16de en het begin van de 17de eeuw in het plangebied vele states tot stand, van states met het karakter van een kasteel tot states die op deftige boerderijen leken, want vaak was een state gecombineerd met een boerenbedrijf. De latere opvolgers worden buitenplaatsen, landgoederen, genoemd. In de 18de en 19de eeuw zijn de meeste states 'op afbraak verkocht'. Een nieuw stelsel van vererving belette de eigenaars om de kostbare gebouwen blijvend te kunnen onderhouden. Op de meeste, meestal omgrachte, terreinen werden boerderijen gesticht die meestal de naam van de state behielden.

In het plangebied bevinden zich vele stinzen, states en buitenplaatsen, waarvan de locaties vastgesteld zijn aan de hand van de CHK. Ook waar later geen boerderij tot stand is gekomen, zijn de stateterreinen soms nog in het landschap zichtbaar en herkenbaar. Van een aantal van deze stinzen en staten zijn nog aanwezig. Zo ligt er een stukje land met de naam 'de Pampus' dat omsloten is door het Hegemer Far, de Jeltlesleat, de Sânsleat en de Wide Wimerts. Op de kaart die de hoogte van het maaiveld weergeeft (AHN) zijn hier nog duidelijk de contouren te zien van een oud bouwwerk. In het land zelf zijn kloostermoppen gevonden en vermoed wordt dat op deze strategische plek een stins heeft. Deze categorie van stinzen, states en buitenplaatsen zijn beschermd middels een dubbelbestemming 'Waarde – Cultuurhistorie Stinzen, Staten, Buitenplaatsen en Kloosters'.

Tweede wereldoorlog relictten

Op veel plaatsen in de Nederlandse ondergrond en waterbodem bevinden zich nog structuren en objecten uit de Tweede Wereldoorlog (WO II). In deze gemeente betreft het verdedigingswerken zoals kazematten, bunkers, vliegtuigwrakken en niet ontplofte vliegtuigbommen (blindgangers), raketten, mijnen, granaten en munitie.

Gedurende WOII zijn meer dan 5000 vliegtuigen neergeschoten/neergestort. Veel van deze vliegtuigwrakken zijn al tijdens de WO II door de Duitsers geruimd. Andere wrakken werden tijdens en na de oorlog door boeren en schroothandelaren opgegraven. Tot 1996 was het toegestaan om zelf opgravingen te doen, als de eigenaar van de grond dat goed vond. Tegenwoordig is het illegaal om zelf te graven en moet de Stafofficier Vliegtuigberging van de Koninklijke Luchtmacht (SOVB) de opgraving leiden.

5.4.3 Cultuurhistorie

Algemeen

In 2019 heeft de gemeente Súdwest-Fryslân (samen met de gemeente De Fryske Marren, provincie Fryslân en de stichting Mar en Klif) in 2019 een Landschapsbiografie van de Friese Súdwesthoeke laten opstellen. Vrijwel heel Súdwest-Fryslân maakt deel uit van het Nationaal Landschap Zuidwest-Friesland. Dit gebied wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan landschapstypen, waaronder het stuwwallenlandschap in Gaasterland, de IJsselmeerkust van Makkum tot Lemmer, de kleizone met de wel bekende terpen en het veengebied van de Friese Meren. Ieder landschapstype kent een eigen ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorische elementen die van grote waarde zijn voor de beleving van het landschap in de Súdwesthoeke. De waardevolle cultuurhistorische elementen in het buitengebied en het Nationale Landschap zijn op regionaal niveau geïnventariseerd en in kaart gebracht in de landschapsbiografie. Deze vormt een aanvulling op de reeds bestaande Cultuurhistorische kaart van Fryslân en sluit aan bij de door de provincie Fryslân uitgegeven "Wordingsgeschiedenis van Fryslân" en Grutsk op 'e Romte. Hiermee is de feitelijke basis gelegd voor het ruimtelijk beleid en het "beter vertellen" van de historie van de Súdwesthoeke.

Voor wat betreft met name het gebouwde erfgoed: in het hoofdlijnenakkoord 2018-2022 is aangegeven dat er gekozen is om een inventarisatie van het cultureel erfgoed in de kernen en het buitengebied per deelgebied uit te laten voeren. Op basis van deze inventarisatie kunnen in het bestemmingsplan karakteristieke panden en andersoortige objecten worden aangewezen.

Analyse

In het kader van de nieuwe wetgeving is met het opstellen van dit bestemmingsplan veel aandacht geschonken aan het goed borgen van de cultuurhistorische waarden in het bestemmingsplan. De ontstaansgeschiedenis is beschreven in hoofdstuk 2.

Er zijn meerdere onderzoeken verricht waarbij de cultuurhistorische waarden in het gebied zo goed mogelijk in kaart gebracht. De bestaande cultuurhistorische inventarisaties op landelijk en provinciaal niveau bieden hier een goede basis voor. Daarnaast is een verdiepingsslag op lokaal niveau gepleegd. Hieronder worden de vijf onderzoeken toegelicht.

Onderzoeken

5.4.3.1 Landschapsbiografie

Ten eerste is er een landschapsbiografie opgesteld. Voor een aantal onderdelen zijn de (breed geaccepteerde) wetenschappelijke waarderingscriteria – zeldzaamheid, kenmerkendheid, gaafheid, ensemblewaarde – toegepast. De beoordeling is uiteengezet in drie niveaus, namelijk gemiddeld, hoog en zeer hoog. Wanneer alle drie de criteria zijn gewaardeerd, zijn deze scores cumulatief en zonder wegingsfactor opgeteld tot een totaalscore. Daarna is teruggerekend naar een eindwaardering. Verdwenen elementen zijn niet meegenomen in deze wetenschappelijke waardering. Hieronder volgen de analyses van de in dit bestemmingsplan verwerkte categorieën.

Polders en dijken

Het natuurlijke landschap van het gebied heeft zich gevormd in de afgelopen 10.000 jaar onder invloed van de zeespiegelstijging. In deze periode zijn er grote veengebieden ontstaan en heeft de zee klei afgezet in het gebied. De geologische ontstaanswijze van het gebied is beschreven in hoofdstuk 2 Dit heeft geresulteerd in drie verschillende typen landschappen: het veenlandschap ten zuiden van de lijn Bolsward-Sneek; het kleilandschap ten noorden van de lijn Bolsward-Sneek; en het klei-op-veenlandschap op de overgang tussen beide. Vanaf de 10de eeuw na Christus begon de mens grootschalig in te grijpen en kwam er in die zin een einde aan de vorming van het natuurlijke landschap.

Moederpolders

Tot de oudste bedijkingen van Westergo behoren de vier moederpolders, waarvan er twee binnen de gemeente Súdwest-Fryslân en in het plangebied liggen; de moederpolder van Hartwerd-Witmarsum en de moederpolder van Oosterend. Deze ringdijken werden vanaf de 10e eeuw aangelegd om de cultuurgronden van de dorpen binnen de dijkkring te beschermen tegen hoogwater. Met de aanleg van de eerste moederpolders waren alleen de landen binnen de ringdijken beschermd tegen het water. Het terpengebied was dus nog niet in zijn totaliteit beschermd tegen de hogere zeevloed. De bevolking bleef daarom genoodzaakt de verhoogde woonplaatsen te gebruiken. Het terpenlandschap was nog vooral een open landschap bezaaid met vele kleine terpgehuchten. Bij de aanleg van de dijken werd er bij de aanleg zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande hoogtes in het landschap, zoals terpen en natuurlijke verhogingen. Hierdoor kronkelen de dijken door het landschap. Deze moederpolders vormden de basis voor de dijk aanleg in de daaropvolgende eeuwen. De moederpolder van Hartwerd-Witmarsum was de grootste van de vier. Ze vormden een soort eilanden binnen het natte kwelderlandschap.

Het overvloedige water werd uit de ringpolders geloosd door middel van zijlen. Op enkele plaatsen zijn deze locaties nog steeds te herkennen. Bij Hemert sluit de moederpolderdijk aan op een dijk vanuit het zuidwesten die de polder doorkruist. Deze dijk, de Djipperterhims Alddyk, staat haaks op de moederpolderdijken en is waarschijnlijk pas later aangelegd als binnendijk. De verkaveling is binnen de oude moederpolders onregelmatig blokvorming. Het onregelmatige karakter is deels het gevolg van de aanwezigheid van de vele (voormalige) geulen in het gebied.

Voormalige getijdegeulen Middelsee en Marneslenk

De scheiding tussen Westergo en Oostergo werd vanouds gevormd door de Middelsee. Tegen het einde van de middeleeuwen was de uitbreiding van de Middelsee op een hoogtepunt en was er via de Marneslenk en de Oude Rijd een verbinding met het Vlie. Westergo lag tussen de twee zeeboezems, die een grote bedreiging vormden voor de bewoners van het gebied. Om het land te beschermen begon men met de aanleg van dijken. Toen de Marneslenk en de Middelsee droog begon te vallen werd rond 1100 begonnen met de inpoldering ervan. Hierdoor veranderde er veel in de waterhuishouding van het gebied. Als gevolg van de veenontginningen kreeg men bovendien te maken met opstuwend water vanuit het zuiden. Ter bescherming werden daarom vanaf de 12e eeuw de hemdijken opgeworpen.

Door de afnemende zeespiegelstijging en de aanvoer van zand en slib vanuit de Waddenzee en de Zuiderzee begonnen de Marneslenk en de Middelzee al tijdens de middeleeuwen dicht te slibben. De zeeboezems konden vervolgens zonder al te veel moeite worden ingepolderd. De eerste bedijkingen langs de Marneslenk en de Middelzee maakten deel uit van de moederpolders van Hartwerd-Witmarsum en Oosterend. Dit waren zeedijken met als doel de dorpen binnen de ringdijk te beschermen tegen hoogwater.

Na de afsluiting van de Marne begon ook de Middelzee in snel tempo te verlanden. Omdat het water van de zeeboezem vanuit het noorden door een smalle slenk moest tussen Boazum en Deersum, zwakte de getijdeninvloed steeds meer af. Toen de Middelzee vanaf 1100 droog begon te vallen werden ook daar de eerste zeepolderdijken aangelegd om het gebied in gebruik te nemen. De eerste polder werd gevormd door de aanleg van de Jonge Dijk ten noorden van het huidige dorp Nijland rond 1050. De dijk tussen Hartwerd en de Kliuw en de Platte Dijk (ook wel de Lege Dijk of Nieuwlandsdijk genoemd) volgden niet lang daarna. De Huniadijk en de Oerdijk, die in de tweede Middelzeepolder liggen, dienden waarschijnlijk alleen als binnenwaterkering. Rond 1200 werd de Krinser Arm bij Easterwierum op het smalste punt van de Middelzee aangelegd. Daarmee was de gehele zuidelijke boezem van de Middelzee ingepolderd.

Het verschil tussen het oude en het nieuwe land is nog altijd goed te zien in de verkaveling. De patronen in de polder zijn een stuk regelmatig en bebouwing ontbreekt. Nijland is het enige dorp dat is ontstaan in het zuidelijke gedeelte van de ingepolderde Middelzee. Vóór de inpoldering was het land vaak ook al in gebruik, het overstroomde doorgaans alleen nog tijdens de winter en bij springvloed. De grond werd toen gebruikt als weiland of hooiland. De afwatering in het voormalige Middelzeegebied gebeurde voor een groot deel via de Swette die tevens de grens tussen Oostergo en Westergo vormde. De polderdijken in de voormalige Middelzee zijn nog duidelijk aanwezig in het landschap.

Binnenpolderdijken en Slachtedijk

In de loop van de tijd raakte steeds meer land in Westergo bedijkt. De ringdijken van de moederpolders vormden ook voor het stelsel aan binnenpolderdijken de basis. Binnenpolderdijken dienden ertoe om bij dijkdoorbraken het zeewater landinwaarts zoveel mogelijk te keren. Daarnaast werden binnenpolderdijken opgeworpen om het opstuwen van binnenwater tegen te gaan en als het ware door compartimentering het opwaaien van het boezemwater te bedwingen, dan wel het water vanuit naastgelegen gebieden te keren. De Slachtedijk is de bekendste binnenpolderdijk van Friesland. Deze 42 kilometer lange dijk loopt van Raerd tot Oosterbierum en is ontstaan door het verbinden van verschillende oudere dijken. De dijk staat ook wel bekend als de Vijf Delen Slachtedijk en is aangelegd tussen 1150 en 1200. De naam Vijf Delen verwijst naar de samenwerking tussen de vijf grietenijen Barradeel, Baarderadeel, Hennaarderdeel, Franekeradeel en Menaldumadeel. Samen waren ze verantwoordelijk voor de aanleg en het onderhoud van de dijk. De binnendijk moest bescherming bieden bij een doorbraak van de zeedijken. De dijk is eeuwenlang in gebruik gebleven en heeft pas sinds 1995 geen waterkerende functie meer.

De veenontginningen hebben het landschap van de Súdwesthoeke ingrijpend veranderd. Door de combinatie van de in gang gezette maaiveldddaling en veenoxidatie kreeg men in de veenrandzone te maken met wateroverlast. Bovendien kon het binnenwater door de bedijking van de Marneslenk en de Middelsee niet meer wegstromen via de zeeboezems. Door de combinatie van het opstuwende boezemwater uit het zuiden en de beperkte afwateringsmogelijkheden in het noorden kreeg men te maken met wateroverlast.

Hempolders

Om wateroverlast tegen te gaan begon men aan het einde van de 12e eeuw met de aanleg van een reeks binnenpolders ten zuiden van de Marne- en de Middelseepolders. Deze polders worden ook wel de hempolders of hemmen genoemd en liggen in een halve cirkel tussen Schraard en Raerd. De zeedijken en de zuidelijke dijk van de polder van Hartwerd-Witmarsum vormen de basis van de hemmen. Omdat de hemdijken op elkaar aangesloten zijn is een chronologie te herkennen. In totaal werden er 10 hempolders aangelegd. Er wordt verondersteld dat de Scherhem ten noorden van Sneek de oudste hempolder is. Daarna zou aan de oostkant de Rauwerderhem zijn aangelegd en aan de westkant de Scherwolderhem, de Eemswouderhem en de Morrahem. De Arkumerhem maakte oorspronkelijk deel uit van de Eemswouderhem en werd pas later daarvan gescheiden. Ten zuiden hiervan liggen de laatste twee hempolders; de Rijperahem en de hempolder bij Oudega-Heeg.

Het is goed mogelijk dat de hemdijken geen volledige bescherming boden bij overstromingen. Waarschijnlijk deden veel hemdijken, waaronder ook zeker de dijken van de Rijperahem, alleen dienst als zomerdijk. Ze waren niet opgewassen tegen de hoge waterstanden in de wintermaanden. Grote delen van de hemdijken zijn zeer goed bewaard gebleven en vormen nog altijd belangrijke elementen in het landschap. Ze zijn ook zeer bepalend geweest voor het wegenpatroon in de streek. De hemmen vormen het overgangsgebied tussen het kleilandschap en het veenlandschap.

Waterwegen

In het plangebied liggen verschillende typen vaarwegen, zoals dorpsvaarten, opvaarten naar boerderijen, trekvaarten en dergelijke. Het gebied kende in de late middeleeuwen al een uitgebreid netwerk aan vaarwegen. De vaarwegen bestonden uit een netwerk van natuurlijke waterlopen en gegraven afwateringskanalen. De nieuwe meren vormden belangrijke knooppunten voor de doorgaande vaarroutes. Een aantal belangrijke vaarwegen die in deze periode al bestonden zijn de vaarweg van de Hegemer Mar via de Fluezen naar Stavoren, de vaarweg van Sneek langs IJlst via de Wimerts naar Bolsward (noordwestelijk) en via dezelfde vaarweg naar Woudsend (zuidelijk) en vervolgens via het Sleattermer Mar naar Sloten. Ook was er een vaarweg vanuit de Fluezen via het Lange Fliet naar Workum.

Ten gunste van de afwatering kwam er vanaf de 12e-eeuw een heel waternetwerk tot stand van kanalen, afvoersloten en veenmeren. Door het zakken van het maaiveld verloren veel van de oorspronkelijke veenrivieren hun functie. Ze raakten de aanvoer uit het hoger gelegen achterland (de hoogvenen) kwijt, slibden dicht en

bleven alleen nog zichtbaar in de verkaveling. Een mooi voorbeeld hiervan is de Drylster Ie ten westen van Hommerts.

Tot ver in de 19de eeuw vormden waterwegen de belangrijkste transportroutes op het grondgebied van de gemeente Súdwest-Fryslân. Het land beschikte van nature al over een dicht netwerk van geulen, prieden en kreken. Naast een strijd tegen het zeewater heeft men in Westergo voortdurend geworsteld met de binnenwaterhuishouding. In de periode van vóór de bedijkingen was er sprake van een goede natuurlijke afwatering. Om de afwatering te verbeteren werden talloze vaarten gegraven en natuurlijke waterlopen aangepast. Deze oudste vaarten waren gebaseerd op de bochtige kreken en geulen, heel anders dan de rechte vaarten die in ene latere periode werden aangelegd. Binnen het plangebied is in deze periode voor ongeveer 200 km aan vaarten gegraven. Hiervan zijn bijna alle vaarten nog steeds aanwezig, al dan niet inhoudelijk aangepast door de eeuwen heen, waardoor een zeer hoge gaafheid naar voren komt. Ze krijgen een historisch-geografische waarde van 'zeer hoog'.

Veenontginningen, meren en voormalige meeroevers

Binnen het plangebied bevindt een veenontginningsgebied ten zuiden van Sneek. Een groot deel van de meren in het Lage Midden is pas ontstaan nadat het veengebied in cultuur was gebracht. Door de toenemende vernatting begon men met het graven van extra (dwars)sloten. Al snel bleek dit niet afdoende. Hierop volgde het graven van afvoerkanalen in de laagste delen van het landschap. Veel van deze lange afwateringssloten dragen de naam Geeuw of Geau. Ze liggen vaak haaks op de oorspronkelijke verkaveling, bijvoorbeeld de Wide Geau / Alde Geau tussen Akkrum en Akmarijp of de Modderige Geau ten oosten van Oppenhuizen. Door de wind konden waterkruispunten uitwaaien tot kleine veenmeertjes. Datzelfde gebeurde in gebieden waar aan veenwinning werd gedaan. De veenkuilen waren namelijk vatbaar om zich ten koste van het veenland uit te breiden. Rond de 12e- of 13e-eeuw zijn op deze wijze veel van de Friese veenmeren ontstaan. Dat de verkaveling 'over de meren' heen doorloopt vertelt ons dat de meren pas na de veenontginningen zijn ontstaan. Hegemer Mar, de Kûfurd en de Snitser Mar zijn er prachtige voorbeelden van. Het is zelfs heel goed mogelijk dat er ter hoogte van de latere meren oude nederzettingen hebben gelegen. Dit is de reden waarom in sommige meren nog wel middeleeuws aardewerk wordt aangetroffen.

In het plan gebied zijn meerdere droogmakerijen waaronder de Sensmeerpolder (1633) en de Atsebuurstermeerpolder (beide drooggemaakt in 1633). Hier vlakbij ligt ook het voormalige Uilkemeer. Ook in liggende Greonterperpolder ook nog een aantal voormalige poeltjes die later zijn drooggemalen. Op enkele locaties is er nog sprake van herkenbare voormalige meeroevers.

Regeling in dit bestemmingsplan

Via een dubbelbestemming Waarde-Cultuurhistorisch waardevolle lijnen zijn de dijken en historische (vaar)wegen beschermd. De moeder- en hempolders, getijdegeul Middelzee, veenontginningen, droogmakerijen en inpolderingen zijn (indirect) beschermd door bescherming van de verkavelingsstructuren middels een dubbelbestemming Waarde-Landschap verkaveling. Indien van toepassing zijn de

dijken binnen deze ensembles beschermd middel een dubbelbestemming Waarde-Cultuurhistorisch waardevolle lijnen. De voormalige meeroevers zijn beschermd in dit bestemmingsplan middels een aanduiding Waarde – Reliëf.

5.4.3.2 Onderzoek naar karakteristieke bebouwing

Tevens heeft onderzoek naar karakteristieke bebouwing in het plangebied plaatsgevonden. Dit zijn in dit plangebied veelal karakteristieke boerderijen, woningen, transformatorgebouwen en waterstaatkundige werken zoals bruggen. Alle waardevolle bouwwerken zoals deze gelegen zijn in het plangebied zijn geïnventariseerd en gewaardeerd. In totaal zijn circa 170 bouwwerken beoordeeld op de stedenbouwkundige, architectonische, cultuurhistorische en streekhistorische waarde en van een puntenaantal voorzien. De in totaal 36 karakteristieke bouwwerken die tijdens het onderzoek 19 punten of meer hebben gekregen en daardoor binnen de categorie K1 vallen, zijn beoordeeld als het meest waardevol. Deze bouwwerken vertegenwoordigen een zodanige monumentale waarde dat het exterieur van deze bouwwerken in stand gehouden moet worden. Om sloop tegen te gaan is hier een sloopvergunningstelsel aangekoppeld. De 85 karakteristieke bouwwerken die tijdens het onderzoek 15 tot 19 punten gekregen vallen binnen de categorie K2. Deze panden vertegenwoordigen een zodanige waarde, dat het van belang is om met name de hoofdvorm van het bouwwerk in stand te houden. Deze karakteristieke bebouwing is op de verbeelding aangeduid als "karakteristiek". In de planregels is hiervoor een vergunningstelsel voor werken en/of werkzaamheden aan gekoppeld. In bijlage 3 'Lijst met karakteristieke en monumentale panden' bij de regels is een overzicht van karakteristieke panden opgenomen.

5.4.3.3 Onderzoek Historische verkaveling

Algemeen

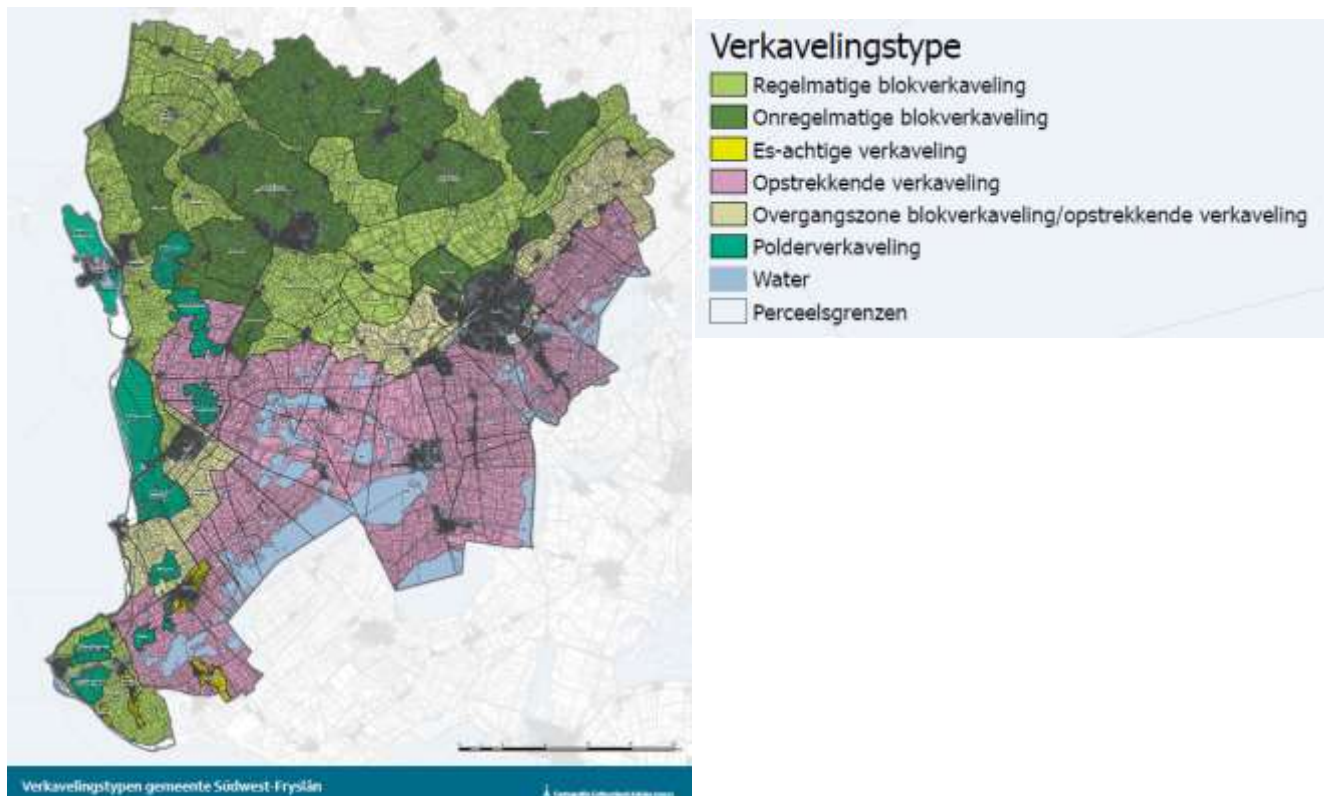
De gemeente Súdwest-Fryslân is rijk aan waardevolle historische verkavelingsstructuren. Om tot een waardering op hoofdlijnen te komen van de belangrijkste historische verkavelingsstructuren binnen het grondgebied van de gemeente is de wetenschappelijke waarderingsmethodiek op basis van de criteria kenmerkendheid, gaafheid, ensemblewaarde, zeldzaamheid en ouderdom toegepast. De beoordeling is uiteengezet in vier niveaus, namelijk laag, gemiddeld, hoog en zeer hoog. Wanneer alle vier criteria gewaardeerd zijn, worden deze scores opgeteld tot een totaalscore. Daarna zijn ze teruggerekend naar een eindwaardering (Bijlage 1 Historische verkaveling structuren).

Op basis van de waardering wordt geconcludeerd dat in vergelijking met andere gebieden in Fryslân en Nederland de gemeente een zeer groot aantal goed bewaarde historische verkavelingsstructuren kent. Omdat vrijwel alle perceelsgrenzen in dit gebied uit sloten bestaan, is de historische verkaveling sterk in het landschap verankerd en overal nog goed af te lezen. Dat maakt vrijwel het gehele grondgebied van de gemeente tot een cultuurhistorisch waardevol gebied.

De schade die de naoorlogse ruilverkavelingen aan deze structuren hebben opgeleverd lijken in Súdwest-Fryslân relatief beperkt te zijn, de leesbaarheid van het historische cultuurlandschap is nog altijd zeer goed, hoewel er ook hier zeer veel sloten verdwenen zijn in de afgelopen eeuw. Ook in vergelijking met andere Friese gemeenten kan de historische verkaveling er bijzonder worden genoemd, zeker wanneer het gaat om structuren zoals de moederpolders, de Marneslenk en de

Middelzee. Vooral de grote diversiteit aan landschaps- en verkavelingstypen maakt het cultuurlandschap van Súdwest-Fryslân uniek en van hoge waarde. Nergens anders in Fryslân vind je op zo'n korte afstand van elkaar zo veel verschillende landschapstypen. De historische verkaveling is in vrijwel de gehele gemeente van hoge waarde. Er is een aantal structuren dat eruit springt en een zeer hoge waardering kent. Dat zijn de moederpolders, de oude zeepolders van de Marneslenk en Middelzee, verschillende droogmakerijen en een tweetal veenontginningsblokken.

Analyse plangebied

Figuur 9: Verkavelingstypen (bron: cultuurland)

Kleigebied

Binnen het kleigebied komen meerdere typen verkavelingen voor: onregelmatige blokverkaveling en regelmatige blokverkaveling. Om het gebied geschikt te maken voor agrarisch gebruik werd het gebied in ontginning gebracht. Eerst op voorzichtige wijze in de IJzertijd en later op grootschalige wijze in de Middeleeuwen. De geomorfologie van de ondergrond is bepalend geweest voor de verkaveling. De blokvormige verkaveling van de kweldervlaktes is veelal onregelmatig, omdat de grillige gevormde prielen en geulen in dit gebied de basis vormden voor de afwatering. Naarmate de perceelsvormen onregelmatiger zijn begrensd, neemt de kans toe dat deze grenzen een natuurlijke oorsprong hebben. Een regelmatige blokverkaveling bestaat uit rechthoekige of vierkante percelen met een min of meer

regelmatige vorm en structuur. Dit type verkaveling vinden we voornamelijk terug op kwelderwallen en in de oude zeepolders, zoals die van de Marneslenk en de Middelsee.

Veengebied

Het veengebied in het zuidoosten van de gemeente wordt net als grote delen van Fryslân gekenmerkt door een opstreckende verkaveling, die zich kenmerkt door smalle langgerekte percelen. Doordat het veen in ontginning werd genomen ontstond een dynamisch landschap. Wanneer veen wordt ontwaterd door het graven van sloten wordt een onomkeerbaar proces in gang gezet van veenoxidatie. Er treedt namelijk zuurstof toe tot de afgestorven plantenresten (veen) waardoor het 'verbrandt' en vervliegt tot CO₂. De bodem gaat hierdoor dalen (maaiveldaling) en inklinking. Beide processen zullen geleid hebben van vernatting van het veenoppervlak. Om dieper het veen in te gaan en het water blijvend af te voeren ontstonden er lang gerekte smalle percelen. Een verkaveling wordt opstreckend genoemd als de lengterichting dominant is in de percelering en bovendien sprake is van een grote lengte-breedte verhouding. Op basis van de oriëntatie van de sloten kan de ontginningsrichting worden vastgesteld. Vaak zijn één of meerdere nederzettingssassen nog aanwezig.

Klei op veen

Hier is er sprake van een overgangszone van blokverkaveling naar opstreckende verkaveling.

Alle hoog en zeer hoog gewaardeerde verkavelingsblokken zijn beschermd middels een dubbelbestemming Waarde-landschap verkaveling. Dit wel met de mogelijkheid in de regels om per omgevingsvergunningaanvraag maatwerk te gaan leveren. Dus de afweging te maken in hoeverre de verkavelingsstructuur door de ingreep daadwerkelijk zal worden aangetast op basis van de waardering van zowel de verkavelingssystemen als de afzonderlijke waarderingen van de sloten zelf in de Landschapsbiografie. Als in die zin de ingreep niet voor significante cultuurhistorische teloorgang gaat zorgen, dan is dus ook geen omgevingsvergunning dit voor specifieke werk benodigd.

5.4.3.4 Onderzoek Historische paden en wegen

Het Friese buitengebied kent vele oude paden, die vaak dwars door de landerijen lopen. Ze werden gebruikt voor allerlei doeleinden, bijvoorbeeld om naar de (klooster)kerk te gaan of om hooi te halen. Verkeer over land heeft zich tot halverwege de 19de eeuw beperkt tot wegen over dijken, jaagpaden en de hoger gelegen kwelderwallen. De wegen gelegen op het oorspronkelijke maaiveld waren grote delen van het jaar onbegaanbaar omdat het te drassig was. Halverwege de 19de eeuw werd echter de kwaliteit van de bestaande landwegen sterk verbeterd en nieuwe verharde wegen aangelegd. Naast de landwegen kwam er eind 19de eeuw een nieuwe manier van vervoer over land toen de spoor- en tramwegen werden aangelegd. De tramwegen zijn inmiddels allemaal verdwenen.

In de afgelopen eeuw zijn veel historische wegen verloren gegaan. Veel paden die nog wel (gedeeltelijk) aanwezig zijn lopen nu dood, zijn ontoegankelijk of worden

slecht onderhouden, waardoor ze dreigen te verdwijnen. Daarmee gaan niet alleen eeuwenoude verhalen verloren, maar wordt ook het platteland steeds minder toegankelijk voor voetgangers. Ze worden in het plangebied niet automatisch als perceelsgrens behouden zoals in de zandgebieden, omdat in Súdwest-Fryslân vrijwel alle perceelscheidingen door sloten worden gevormd. Bovendien dreigt ook de streekgebonden identiteit die veel mensen voelen verloren te gaan. Oude paden en wegen vertellen veel over het landschap waarin ze gelegen zijn en vormen een waardevolle bron aan informatie voor historisch-geografen. Ze maken bovendien onderdeel uit van het collectieve geheugen van de inwoners van een gebied.

Om cultuurhistorisch waardevolle paden en wegen beter te kunnen beschermen is er een onderzoek uitgevoerd naar de historische paden en wegen (opgesplitst in hooiwegen, algemene voetpaden, specifieke jaag-, klooster- en kerkenpaden, opritten, wegen op/langs historische dijken, ontginningsassen en algemene wegen) binnen onze gemeente. Om tot een waardering op hoofdlijnen te komen van de historische wegen binnen het grondgebied van de gemeente is de wetenschappelijke waarderingsmethodiek op basis van de criteria kenmerkendheid, gaafheid, ensemblewaarde, zeldzaamheid en ouderdom toegepast. De beoordeling is uiteengezet in vier niveaus, namelijk laag, gemiddeld, hoog en zeer hoog. Wanneer alle vier criteria gewaardeerd zijn, worden deze scores opgeteld tot een totaalscore. Daarna zijn ze teruggerekend naar een eindwaardering (Bijlage 10 Historische wegen en paden). Alle hoog en zeer hoog gewaardeerde historische paden en wegen zijn beschermd middels een dubbelbestemming Waarde-cultuurhistorisch waardevolle lijnen.

5.4.3.5 Overig aanvullend onderzoek

Tot slot is een aanvullend onderzoek uitgevoerd naar overige categorieën die niet binnen voorgenoemde onderzoeken vielen. Hierbij gaat het onder andere om molenbiotopen. Ook zijn de rijks- en gemeentelijke monumenten in kaart gebracht en de kruinige percelen.

Beschermd gezicht

Lytsewierrum is op grond van de Monumentenwet in 1988 aangewezen als Beschermd Dorpsgezicht. Deze aanwijzing is een erkenning van het bijzondere historische karakter van het dorp. De bedoeling van de aanwijzing is om deze bijzondere historische karakteristieken te behouden en nadrukkelijk een plaats te geven in toekomstige ontwikkelingen.

Voor het in het plangebied liggende rijksbeschermd dorpsgezicht is een aanwijzingsbesluit genomen, deze is opgenomen in bijlage 3 bij deze toelichting.

De waarde van het dorp 'dat de oorspronkelijke terpstructuur van het dorp Lutkewierum, gelegen in een van de oudste polders van Friesland, in gave vorm bewaard is gebleven tijdens de ruimtelijke ontwikkeling van de nederzetting'. De historische-ruimtelijke eenheid van de dorpsbebouwing en beplanting wordt benadrukt door de ligging in het open landschap, afzijdig van doorgaande weg- en waterstructuren. Het gebied levert een beeld op dat van algemeen belang is vanwege zijn schoonheid en zijn ruimtelijke structurele samenhang. Voor dit

rijksbeschermd dorpsgezichten is in het bestemmingsplan de bestemming 'Waarde-Beschermd gezicht' opgenomen.

Molens

Om de voeten droog te houden waren voorheen de molens onontbeerlijk om het water weg te pompen. Een poldermolen is een windmolen die water van een lager niveau naar een hoger niveau verzet, om zodoende het water op het juiste peil te houden, en wateroverlast te voorkomen. Voorheen stonden in het plangebied honderden molens. De poldermolens verloren hun functie door mechanisatie. Tegenwoordig is de functie van een molen vaak overgenomen door een gemaal. In het plangebied staan 17 historische molens, allemaal beschermd als rijksmonument. Om de waarde en werking van de molens te beschermen, is er rond alle molens de aanduiding vrijwaringszone - molenbiotoop opgenomen. In de regels zijn voorwaarden gekoppeld waar de gebouwen en andere bouwwerken binnen de aanduiding aan moeten voldoen. Ook is er een regeling opgenomen om hoog opgaande beplanting tegen te gaan. Door een regeling voor de bouwhoogte van de bebouwing in de molenbiotoop op te nemen, wordt de bescherming van de windvang van de molen gewaarborgd. Hier kan, na het inwinnen van advies van molenbeheerder, van worden afgeweken

Monumentale bebouwing – In het plangebied liggen 53 rijksmonumenten, waaronder een grenspaal, 17 molens, 5 klokkenstoelen en diverse boerderijen en kerken. Binnen het plangebied liggen geen gemeentelijke monumenten. Ter signalering van deze panden is op de verbeelding per rijksmonument een specifieke bouwaanduiding rijksmonument opgenomen. In bijlage 3 bij de regels is een overzicht van de rijksmonumenten opgenomen.

Kruinige percelen

Binnen het plangebied komen in het noorden op lichte zavelgronden zogenaamde 'kruinige percelen' of 'bolle akkers' voor. Dit zijn percelen waarbij door middel van een bepaalde ploegtechniek doelbewust grond van de rand van de percelen naar het midden werd verplaatst, waardoor de percelen bol kwamen te liggen en minder last hadden van opbollend grondwater. Op Friese schaal zijn de kruinige percelen zeldzaam. Op landelijke schaal is dit helemaal het geval. Het (zuid)oostelijke deel van de gemeente Súdwest-Fryslân is vanouds zeer sterk gericht op de veeteelt en bestaat voornamelijk uit natte graslanden. Deze laaggelegen gronden in het (voormalige) veen en klei-op-veen gebied leenden zich slecht voor grootschalige of langdurige akkerbouw. Historische bouwlanden vinden we alleen in het noordelijke deel rondom de terpdorpen, op de kwelder- en oeverwallen langs de voormalige Middellzee, in de zeepolders en in enkele droogmakerijen. Kruinige percelen zoals we die kennen langs de Marneslenk langs de Noordwestkust van Fryslân komen in het onderzoeksgebied slechts op zeer kleine schaal voor. Voor deze percelen is de dubbelbestemming 'Waarde – Reliëf' opgenomen.

5.4.3.6 Conclusie

Het betreft hier een herziening van de bestaande conserverende bestemmingsplannen. Aanwezige en verwachte cultuurhistorische en archeologische waarden worden wanneer nodig beschermd door middel van een dubbelbestemming

en/of een aanduiding. Het bestemmingsplan is vanuit cultuurhistorisch oogpunt dan ook uitvoerbaar. Nadere onderzoeken zijn niet nodig.

Element	Bestemming	Bescherming
Archeologische waardevolle gebieden inclusief terpen	dubbelbestemming 'Waarde - archeologie 1'.	vergunningstelsel en onderzoeksplicht voor bodemingrepen vanaf 50m ² en dieper dan 40cm.
Archeologische gebieden met verwachtingswaarden	dubbelbestemming 'Waarde - archeologie 2'.	vergunningstelsel en onderzoeksplicht voor bodemingrepen vanaf de advieszone van de gemeentelijke FAMKE en dieper dan 40cm.
Meeroevers en kruinige percelen	dubbelbestemming 'Waarde - Reliëf'	vergunningstelsel voor het diepploegen, egaliseren, afgraven, afschuiven en/of ophogen van gronden, het dempen en/of graven van sloten en het aanleggen van ondergrondse of bovengrondse transportleidingen e.d..
Stinzen, states, buitenplaatsen en kloosters	Dubbelbestemming 'Waarde - Cultuurhistorie stinzen, states, buitenplaatsen en kloosters'	Vergunningstelsel en onderzoeksplicht voor bodemingrepen vanaf 50m ² en dieper dan 40cm
Dijken	Dubbelbestemming 'Waarde - Cultuurhistorie waardevolle lijnen'	Vergunningstelsel voor het diepploegen, egaliseren, afgraven, afschuiven en/of ophogen van gronden, het dempen en/of graven van sloten en het aanleggen van ondergrondse of bovengrondse transportleidingen e.d.
Historische paden en (vaar)wegen	Dubbelbestemming 'Waarde - Cultuurhistorie waardevolle lijnen'	Vergunningstelsel voor het diepploegen, egaliseren, afgraven, afschuiven en/of ophogen van gronden, het dempen en/of graven van sloten en het aanleggen van ondergrondse of bovengrondse transportleidingen e.d.

Verkaveling	Dubbelbestemming 'Waarde – Landschap verkaveling'	Vergunningstelsel voor het diepploegen, egaliseren, afgraven, afschuiven en/of ophogen van gronden, het dempen en/of graven van sloten en het aanleggen van ondergrondse of bovengrondse transportleidingen e.d.
Molens	Bestemming 'Bedrijf Nutsvoorziening'	In de bestemmingsomschrijving is opgenomen dat op de percelen waar een molen staat alleen een molen is toegestaan.
Karakteristieke bebouwing	Aanduiding 'karakteristiek'	Vergunningstelsel gekoppeld aan bouw- en sloopregels.
Beschermd dorpsgezicht	Aanduiding 'Beschermd Gezicht'	Vergunningstelsel gekoppeld aan bouw- en sloopregels.

In alle gevallen, ongeacht de grootte van de bodemingreep, blijft de archeologische meldingsplicht van toevalsvondsten van kracht (art. 5.10, lid 1 Erfgoedwet). Concreet houdt dit in dat wanneer bij graafwerkzaamheden vondsten worden aangetroffen waarvan de vinder redelijkerwijs moet kunnen weten dat het archeologie betreft, dit gemeld moet worden bij het bevoegd gezag. Dit is de gemeente Súdwest-Fryslân.

5.5 Duurzame verstedelijking

In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) is 'de ladder voor duurzame verstedelijking' geïntroduceerd. De ladder is per 1 oktober 2012 ook als procesvereiste opgenomen in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro). In de Ladder voor duurzame verstedelijking is opgenomen dat de toelichting van een bestemmingsplan dat een nieuwe stedelijke ontwikkeling mogelijk maakt, een beschrijving bevat van de behoefte aan de voorgenomen stedelijke ontwikkeling. Indien blijkt dat de stedelijke ontwikkeling niet binnen het bestaand stedelijk gebied mogelijk is, bevat de toelichting een motivering daarvan en een beschrijving van de mogelijkheid om in die behoefte te voorzien op de gekozen locatie buiten het bestaand stedelijk gebied.

Met dit bestemmingsplan wordt niet voorzien in nieuwe ontwikkelingen. De ladder voor duurzame verstedelijking is dan ook niet van toepassing op dit plangebied. Wanneer nieuwe ontwikkelingen binnen het plangebied later plaatsvinden, vindt daarvoor specifiek een toetsing aan de ladder plaats.

5.6 Ecologie

5.6.1 Wet- en regelgeving

Bij elk ruimtelijk plan moet er rekening worden gehouden met beschermingswaardige natuurwaarden. Hiertoe is er regelgeving op het gebied van gebiedsbescherming en soortenbescherming opgenomen in de Wet natuurbescherming.

Gebiedsbescherming

De gebiedsbescherming is vastgelegd in hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming. De wet bundelt de gebiedsbescherming van nationaal begrensde natuurgebieden met de Europese Vogel- en habitatrichtlijn. Er zijn een tweetal type natuurgebieden die door de Wet natuurbescherming worden beschermd. Dit zijn de Wetlands en de Natura 2000-gebieden. Verder vormt de Wet natuurbescherming de basis voor het nationale Natuurbeleidsplan waarin het Natuurnetwerk Nederland in is verwerkt. Het Natuurnetwerk Nederland is een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen belangrijke natuurgebieden in Nederland. Voorheen stond het Natuurnetwerk Nederland bekend als de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Het Natuurnetwerk Nederland is als beleidsdoel opgenomen in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) en is uitgewerkt in het Streekplan Fryslân.

Soortenbescherming

De bescherming van soorten is geregeld in de Wet natuurbescherming. De wet is gericht op de bescherming, instandhouding en het behoud van plant- en diersoorten in het wild en hun directe leefomgeving. Het uitgangspunt is dat schadelijke activiteiten in beginsel niet zijn toegestaan, tenzij er een uitzondering voor is gemaakt. Dat is het zogenaamde "Nee, tenzij-principe" en is in de wet opgenomen als een algemeen verbod op schadelijke effecten voor plant- en diersoorten, de zorgplicht. De zorgplicht geldt voor iedere beschermde soort die is opgenomen in de Vogel- en Habitatrichtlijn of opgenomen in de lijst van Nationale Soorten (onderdeel A en B, bijlage Wet natuurbescherming). Om een ontheffing te krijgen van de zorgplicht, moet er worden aangetoond dat er geen afbreuk wordt gedaan aan de goede staat van instandhouding van de soort. De voorwaarden voor het verkrijgen van een ontheffing zijn daarnaast afhankelijk van het beschermingsregime van de soort.

In de Wet natuurbescherming is er een driedeling gemaakt in het beschermingsregime voor soorten. Het gaat om de volgende beschermingsregimes:

- 2 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (artikel 3.1 Wet natuurbescherming). Alle van nature in Nederland in het wild levende vogels, zoals opgenomen in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.
- 3 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (artikel 3.5 Wet natuurbescherming). Het gaat om de soorten genoemd in Bijlage IV, onderdeel a van de Habitatrichtlijn, Bijlage I en II van het Verdrag van Bern en Bijlage I van het Verdrag van Bonn. In de bijlagen van de verdragen van Bern en Bonn worden ook vogelsoorten genoemd.

- 4 Beschermingsregime Andere Soorten (artikel 3.10 Wet natuurbescherming).
Alle soorten genoemd in onderdelen A en B van de bijlage van de Wet natuurbescherming.

De soorten genoemd onder punt 3 vallen onder een lager beschermingsregime dan een soorten genoemd onder punt 1 en 2. In principe geldt voor alle beschermde soorten een ontheffingsplicht, ook voor de algemenere Andere Soorten. De Wet natuurbescherming biedt provincies de mogelijkheid om een vrijstellingsbesluit op te stellen. In dit besluit staat onder andere voor welke soorten een vrijstelling geldt van de verbodsbepalingen in artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming.

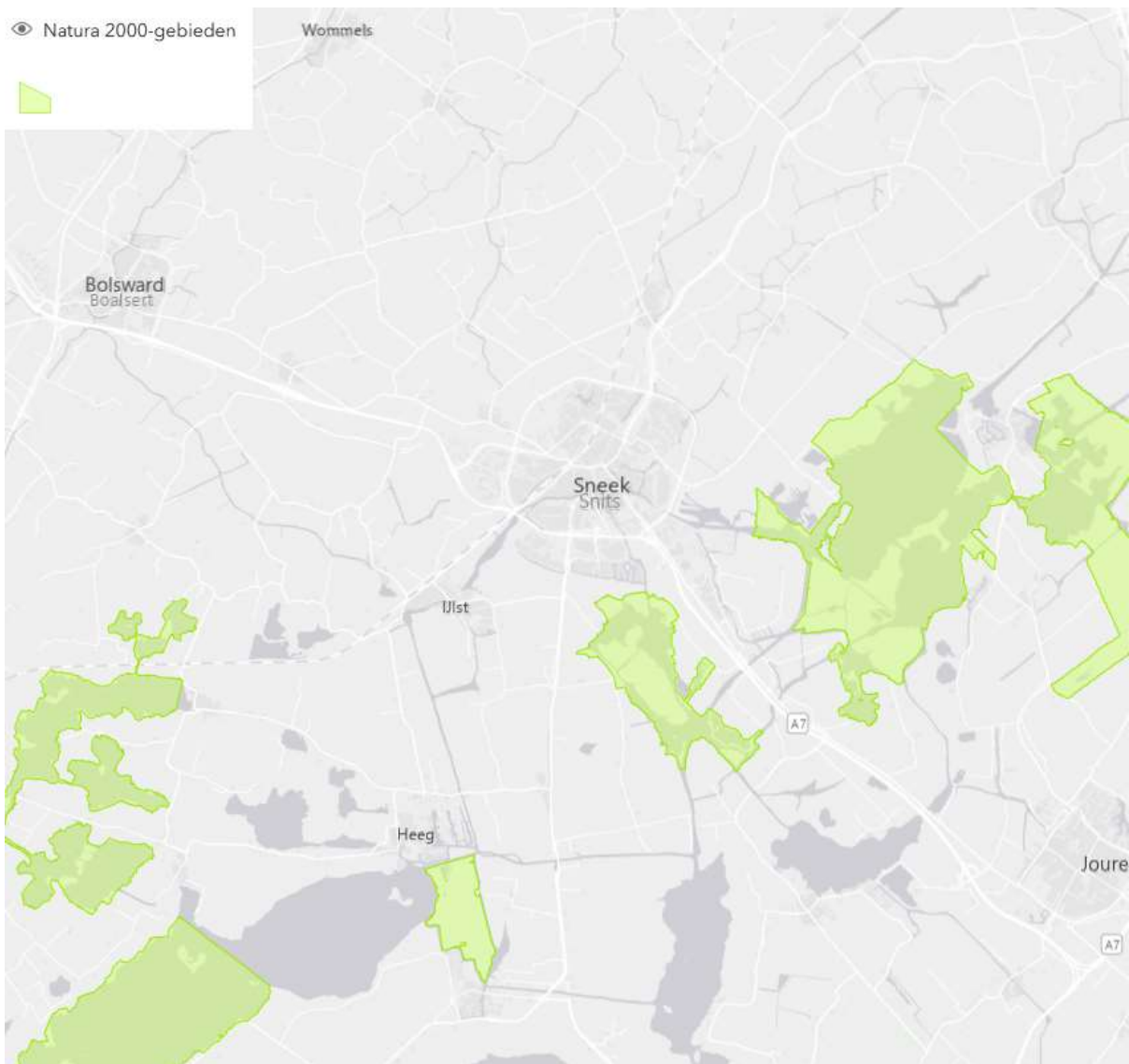
Voor vogels geldt een aanvullend beschermingsregime, waarbij extra regels kunnen worden gesteld voor bijvoorbeeld jaarrond beschermde nesten. Naar verwachting blijft de bescherming van vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten gelijk onder de Wet natuurbescherming. Voor het verstoren van vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten geldt dat er meestal geen ontheffing wordt verleend.

5.6.2 Gebiedsbescherming

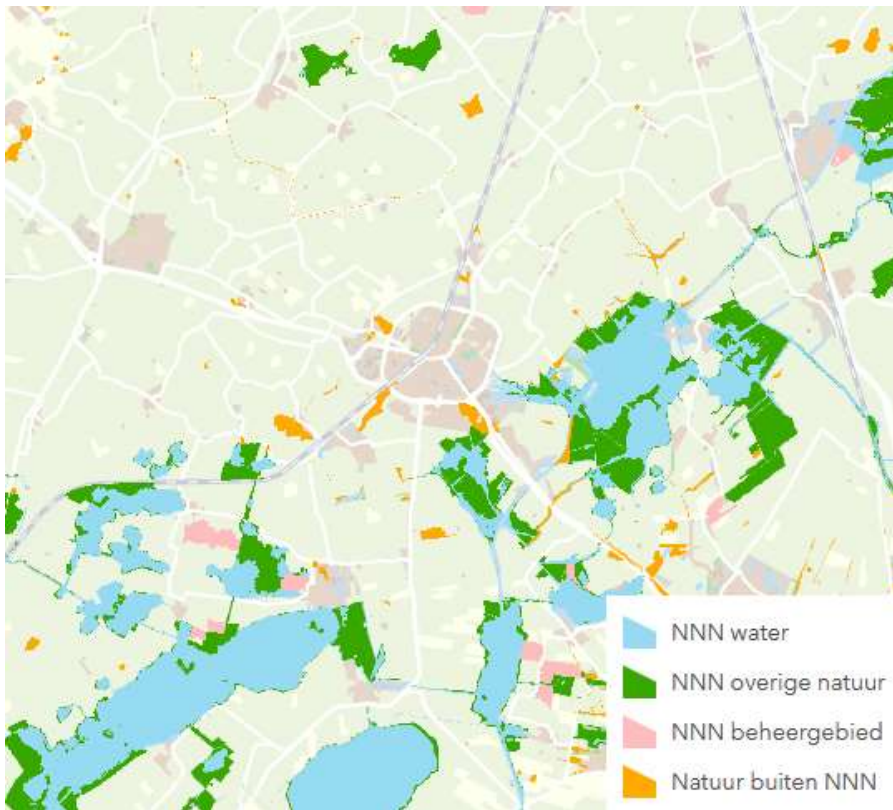
In de nabijheid van Offingawier bevindt zich het Sneekermeer. Dit gebied is onderdeel van de Natuurnetwerk Nederland en zijn Natura 2000-gebieden. Overige Natura 2000 gebieden bevinden zich op een dusdanige afstand van het plangebied (>3 km) dat effecten op deze gebieden zijn uit te sluiten.

Rondom en in het plangebied zijn ook meerdere natuurgebieden (EHS, overige natuur en natuur buiten de EHS) aanwezig. In paragraaf 3.2.3 (Verordening Romte) staat het beleid ten opzichte van het Natuurnetwerk Nederland, de ganzenfoerageergebieden en de weidevogelleefgebieden opgenomen.

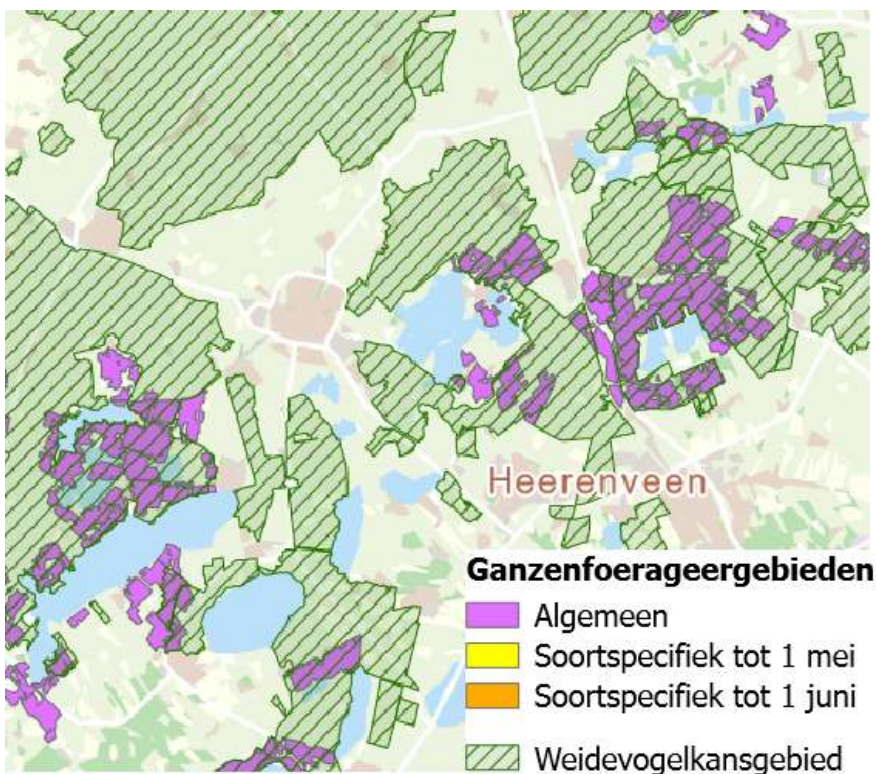
In de volgende figuren staan de contouren van de Natura 2000-gebieden, het Natuurnetwerk Nederland (voorheen EHS) en de ganzenfoerageer en weidevogelleefgebieden weergegeven.

Figuur 10 Contouren Natura 2000-gebieden rondom het plangebied (bron: Alterra)

Figuur 11 Natuur Netwerk Nederland (bron: Provincie Fryslân)

Figuur 12 Ganzenfoerageer- en weidevogelleefgebied (bron: Provincie Fryslân)

Effecten

Het bestemmingsplan betreft een plan dat vooral een nieuwe actuele regeling biedt voor bestaande gebieden waarin geen ontwikkelingen plaatsvinden. Effecten op de Natura 2000-gebieden rondom het plangebied zijn dan ook uit te sluiten.

Conclusie

Vanwege het bovenstaande en het feit dat er geen nieuwe of ingrijpende ontwikkelingen worden uitgevoerd binnen of rondom een natuurgebied, wordt verwacht dat vanuit de regeling van het bestemmingsplan geen negatieve effecten plaatsvinden op de aangeduide gebieden. Nieuwe projecten of activiteiten, waarbij een mogelijk negatief effect op de natuurgebieden is, moeten worden getoetst aan de Wet natuurbescherming.

5.6.3 Soortenbescherming

In het plangebied kunnen op verschillende plaatsen beschermde soorten (waaronder vleermuizen en vogels) voorkomen. Wanneer hier sprake van is, dan vindt bescherming plaats via de Wet natuurbescherming. Ontwikkelingen leiden mogelijk tot schade aan bijvoorbeeld de verblijfplaatsen of foerageergebieden van beschermde soorten, wat leidt tot overtreding van de verbodsbepalingen van de genoemde wet. Bij toekomstige initiatieven is een onderzoek dan ook vaak noodzakelijk, afhankelijk van de werkzaamheden die hiervoor verricht worden.

Effecten

In het bestemmingsplan worden geen nieuwe of ingrijpende planologische ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt. Het betreft immers een conserverend bestemmingsplan. Voor de mogelijk aanwezige beschermde soorten in en in nabijheid van het plangebied bestaan bovendien voldoende mogelijkheden om effecten op beschermde soorten te voorkomen of te mitigeren. Hierbij moet men denken aan het werken buiten kwetsbare perioden en het waarborgen van het functionele leefgebied van de soort. Vanwege de ruime mogelijkheden om effecten op mogelijk aanwezige beschermde soorten te voorkomen of mitigeren en het slechts lokale karakter van mogelijk toekomstige ontwikkelingen, worden negatieve effecten worden.

Conclusie

De herziening van het bestemmingsplan wordt niet belemmerd op basis van ecologie. Mocht sprake zijn van ontwikkelingen, dan moet per ontwikkeling en de daaraan gekoppelde werkzaamheden bepaald worden in hoeverre een ecologisch onderzoek nodig is. Dat heeft geen gevolgen voor dit bestemmingsplan.

5.7 Externe veiligheid

5.7.1 Algemeen toetsingskader

Het beleid voor externe veiligheid gaat om het verminderen en beheersen van risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen in inrichtingen en bij het

transport er van. Op grond van het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi) worden bedrijven geselecteerd die een risico op zware ongevallen met zich mee brengen, het gaat hierbij bijvoorbeeld om LPG-tankstations en opslagplaatsen van gevaarlijke stoffen. Hiernaast zijn de (hoofd)transportassen voor gevaarlijke stoffen aangemerkt als risicobron. Voor hogedruk aardgastransportleidingen is er het Besluit externe veiligheid buisleidingen (Bevb) en voor het transport over wegen en vaarwegen zijn er de Wet basisnet (voor de Rijkswaterstaat) en het Besluit externe veiligheid transportroutes (Bevt), waarin de regels voor ruimtelijke ordening rondom het Basisnet zijn vastgelegd.

Het beleid heeft tot doel zowel individuele burgers als groepen burgers een minimum beschermingsniveau te bieden tegen een ongeval met gevaarlijke stoffen. Om dit doel te bereiken zijn gemeenten en provincies verplicht om bij besluitvorming in het kader van de Wet milieubeheer en de Wet ruimtelijke ordening de invloed van een risicobron op zijn omgeving te beoordelen. Bij het aspect externe veiligheid worden hiertoe het plaatsgebonden risico en het groepsrisico gehanteerd.

Het plaatsgebonden risico (PR) is de kans dat een persoon die zich gedurende een jaar onafgebroken onbeschermd op een bepaalde plaats bevindt, overlijdt als gevolg van een ongeval met gevaarlijke stoffen. Dit risico wordt per bedrijf en transportas vastgelegd in contouren. Er geldt een contour waarbinnen deze kans 1×10^{-6} (één op de miljoen) bedraagt, de zogenaamde PR 10⁻⁶.

Het groepsrisico (GR) is een berekening van de kans dat een groep personen binnen een bepaald gebied overlijdt ten gevolge van een ongeval met gevaarlijke stoffen. De oriëntatiewaarde geldt hierbij als indicatie van een aanvaardbaar groepsrisico. Indien een ontwikkeling is gepland in de nabijheid van een risicobron geldt afhankelijk van de ontwikkeling een verantwoordingsplicht voor het groepsrisico voor het toelaten van gevoelige functies.

Die verantwoordingsplicht is opgenomen in het Bevi, Bevb en Bevt. De verantwoording houdt in dat in bepaalde gevallen planologische keuzes moeten worden onderbouwd en verantwoord door het bevoegd gezag. Onderdeel van de verantwoording van het groepsrisico is het advies van de Brandweer inzake de bestrijding van brand en rampen bij calamiteiten, over vluchtroutes en de beschikbaarheid van bluswater. Bij de beoordeling van het groepsrisico (GR) moet nagegaan worden of (een deel van) het plangebied binnen de 1%-letaliteitszone van een buisleiding ligt. Wanneer hiervan sprake is, kan berekend worden of het groepsrisico lager is dan 10% van de oriëntatiewaarde en of de toename van het groepsrisico ten gevolge van het besluit minder is dan 10% van de oriëntatiewaarde. Dan volstaat een beperkte verantwoording.

Hierin wordt alleen gekeken naar de hoogte van het groepsrisico, de personendichtheid, de bestrijding van een ramp en zelfredzaamheid van mensen. Ligt een (deel van het) plangebied binnen een 100% letaliteitszone en/of is er een hoger groepsrisico zoals hiervoor genoemd, dan is een volledige verantwoording noodzakelijk. Hierbij moet ook worden gekeken naar maatregelen om het groepsrisico te verminderen, andere mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkelingen met een lager GR (een alternatieve planologische keuze) en de mogelijkheden en de voorgenomen maatregelen tot beperking van het GR in de nabije toekomst.

Verder is er nog het Activiteitenbesluit milieubeheer en de daarbij behorende regeling, waarin algemene regels staan voor verschillende milieubelastende activiteiten en de veiligheidsafstanden waaraan voldaan moet worden. Voorbeelden hiervan zijn gasdruk meet- en regelstations en propaantanks.

5.7.2 Toetsing

Risicobronnen

De nu geldende bestemmingsplannen voor de dorpen in het plangebied worden vervangen door dit bestemmingsplan. Contouren van dorpen veranderen door dit plan niet.

Risicovolle inrichtingen

In en in de omgeving van het plangebied zijn (nog in te vullen) risicovolle inrichtingen die mogelijke risico's kunnen opleveren voor het plangebied.

Transportroutes gevaarlijke stoffen

In en in de directe omgeving van het plangebied zijn (nog in te vullen) transportroutes voor gevaarlijke stoffen.

Buisleidingen

In en in de directe omgeving van het plangebied liggen meerdere (ondergrondse) hogedruk aardgastransportleidingen. De volgende leidingen liggen in of direct bij het plangebied:

<i>Leidingnaam</i>	<i>Werkdruk (bar)</i>	<i>Diameter (mm)</i>
VE-54-BOZ1-8-S-3200 ten zuiden van Raerd	89	220
N-510-04 ten westen van Wommels	40	114
A-652 ten zuiden van Tirns en in het noordelijk deel van Scharnegoutum	80	1219
A-546 ten zuiden van Tirns en in het noordelijk deel van Scharnegoutum	66	1067
A-545 leidingenstrook ten zuiden van Tirns en in het noordelijk deel van Scharnegoutum	66	914

Belemmeringenstrook

Voor het onderhoud van een buisleiding geeft het Bevb aan dat in het bestemmingsplan rekening gehouden moet worden met een belemmeringenstrook. Hierbinnen zijn in principe geen bouwwerken toegestaan. De breedte van de belemmeringenstrook is 4 meter bij een leidingdruk tot 40 bar en 5 meter bij een leidingdruk van 40 bar en hoger. Deze belemmeringenstrook wordt op de verbeelding van het bestemmingsplan opgenomen als dubbelbestemming "Leiding – Gas".

Plaatsgebonden risicocontouren

Rond de verschillende buisleidingen en de leidingenstrook is sprake van een plaatsgebonden risicocontour (PR 10-6) Dit hangt af van druk, diameter en diepteligging van de leidingen. Voor de buisleidingen in het plangebied geldt dat de

plaatsgebonden risicocontour binnen de belemmeringsstrook van 4 of 5 meter rondom het hart van een buisleiding ligt. In dit plan worden binnen deze contouren geen nieuwe (beperkt) kwetsbare objecten mogelijk gemaakt. Dit geeft dan ook geen knelpunt voor het bestemmingsplan.

Groepsrisico

Voor de buisleidingen in en in de omgeving van het plangebied gelden daarbij de volgende 1%-letaliteitszones (aan weerszijden van de buisleiding):

<i>Leidingnaam</i>	<i>1% letaliteitszone</i>	<i>Over (beperkt) kwetsbare objecten?</i>
Gasunie A-652	580 m	Ja, Scharnegoutum en Tirns
Gasunie A-546	490 m	Ja, Scharnegoutum en Tirns
Gasunie A-545	430 m	Ja, Scharnegoutum en Tirns

Voor de buisleidingen in en rond het plangebied gelden de volgende 100% letaliteitszones (aan weerszijden van de buisleiding):

<i>Leidingnaam</i>	<i>100%-let.contour</i>	<i>Over (beperkt) kwetsbare objecten?</i>
Gasunie A-652	220 m	Ja, Scharnegoutum
Gasunie A-546	190 m	Ja, Scharnegoutum
Gasunie A-545	180 m	Ja, Scharnegoutum

Verantwoording groepsrisico

Tirns en Scharnegoutum liggen beide (deels) binnen het invloedsgebied van hogedruk aardgastransportleidingen. Hierdoor moet het groepsrisico verantwoord worden. Hieronder volgen de conclusies van het rapport "Verantwoording groepsrisico". In bijlage 4 is het volledige rapport terug te vinden.

Conclusie (voorlopig)

Met betrekking tot het groepsrisico is van belang dat geen nieuwe kwetsbare objecten (woningen) toegevoegd kunnen worden binnen de 100%-letaliteitszone. Nieuwe woonfuncties mogen alleen binnen de 1%-letaliteitszone worden toegestaan, mits de bereikbaarheid van hulpdiensten en voldoende vluchtmogelijkheden (vanaf de risicobron) goed geregeld worden. Dit bestemmingsplan maakt geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk, dus ook geen kwetsbare objecten binnen de 1%- en 100%-letaliteitszone.

Voor de bestaande woningen die wel binnen een 100%-letaliteitszone staan zijn voldoende vluchtmogelijkheden aanwezig. Speciale aandacht is daarbij nodig voor de zelfredzaamheid van de bewoners van die woningen. Binnen dit plangebied is geen sprake van bebouwing specifiek voor verminderd zelfredzame personen binnen een 100%-letaliteitszone. Bovendien zijn er, bij een incident met een buisleiding, voldoende vluchtmogelijkheden vanuit dit gebied.

5.8 Geluid

De Wet geluidhinder (Wgh) heeft als belangrijkste doel het bestrijden en voorkomen van geluidhinder. Op grond van de Wgh zijn verschillende soorten geluidhinder te onderscheiden die directe raakvlakken hebben met de ruimtelijke ordening. Op

grond van de Wgh geldt rond wegen met een maximumsnelheid hoger dan 30 km/uur, spoorwegen en inrichtingen die "in belangrijke mate geluidhinder veroorzaken", een geluidzone. Bij ontwikkeling van nieuwe geluidsgevoelige objecten binnen dergelijke geluidzones moet akoestisch onderzoek worden uitgevoerd om aan te tonen dat de ontwikkeling voldoet aan de voorkeursgrenswaarden die in de wet zijn vastgelegd. Indien niet aan de voorkeursgrenswaarde kan worden voldaan, kan het bevoegd gezag - in de meeste gevallen de gemeente - hogere grenswaarden vaststellen. Hiervoor geldt een bepaald maximum, de uiterste grenswaarde genoemd. Bij de vaststelling van hogere grenswaarden moet worden afgewogen of bronmaatregelen of maatregelen in de overdrachtssfeer kunnen worden getroffen. Voor dit bestemmingsplan zijn wegverkeerslawaai, spoorweglawaai en industrielawaai van belang. Op wet- en regelgeving en het onderzoek voor het plangebied is voor deze verschillende geluidaspecten in navolgende nader ingegaan.

Wegverkeerslawaai

In de Wet geluidhinder (Wgh) is bepaald dat elke (spoor)weg in principe een zone heeft waar aandacht aan geluidhinder moet worden besteed. De Wgh maakt onderscheid tussen geluidsgevoelige gebouwen/functies en niet-geluidsgevoelige gebouwen. (Bedrijfs)woningen zijn geluidsgevoelige gebouwen. Als geluidsgevoelige gebouwen binnen een zone bij een behorend bij een zoneplichtige (spoor)weg worden geprojecteerd bij een bestemmingsplanprocedure, moet met een akoestisch onderzoek worden aangetoond dat voldaan wordt aan de voorkeursgrenswaarde van 48 dB (voor wegen) of 55 dB (voor spoorwegen). Wegen waar deze zone in principe niet geldt, zijn:

- Wegen die gelegen zijn binnen een als woonerf aangeduid gebied;
- Wegen waarvoor een maximumsnelheid geldt van 30 km/uur.

In en direct rond het plangebied zijn wegen aanwezig die een wettelijke geluidzone hebben. Voor de meeste wegen in de kernen geldt echter een 30km-zone, die dus geen zone hebben. Voor de overige wegen geldt dat sprake is en blijft van een feitelijk bestaande situatie die opnieuw vastgelegd wordt in dit bestemmingsplan. Nieuwe ontwikkelingen worden bovendien niet voorzien. De akoestische situatie verandert dus niet en een akoestisch onderzoek is daarom niet nodig.

Industrielawaai

Bij de bedrijven en bedrijventerreinen binnen het plangebied is geen sprake van een geluidzone als bedoeld in de Wgh. De dorpen liggen bovendien niet binnen een geluidzone van een gezondeerd terrein. Het aspect industrielawaai heeft dan ook geen invloed op dit bestemmingsplan.

Spoorweglawaai

In het Besluit Geluidhinder van 1 juli 2012 is het wettelijk kader van geluidhinder vanwege spoorwegen opgenomen. Op grond van artikel 1.4a is de zonebreedte van de trajecten in Nederland vastgesteld. Deze zonebreedte is afhankelijk van het vastgestelde geluidproductieplafond (hierna GPP). GPP's zijn berekende waarden op referentiepunten en stellen een heldere grens over de toelaatbare

hoeveelheid geluid en voorkomen een onbelemmerde groei van het geluid door toenemend verkeer. Referentiepunten liggen om de 100 m langs het spoor, op 4 m boven lokaal maaiveld en op een vaste afstand van 50 m aan weerszijden. Voor spoorweglawaai wordt een waarde van 55 dB voor geluidsgevoelige bebouwing als hoogst toelaatbare geluidsbelasting van de gevel gehanteerd.

De spoorlijn van Leeuwarden naar Sneek loopt ter hoogte van Scharnegoutum door een gedeelte van het plangebied. Dit gedeelte is, op basis van de referentiepunten van het spoor ter hoogte van het plangebied, gelegen in de geluidzone van de spoorlijn Sneek-Leeuwarden (zonebreedte 100 m). Binnen deze zone worden geen nieuwe geluidsgevoelige bestemmingen toegestaan.

Bij de vaststelling van dit bestemmingsplan worden geen nieuwe geluidsgevoelige gebouwen/functies mogelijk gemaakt. Dit betekent dat het aspect geluid geen belemmering is voor dit bestemmingsplan.

5.9 Kabels en leidingen

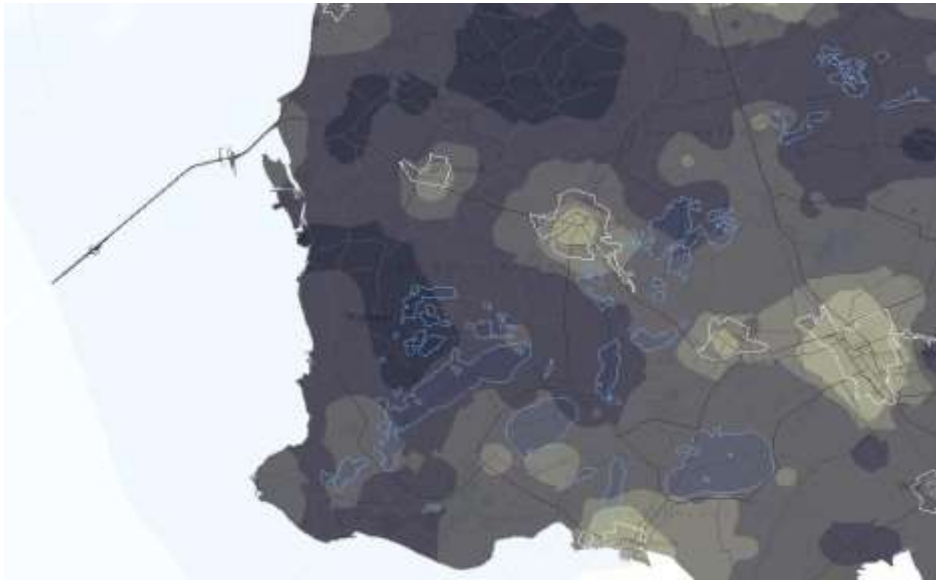
Zoals in paragraaf 4.7 (Externe veiligheid) aangegeven zijn in het plangebied hoofdgastransportleidingen aanwezig waarmee in dit bestemmingsplan rekening wordt gehouden. De manier waarop is in diezelfde paragraaf beschreven. Daarnaast is mogelijk sprake van rioolpers- en hoofdwaterleidingen in het plangebied. Wanneer van toepassing staat hierover het nodige beschreven in paragraaf 5.13. Tot slot kan sprake zijn van hoogspanningsverbindingen (onder- en bovengronds). Hiervan is echter in het plangebied van dit bestemmingsplan geen sprake.

5.10 Lichthinder

In de provincie Fryslân is meer dan de helft van het grondgebied (56%) donker of erg donker. Op 87% van het grondgebied is de Melkweg nog te zien. De provincie Fryslân is één van de donkerste provincies. 15% van Fryslân is donkerder dan ieder ander gebied in Nederland, waar tot nu toe de hemelhelderheid gemeten is.

Op het aspect lichthinder is geen wettelijk toetsingskader van toepassing. Ook is hiervoor geen gemeentelijk beleid. Uit het oogpunt van de bescherming van ecologische- en landschapswaarden is het wel wenselijk om lichthinder zoveel mogelijk te voorkomen of in ieder geval zo veel mogelijk te beperken. Dit geldt vooral voor gebieden waar het nog relatief donker wordt. Het gaat dan vooral om het buitengebied. De gemeente Súdwest-Fryslân wil dan ook graag dat initiatiefnemers van ontwikkelingen aandacht besteden aan het aspect lichthinder, zodat dit tot een minimum beperkt kan worden.

In het plangebied vinden geen nieuwe ontwikkelingen plaats. Een toename van lichthinder is dan ook niet aan de orde. Hierdoor is in het plan verder geen aandacht besteed aan het aspect lichthinder.

Figuur 13 Fragment hemelhelderheidskaart (Bron: Provinsje Fryslân, 2014)

5.11 Luchtkwaliteit

Nederland heeft de Europese regels ten aanzien van luchtkwaliteit geïmplementeerd in de Wet milieubeheer. De wet is bedoeld om de negatieve effecten op de volksgezondheid aan te pakken door te hoge niveaus van luchtverontreiniging. De wet heeft ook tot doel mogelijkheden te creëren voor ruimtelijke ontwikkeling, ondanks overschrijdingen van de Europese grenswaarden voor luchtkwaliteit.

De Wet milieubeheer voorziet onder meer in een gebiedsgerichte aanpak van de luchtkwaliteit via het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). De programma-aanpak zorgt voor een flexibele koppeling tussen ruimtelijke activiteiten en milieugevolgen. Luchtkwaliteitseisen vormen onder de Wet milieubeheer geen belemmering voor ruimtelijke ontwikkelingen als:

- a. Er geen sprake is van een feitelijke of dreigende overschrijding van een grenswaarde;
- b. Een project, al dan niet per saldo, niet tot een verslechtering van de luchtkwaliteit leidt;
- c. Een project 'niet in betekenende mate' bijdraagt aan de luchtverontreiniging.

Dit bestemmingsplan geeft alleen een nieuwe juridische regeling aan de huidige situatie. Nieuwe ontwikkelingen die bijdragen aan een verslechtering van de luchtkwaliteit worden niet mogelijk gemaakt. Bovendien zijn binnen de gemeente Súdwest-Fryslân geen knelpunten bekend voor de luchtkwaliteit.

5.12 Verkeer

De verkeersstructuur in en om het plangebied blijft gelijk, omdat het hier gaat om een actualisatie van de vigerende bestemmingsplannen. De bestaande verkeershoofdstructuur is omschreven in paragraaf 3.2. De beleidsuitgangspunten voor verkeer en parkeren staan in paragraaf 4.3.12.

5.13 Water

Wet- en regelgeving

Waterwet

Binnen de Waterwet is het beheer van oppervlaktewater en grondwater geregeld en de wet verbetert de samenhang tussen ruimtelijke ordening en waterbeleid. Een watervergunning voor het uitvoeren van werkzaamheden aan een waterstaatswerk zal moeten worden aangevraagd bij de waterbeheerder, Wetterskip Fryslân. Een waterstaatswerk is een oppervlaktewaterlichaam, bergingsgebied, waterkering of ondersteunend kunstwerk.

Legger Wetterskip Fryslân

Het onderhoud en beheer van waterstaatswerken wordt uitgevoerd door de waterbeheerder; het Wetterskip Fryslân. Het Wetterskip heeft voor het beheer en onderhoud van de waterstaatswerken een Legger opgesteld. In de Legger worden de minimaal benodigde afmetingen van keringen beschreven om aan de veiligheidsnormen te voldoen. In de Legger wordt voor de wateren binnen het Wetterskip haar beheersgebied, de minimale eisen beschreven om een goede aan- en afvoer van water te realiseren. Naast het stellen van eisen aan de waterstaatswerken, vervult de Legger een functie in de handhaving van verbodsbepalingen die staan beschreven in de Keur. Dit betekent dat het zonder toestemming van het waterschap verboden is om gebruik te maken van een waterstaatswerk, inclusief beschermingszones.

Leidraad watertoets

Wetterskip Fryslân heeft de Leidraad Watertoets op- en vastgesteld. Doel van de Leidraad Watertoets is dat in ruimtelijke plannen alle wateraspecten worden meegenomen, waarmee wordt voldaan aan de beleidsdoelstellingen van de thema's veilig, voldoende en schoon. De Leidraad Watertoets is een instrument waarmee de waterbelangen in ruimtelijke plannen kunnen worden geborgd en waarmee er zorg voor kan worden gedragen dat ruimtelijke plannen voldoen aan de uitgangspunten van Wetterskip Fryslân. Daarnaast zorgt de Leidraad Watertoets voor draagvlak van het wateradvies bij de gemeenten en voor een betere samenwerking tussen gemeenten en Wetterskip tijdens het watertoetsproces. De Leidraad geeft duidelijkheid over de juridische status van het wateradvies.

Veilig

Voor zover van toepassing binnen het plangebied worden de (lokale) waterkeringen en boezemkaden in het plan opgenomen. Deze worden in de toelichting beschreven. In het plan wordt aangegeven waar de waterkeringen, kaden en beschermingszones liggen.

Voldoende

Dit thema heeft betrekking op het voorzien van functies zoals natuur en landbouw van voldoende water. Hieronder vallen ontwikkelingen als klimaatverandering, zeespiegelstijging, bodemdaling en verandering van grondgebruik. Het gaat er om dat verdroging (van natuurgebieden) wordt tegen gegaan, dat er in droge perioden

voldoende water beschikbaar is en dat wateroverlast in natte perioden zoveel mogelijk wordt voorkomen.

Schoon

Schoon water betreft de algemene kwaliteit van het oppervlaktewater en de eisen die worden gesteld aan zwem- en natuurwateren.

Wet- en regelgeving

Op grond van artikel 3.1.1. Bro is de watertoets verplicht voor bestemmingsplannen. In een hierover op te nemen paragraaf dient te worden aangegeven op welke wijze rekening is gehouden met de gevolgen van het plan voor de waterhuishoudkundige situatie. In die paragraaf moet uiteengezet worden of en in welke mate het plan in kwestie gevolgen heeft voor de waterhuishouding, dat wil zeggen het grondwater en het oppervlaktewater. Het is de schriftelijke weerslag van de zogenaamde watertoets: 'het hele proces van vroegtijdig informeren, adviseren (door de waterbeheerder), afwegen en beoordelen van waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten.

In een bestemmingsplan wordt vastgelegd welke ruimtelijke functies mogelijk zijn in het plangebied. Een bestemmingsplan verplicht niet tot het realiseren van de functie, er is sprake van toelatingsplanologie. Het bestemmingsplan geeft de ruimtelijke en functionele randvoorwaarden en mogelijkheden.

Onderzoek

Dit bestemmingsplan maakt het mogelijk om in beperkte mate verhardingstoename te realiseren. Op grond van dit bestemmingsplan mag de oppervlakte aan bebouwing binnen een denkbeeldige rechthoek 1,5 hectare bedragen. Daarnaast is in het bestemmingsplan een afwijkingsbevoegdheid opgenomen om deze oppervlakte te vergroten tot maximaal 2 hectare. Binnen de woonbestemming ('Wonen' en 'Wonen – Woonboerderij') mag de maximale bebouwingsoppervlakte niet meer bedragen dan 250 m², onderverdeeld in 150m² voor de woning en 100m² aan bijbehorende bouwwerken. Binnen de bestemming 'Wonen – Woonboerderij' mag de oppervlakte aan bijbehorende bouwwerken niet meer bedragen dan 150m².

Het landelijk gebied heeft gemiddeld 2% open water. Deze openwaterberging is ook beschikbaar voor de afvoer vanaf verhard oppervlak. Toename van verhard oppervlak in deze gebieden zorgt ervoor dat de afvoer eerder op gang komt. De afvoercapaciteit van stuwen en gemalen kan dus over een langere tijd worden benut. Wel is het zo dat de beschikbare bodemberging ter plaatse van de aangebrachte verharding niet meer wordt benut. Om deze redenen stelt het Wetterskip Fryslân dat in niet kritische gebieden 50% van de compensatie eis volstaat.

Voor de herziening van het bestemmingsplan is op 3 augustus 202 de digitale watertoets doorlopen en een wateradvies aangevraagd. Het Wetterskip heeft aangegeven dat voor dit plan een normale procedure van toepassing is. De watertoets is opgenomen in bijlage 2. Het Wetterskip gaat in de reactie verder in op

de trits Veilig, Voldoende, Schoon. Voor het bestemmingsplan is daarbij het volgende van belang:

Regionale waterkering

De regionale waterkering beschermt het achterliggende gebied tegen hoge waterstanden in de Friese boezem. Regionale keringen hebben een kerende werking en hiervoor een bepaalde hoogte. Deze kerende werking mag niet worden aangetast en hierop moet worden gehandhaafd. De regionale keringen worden beschermd door een beschermingszone van 5 meter breed aan beide zijden. De beschermingszone is nodig voor het beheer en onderhoud aan de waterkering. Aan de waterkering zelf of binnen de beschermingszone mogen geen werkzaamheden worden uitgevoerd. Voor werkzaamheden aan de waterkering of in de beschermingszone moet eerste een watervergunning worden aangevraagd. Hiervoor wordt in dit bestemmingsplan een passende regeling opgenomen. Dit heeft geen invloed op de bestaande bebouwing binnen de zone.

Gebied	Stedelijk (>200 m ²)	Landelijk (>1.500 m ²)
Boezem	5%	5%
Polder	10%	10%
Vrij afstromend	Maatwerk mogelijk	Maatwerk mogelijk

Toelichting tabel

- 5% heeft alleen betrekking op de Friese boezem;
- de algemene regels keur zijn in de onderstaande tabel verwerkt;
- maatwerk kan bestaan uit bijvoorbeeld infiltratie of berging van het overtollig hemelwater.

Compensatie is ook nodig voor het toevoegen van oppervlakteverharding die wel past binnen het bestemmingsplan, maar waarvan de grond al meer dan vijf jaar braak ligt en waar in het verleden niet voor is gecompenseerd.

Nieuwe ontwikkelingen

Wanneer sprake is van nieuwe ontwikkelingen in het plangebied, ook als deze passen in het bestemmingsplan zoals uitbreidingen van agrarische bedrijven, dan moet hiervoor een wateradvies worden aangevraagd.

HOOFDSTUK 6 Juridische toelichting

6.1 Inleiding

Het bestemmingsplan bestaat uit een verbeelding (plankaart), planregels en deze plantoelichting. De verbeelding en planregels vormen tezamen het juridische deel van het bestemmingsplan. Deze vormen het juridisch instrumentarium voor het regelen van het gebruik van gronden en bebouwing. In de regels worden de mogelijkheden in artikelen vastgelegd. Op de verbeelding worden de bestemmingen, bouw- en gebruiksmogelijkheden per locatie aangeduid. Het bestemmingsplan is opgesteld in aansluiting op de Standaard Vergelijkbare Bestemmingsplannen 2012. In dit hoofdstuk wordt de juridische systematiek van het bestemmingsplan toegelicht. Ook wordt een beschrijving per bestemming en een toelichting op de algemene bepalingen en de overgangs- en slotbepalingen gegeven.

6.2 Planregels

In deze paragraaf wordt de algemeen gehanteerde indeling van de bestemmingsregels aan de orde gesteld. Deze ziet er als volgt uit:

Hoofdstuk 1: Inleidende regels

- Begrippen
- Wijze van meten

Hoofdstuk 2: Bestemmingsregels

- Bestemmingen
- Voorlopige bestemmingen
- Uit te werken bestemmingen
- Dubbelbestemmingen

Hoofdstuk 3: Algemene regels

- Antidubbelregel
- Algemene bouwregels
- Algemene gebruiksregels
- Algemene aanduidingsregels
- Algemene afwijkingsregels
- Algemene wijzigingsregels
- Verwerkelijking in de naaste toekomst
- Algemene procedureregels
- Overige regels

Hoofdstuk 4: Overgangs- en slotregels

- Overgangsrecht
- Slotregel

6.2.1 Inleidende regels

Dit onderdeel bestaat uit de begrippenlijst en de wijze van meten.

In de begripsomschrijving wordt aangegeven wat in de regels onder bepaalde begrippen moet worden verstaan. De gemeente Súdwest-Fryslân heeft een standaardbegrippenlijst waarvan alleen in uitzonderingsgevallen mag worden afgeweken. In het bestemmingsplan worden alleen de begrippen opgenomen die van toepassing zijn op het plan.

Ook de wijze van meten wordt in het bestemmingsplan beschreven. Dit geeft aanwijzingen over de manier van meten die gehanteerd wordt bij specifieke onderwerpen.

6.2.2 Bestemmingsregels

Een bestemming is een omschrijving van aan de grond toegekende functies, zoals wonen, bedrijven, groenvoorzieningen, etc. In de bestemmingsregel wordt aangegeven waarvoor en – wanneer nodig - hoe de betreffende gronden mogen worden gebruikt en bebouwd. Voor de bevordering van de leesbaarheid en de raadpleegbaarheid moet een vaste volgorde worden gehanteerd. Voor zover het voor het betrokken bestemmingsplan van toepassing is, geldt dit voor alle soorten bestemmingen, zoals bestemmingen, dubbelbestemmingen, uit te werken bestemmingen en voorlopige bestemmingen.

In de bestemmingsplannen van de gemeente Súdwest-Fryslân zijn verschillende bestemmingen te onderscheiden. Aan deze bestemmingen zijn bepaalde regelingen zoals de bestemmingsomschrijving, bouwregels, gebruik, etc. gekoppeld. De volgende indelingen worden bij de gemeente Súdwest-Fryslân gebruikt voor het opstellen van bestemmingsregels.

Artikel (nummer) Bestemmingsnaam

Bestemmingsomschrijving

In de bestemmingsomschrijving wordt een nadere omschrijving gegeven van de aan de gronden toegekende functie(s). De bestemmingsomschrijving is voornamelijk functioneel, maar bevat ook enkele inrichtingsaspecten.

Bouwregels

In de bouwregels worden de bebouwingsbepalingen voor alle bouwwerken geregeld. Het gaat daarbij onder meer om oppervlakten, hoogten en afstanden ten opzichte van naburige functie(s).

Nadere eisen

Wanneer nodig worden nadere eisen gesteld voor bepaalde kwalitatief omschreven criteria, zoals woonsituatie, straat- en bebouwingsbeeld en verkeersveiligheid. De nadere eisen regeling biedt de mogelijkheid om sturend op te treden, wanneer dit nodig is in concrete situaties in het kader van het verlenen van een omgevingsvergunning. De nadere eisen worden meestal gesteld aan de plaats en de

afmeting van bebouwing. Om deze reden en omdat het gaat om een aanvulling op een basiseis, volgt dit onderdeel op de bouwregels.

Afwijken van de bouwregels

Hier is aangegeven of en in hoeverre kan worden afgeweken van de bouwregels. De voorwaarden hieraan zijn zo veel mogelijk objectief begrensd.

Specifieke gebruiksregels

In dit onderdeel wordt aangegeven welke vormen van gebruik in ieder geval strijdig zijn met de bestemming. Niet alle mogelijke strijdige gebruiksvormen worden genoemd, maar vooral die, waarvan het niet meteen duidelijk is of deze in strijd is met de bestemming. Te denken valt aan het verbod op het bewonen van vrijstaande bijgebouwen.

Afwijken van de gebruiksregels

Hier is aangegeven of en in hoeverre kan worden afgeweken van de gebruiksregels. De voorwaarden hieraan zijn zo veel mogelijk objectief begrensd.

Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of van werkzaamheden

Voor het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden, zoals graven of planten, vereist de gemeente dat een vergunning wordt verleend, voordat hiermee wordt gestart. Ook kunnen bepaalde werken/werkzaamheden worden verboden. Dit is bedoeld om aanwezige waarden (cultuurhistorie, landschap etc.) te beschermen. In dit onderdeel staat wanneer een vergunning nodig is en welke voorwaarden hieraan zijn gesteld.

Omgevingsvergunning voor slopen

Volgens artikel 3.3 Wro kan in het bestemmingsplan worden bepaald, dat het verboden is om binnen een bij dat plan aangegeven gebied zonder of in afwijking van een vergunning van burgemeester en wethouders bouwwerken te slopen. In dit onderdeel staat wanneer een vergunning nodig is en welke voorwaarden hieraan kunnen worden gesteld. Het gaat meestal over gebouwen die niet zijn aangewezen als rijks-, provinciale of gemeentelijke monumenten. Op de verbeelding worden deze panden voorzien van een aanduiding.

Wijzigingsbevoegdheid

Gaat een wijzigingsbevoegdheid over het veranderen van een functie? Dan wordt opgenomen naar welke bestemming de wijziging kan plaatsvinden. Het is niet noodzakelijk om in de wijziging aan te geven welke regels van toepassing zijn. De regels zijn automatisch gekoppeld aan de bestemming waarin wordt gewijzigd, behalve in het geval van wijziging in een bestemming die nog niet in het plan zit of als een wijziging in meerdere bestemmingen mogelijk is. In het eerste geval kunnen de randvoorwaarden in de wijzigingsbevoegdheid zelf worden opgesomd. Hieraan moet bij wijziging worden voldaan. De wijziging die over meerdere bestemmingen plaatsvindt is vaak aangeduid op de verbeelding en geregeld in de algemene wijzigingsregels.

6.2.3 Algemene regels

Hierin staan de regelingen over de afstemming met andere regelgeving (waaronder een anti-dubbeltelbepaling) en de algemene procedurebepalingen, afwijkingsregels en/of wijzigingsbevoegheden. De stedenbouwkundige bepalingen (bijvoorbeeld parkeerbepaling) die vroeger waren opgenomen in de Bouwverordening worden in dit hoofdstuk als algemene bouwregels opgenomen. De algemene regels gelden voor alle bestemmingen, tenzij ze gekoppeld zijn aan een specifieke aanduiding, bijvoorbeeld bij een geluidzone rond een industrieterrein.

6.2.4 Overgangs- en slotregel

Voor de overgangsregels wordt verwezen naar het Besluit ruimtelijke ordening. Hierbij wordt per 1 oktober 2010 de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. De formulering van de overgangs- en slotregels is vastgelegd in de landelijke Standaard voor Vergelijkbare Bestemmingsplannen (SVBP).

6.3 Procedure

In de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) staan de regels voor de bestemmingsplanprocedure. De procedure bestaat uit de volgende onderdelen:

Vorbereiding

- De gemeente bekijkt de bestaande situatie en de mogelijke (ruimtelijke) ontwikkelingen in het gebied waarvoor het bestemmingsplan geldt.
- Er wordt een nieuw voorontwerpbestemmingsplan gemaakt.
- Het voorontwerp wordt toegestuurd aan diverse besturen en diensten, zoals het Rijk, de Provincie en het Waterschap. Zij kunnen hun reactie geven op het bestemmingsplan.
- Het bestemmingsplan wordt eventueel ook voor inspraak ter inzage gelegd. Iedereen kan dan binnen zes weken een reactie geven.
- Burgemeester en wethouders (B&W) geven een reactie op de overleg- en inspraakreacties.

Ontwerp

- B&W verwerken de overleg- en inspraakreacties in een ontwerpbestemmingsplan.
- Het ontwerpbestemmingsplan wordt zes weken ter inzage gelegd. Iedereen kan dan een zienswijze indienen.
- B&W geven een reactie op de ingediende zienswijzen in een zienswijzennota.

Vaststelling

De gemeenteraad stelt de zienswijzennota en het ontwerpbestemmingsplan, met of zonder wijzigingen, vast. Dit moet binnen een periode van ten hoogste 12 weken na de termijn van inzage van het ontwerp gebeuren.

Beroep

- Na de vaststelling van het bestemmingsplan maakt de gemeenteraad het vaststellingsbesluit bekend en legt het vastgestelde bestemmingsplan zes weken ter inzage.
- Als de Provincie of het Rijk een zienswijze heeft ingediend die door de gemeenteraad niet volledig is overgenomen, of als de gemeenteraad het bestemmingsplan gewijzigd heeft vastgesteld, moet de bekendmaking en terinzagelegging binnen zes weken na vaststelling gebeuren.
- Uiterlijk zes weken na bekendmaking van het vaststellingsbesluit kan beroep worden ingesteld bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (AbRvS).
- Wanneer het bestemmingsplan ongewijzigd is vastgesteld en gehoor is gegeven aan zienswijzen van de Provincie en/of het Rijk, wordt het vaststellingsbesluit door de gemeenteraad bekendgemaakt en het bestemmingsplan ter inzage gelegd. Dit moet binnen twee weken gebeuren.

Terinzagelegging

Bij de onderdelen Ontwerp en Beroep moet het plan ter inzage worden gelegd. Voor een voorontwerpbestemmingsplan is dit niet verplicht en kan het dus voorkomen dat deze niet ter inzage wordt gelegd.

Voor de bekendmaking van een plan plaatsen B&W een publicatie. Dit gebeurt in het Gemeenteblad en/of de Staatscourant. Hierin staat onder andere vermeld óf en binnen welke periode er gereageerd kan worden en waar deze reactie naartoe gestuurd moet worden.

De publicaties staan op de website www.officielebekendmakingen.nl. Op de gemeentelijke website www.gemeentesudwestfryslan.nl staat ook een link naar deze website.

6.4 Toelichting op de bestemmingen

In deze paragraaf wordt een toelichting op de juridische regels van het plan gegeven. Voor de verschillende bestemmingen wordt aangegeven welke doeleinden worden nagestreefd. Ook is aangegeven op welke gronden de verschillende bestemmingen van toepassing zijn. Naast de directe bestemmingen gelden er ook een aantal gebieds- en functieaanduidingen.

6.4.1 Agrarisch, Agrarisch - Paardenhouderij

Alle voor de landbouw in gebruik zijnde cultuurgronden hebben een agrarische bestemming gekregen. Dit geldt zowel voor het erf (het bouwperceel) als voor de productiegronden rondom het bouwperceel. In het bestemmingsplan is een onderscheid gemaakt tussen de ontwikkelingsmogelijkheden van grondgebonden agrarische bedrijfsactiviteiten (zoals de melkveehouderij) en niet-grondgebonden agrarische bedrijfsactiviteiten (de intensieve veehouderij). Paardenbedrijven zoals paardenhouderijen en – fokkerijen hebben een eigen agrarische bestemming gekregen, namelijk 'Agrarisch – Paardenhouderij'.

Binnen de bestemming 'Agrarisch' worden de grondgebonden agrarische bedrijven aangeduid op de verbeelding met de zogenaamde 'stip'. Ter plaatse van deze aanduiding mag een agrarisch grondgebonden bedrijf worden gevestigd met een denkbeeldige rechthoek aan bebouwing bij recht met een oppervlakte van 1,5 ha. De denkbeeldige rechthoek en de oppervlakte wordt in de regels geregeld.

Per aanduiding 'agrarisch grondgebonden bedrijf'

'Agrarisch' is gelegd op agrarische percelen en agrarische bedrijven in het plangebied die nog als zodanig in functie zijn. Dit betekent dan ook dat deze gronden mogen worden gebruikt voor grasland, akkerbouw, tuinbouwgrond en daarbij behorende grondgebonden agrarische bedrijven. Voor de grondgebonden agrarische bedrijven (voor een goede definitie daarvan: zie de begripsbepaling bij de regels) vormt het voortbrengend vermogen van de bij het bedrijf behorende landbouwgronden de basis van het bedrijf. Het kan gaan om akker- of tuinbouwbedrijven of om zogenaamde graasdierbedrijven. Er is bij graasdierbedrijven sprake van grondgebondenheid wanneer het voor het vee benodigde ruwvoer grotendeels afkomstig is van de bij het bedrijf behorende gronden.

De (bedrijfs)gebouwen en overkappingen dienen binnen een bouwvlak worden gebouwd. Er is afwijkingsbevoegdheid opgenomen die het mogelijk maakt buiten het bouwvlak te bouwen. Deze afwijkingsregeling maakt een uitbreiding van niet meer dan 20% van de oppervlakte van het bouwvlak per bouwperceel mogelijk tot een maximale omvang van 2 ha. De uitbreiding dient wel via de Nije Pleats methode landschappelijk worden ingepast. Daarnaast dienen, bij een uitbreiding, onredelijke beperkingen van de gebruiksmogelijkheden van gronden in de omgeving van een plangebied te worden voorkomen. Een uitbreiding van een hinderveroorzakende functie mag niet leiden tot onevenredige nadelige gevolgen voor gevoelige functies in de directe omgeving van een plan. Ook mag een uitbreiding niet tot gevolg hebben dat de verkeersveiligheid verslechterd.

Aanverwante functies zijn vaak bij recht toegestaan. Wanneer sprake is van een afwijkende functie, dan is hiervoor een aanduiding opgenomen, zodat deze wel mogelijk worden gemaakt.

Agrarische bebouwing is alleen toegestaan wanneer een bouwvlak aanwezig is. Gebouwen en bedrijfswoningen moeten dan ook binnen dat bouwvlak worden gebouwd.

In de regels is een omgevingsvergunningenstelsel voor werken en werkzaamheden opgenomen. Dit maakt bepaalde werken en werkzaamheden wel mogelijk, maar alleen na verlening van een vergunning en daarmee een toetsing.

6.4.2 Bedrijf, Bedrijf – Loonbedrijf en Bedrijf - Nutsvoorziening

De bestemming 'Bedrijf' is gelegd op aanwezige individuele bedrijven en kleinere bedrijfsterreinen in het plangebied. Binnen de bestemming 'Bedrijf' mogen bij recht bedrijven in de milieucategorieën 1 en 2 worden gevestigd. Daar waar op de verbeelding de aanduiding 'bedrijf tot en met categorie x' of 'specifieke vorm van

bedrijventerrein -afwijkende milieucategorie' mogen bedrijven in zwaardere milieucategorieën aanwezig zijn. Deze bedrijven zijn in de huidige situatie als zodanig aanwezig en hebben het planologische recht voor een zwaardere categorie. Aanverwante functies en voorzieningen zijn ook mogelijk, bijvoorbeeld productiegebonden detailhandel.

Bedrijfsgebouwen en bedrijfswoningen moeten in het aangegeven bouwvlak worden gebouwd. Bestaande bedrijfswoningen zijn op de verbeelding aangeduid. Op die manier kan de milieusituatie rondom de woningen gehandhaafd blijven en worden (omliggende) bedrijven niet in hun bedrijfsvoering beperkt.

6.4.3 Bedrijf - Nutsvoorziening

De bestemming 'Bedrijf - Nutsvoorziening' is gelegd op de aanwezige gebouwen voor nutsvoorzieningen in het plangebied. Deze bestemming is specifiek bedoeld voor nutsvoorzieningen die gelet op de omvang niet zonder omgevingsvergunning mogen worden gebouwd. De gebouwen moeten binnen het aangegeven bebouwingsvlak worden gebouwd. De afmetingen van de nutsvoorzieningen zijn afgestemd op de bestaande situatie.

6.4.4 Gemengd

In veel dorpen heeft de centrale straat of het centrale gebied een menging aan functies. Daarbij gaat het om woningen, horeca, detailhandel, bedrijfjes, dienstverlening, etc. Deze gebieden hebben in dit bestemmingsplan dan ook de bestemming 'Gemengd'. Deze bestemming staat meerdere functies toe. Deze functies hebben over het algemeen een lage milieubelasting ten opzichte van elkaar. Wanneer de milieubelasting van een bestaande functie in een gemengd gebied groter is, maar deze functie daar wel wenselijk is, dan is die aangeduid. Denk daarbij aan een supermarkt (grotere parkeerbelasting). De bestemming gemengd komt voor in de Scharnegoutum en Gauw. En komt overeen met de in het vorige bestemmingsplan opgenomen bestemming gemengd.

6.4.5 Groen

Groenstroken die structureel van belang zijn in het kader van het ruimtelijk en/of cultuurhistorische beeld hebben de bestemming 'Groen'. Hierin zijn dan ook groenstroken, plantsoenen en parken al dan niet met daarin aanwezig water mogelijk gemaakt. Naast deze functies is in een enkel geval een andere functie toegestaan, hiervoor is dan een aanduiding opgenomen.

Het doel is de bestaande groenstructuur zo veel mogelijk te handhaven, bebouwing is dan ook maar beperkt toegestaan. Gebouwen zijn niet mogelijk, alleen bouwwerken geen gebouwen zijnde en deze dan ook maximaal 3,00 m hoog.

6.4.6 Horeca

De bestemming 'Horeca' is gelegd op de horecavoorziening in Dearsom. Binnen de bestemming 'Horeca' mogen alleen horecabedrijven in de horecacategorieën 1 en 2 worden gevestigd, dit zijn gelegenheden als een broodjeszaak (cat. 1) en een café-restaurant (cat. 2). Het pand kan ook als woning worden gebruikt.

De gebouwen moeten in het aangegeven bebouwingsvlak worden gebouwd. De toegestane afmetingen van de bebouwing is per pand heel verschillend en deze is dan ook op de verbeelding aangeduid. De afmetingen zijn gebaseerd op de bestaande (planologische) situatie.

6.4.7 Maatschappelijk

De bestemming 'Maatschappelijk' is gelegd op de aanwezige maatschappelijke voorzieningen in het plangebied. Dit zijn bijvoorbeeld kerken en scholen. Aanvullend daarop is een begraafplaats toegestaan ter plaatse van een aanduiding 'begraafplaats'.

De gebouwen moeten in het aangegeven bouwvlak worden gebouwd. De afmetingen die daarbij toegestaan zijn, zijn opgenomen op de verbeelding. De bestaande (planologische) situatie is hiervoor de basis.

6.4.8 Natuur

Op de natuurgebieden in het plangebied is de bestemming 'Natuur' opgenomen. Het gaat daarbij om beheergebieden buiten de NNN en zijn gelegen ten westen en ten noorden van Scharnegoutum. De bestemming is gericht op het behoud, het herstel en de ontwikkeling van de cultuurhistorische, natuurlijke en landschappelijke waarden.

In de bestemming zijn alleen bouwwerken toegestaan die bijdragen aan het doel van de bestemming. Hiervoor is een algemene regeling in de regels opgenomen.

In de bestemming is een omgevingsvergunningstelsel opgenomen voor het uitvoeren van werken en werkzaamheden. Bij een aanvraag voor de in de regels opgenomen activiteiten wordt getoetst of deze toelaatbaar zijn binnen de cultuurhistorische, natuurlijke en landschappelijke waarden. Hiermee wordt ingezet op een bescherming van deze waarden.

6.4.9 Natuur – waterrecreatief medegebruik

Aan de westzijde van Scharnegoutum nabij de Swette is een natuurgebied die naast de bescherming van natuurwaarden ook bestemd is voor waterrecreatief medegebruik. Dit gebied heeft ook als doel om (watergebonden) recreatief gebruik van de gronden mogelijk te maken.

6.4.10 Recreatie

In en bij de dorpen in het plangebied zijn verschillende recreatieve en toeristische voorzieningen aanwezig. In het bestemmingsplan hebben deze, afhankelijk van de recreatieve functie en het doel, een recreatiebestemming gekregen. In het onderstaande schema is het onderscheid tussen de verschillende bestemmingen aangegeven:

<i>Bestemming</i>	<i>Functie / Doel</i>
Recreatie	Recreatiewoningen aan de Marsherne 8 in Poppenwier

Recreatie - jachthaven	De jachthaven in Raerd (in eigen beheer van het dorpsbelang).
Recreatie – volkstuinten	Bestaande volkstuinten in Poppenwier

Gebouwen zijn alleen toegestaan wanneer een bouwvlak op de verbeelding is opgenomen. De maatvoering is op de verbeelding aangegeven en gebaseerd op de bestaande (planologische) situatie.

6.4.11 Sport

In de verschillende kernen in het plangebied zijn sportvoorzieningen aanwezig die de bestemming 'Sport' hebben in dit bestemmingsplan. Het gaat daarbij om sportvelden met daarbij horende bebouwing, maar ook om sporthallen.

Binnen de bestemming mogen de gebouwen verder alleen in een daarvoor bestemd bouwvlak worden gebouwd. De afmetingen zijn op de verbeelding aangeduid, omdat deze per gebouw verschillen. De specifiek bij sport horende bouwwerken als een ballenvanger zijn bij recht toegestaan en niet gekoppeld aan een bouwvlak of aanduiding. Dit maakt de exacte inrichting van de sportvoorzieningen flexibel.

6.4.12 Tuin

De bestemming "Tuin" is gegeven aan de voortuinen van de woningen in het plangebied. Binnen deze bestemming mogen, in verband met de kwaliteit van het straat- en bebouwingsbeeld, geen gebouwen worden gebouwd. Een uitzondering hierop vormt de bouw van een erker of luifel die bij recht mogelijk zijn. De afmetingen en locatie van deze bouwwerken zijn bepaald in de regels, om te garanderen dat deze bouwdelen ondergeschikt blijven aan het hoofdgebouw. Bouwwerken, als lage hekwerken, zijn ook toegestaan. Daarbij is de hoogte afhankelijk van het type bouwwerk. Dit is opgenomen in de regels.

6.4.13 Verkeer - Railverkeer

De bestemming 'Verkeer – Railverkeer' geldt voor de spoorlijn Leeuwarden – Sneek – Stavoren die door het plangebied loopt.

6.4.14 Verkeer - Verblijf

De wegen, fiets- en voetpaden en daaraan grenzende parkeerplaatsen zijn geregeld in twee verkeersbestemmingen, namelijk 'Verkeer' en 'Verkeer - Verblijf'. De bestemmingen maken beide verkeersvoorzieningen mogelijk. De bestemming 'Verkeer – Verblijf' is daarbij naast de verkeersfunctie ook nadrukkelijk gericht op de verblijfsfunctie. De bestemming 'Verkeer' is vooral gericht op de verkeersdoorstroming en ligt dan ook vooral op hoofdontsluitingsroutes in de dorpen. Bij de wegen horen onder meer ook groenvoorzieningen en water. Daar waar een weg een watergang kruist, is een brug aangeduid. Ook andere specifieke voorzieningen en/of bouwwerken zijn aangeduid om ze mogelijk te maken binnen deze bestemming.

Gebouwen zijn alleen toegestaan wanneer ze of van nut zijn voor de hoofdbestemming, of specifiek mogelijk zijn gemaakt via een aanduiding. Bouwwerken ten behoeve van de verkeersfunctie zijn bij recht mogelijk. De afmetingen van alle bouwwerken in de bestemming zijn in de regels opgenomen en gebaseerd op de veel voorkomende afmetingen van deze bouwwerken.

6.4.15 Water

De bestemming "Water" is gegeven aan alle van betekenis zijnde waterlopen en de daarbij horende oeverstroken, bermen, beplanting en groenvoorzieningen. Binnen deze bestemming mogen geen gebouwen worden gebouwd. Een brug en andere specifiek functies en bouwwerken zijn alleen toegestaan wanneer deze specifiek zijn aangeduid. In het plangebied zijn enkele wateren aanwezig die vallen onder de Keur van het Wetterskip Fryslân. Voor werkzaamheden aan deze watergangen, inclusief de bruggen daarover, is een ontheffing van het Wetterskip nodig.

Gebouwen zijn niet toegestaan en bouwwerken alleen wanneer deze ten behoeve van de bestemming of via een aanduiding mogelijk zijn gemaakt. Daarbij is een maximale bouwhoogte ten opzichte van NAP opgenomen.

6.4.18 Wonen

De hoofdfunctie van de dorpen in dit bestemmingsplan is wonen. De woonpercelen hebben in dit bestemmingsplan dan ook de bestemming 'Wonen'. Naast de hoofdfunctie wonen, is het in een woning onder voorwaarden mogelijk een aantal beroeps- of bedrijfsmatige activiteiten uit te oefenen. Deze activiteiten zijn altijd ondergeschikt aan de woning. In een enkel geval is echter ook sprake van een naast de functie bestaande functie (gelijkwaardig). In die gevallen is een aanduiding opgenomen om deze functie mogelijk te maken.

Door middel van de bouwvlakken is de locatie van de hoofdgebouwen vastgelegd. Voor de bouwvlakken is in dit bestemmingsplan zo veel mogelijk een gestandaardiseerde regeling opgenomen. De bouwvlakken liggen (waar mogelijk) op 3 meter van de zijdelingse perceelsgrens en hebben een diepte van 15 meter. Om te voorkomen dat de woningen te groot worden mag de oppervlakte van het hoofdgebouw maximaal 150 m² bedragen. De overige afmetingen van de woningen zijn zo veel mogelijk aangeduid op de verbeelding, omdat deze in het dorpsbeeld variëren. Uitgangspunt is de bestaande (planologische) situatie opnieuw vast te leggen.

Naast hoofdgebouwen zijn ook bijbehorende bouwwerken toegestaan. In totaal mogen de bijbehorende bouwwerken maximaal 90% van de oppervlakte van het hoofdgebouw bedragen met een maximum van 100 m². Het bij de woning behorende erf mag daarbij voor maximaal 50% worden bebouwd. Deze gebouwen zijn over het algemeen ondergeschikt aan de hoofdgebouwen, dit is vertaald in de toegestane afmetingen van de bebouwing. De goot- en bouwhoogte zijn daarbij wel zo veel mogelijk gestandaardiseerd, waarbij rekening is gehouden met de vergunningvrije mogelijkheden en de voorwaarden vanuit het Bouwbesluit.

Voor dakopbouwen is een specifieke regeling opgenomen. Deze regeling is gebaseerd op het afwijkingenbeleid van de gemeente. In dit bestemmingsplan is een

dakopbouw bij recht mogelijk gemaakt, waardoor veel minder afwijkingen nodig zijn.

6.4.17 Wonen - Woonboerderij

Woonboerderijen zijn, vooral door hun formaat en voormalige functie, een eigen woonbestemming. Hierin is de woonfunctie ook de hoofdfunctie, maar daarnaast worden aan huis verbonden beroepen of kleinschalige bedrijfsmatige activiteiten ook mogelijk gemaakt. Deze zijn ondergeschikt aan de hoofdfunctie, waarvoor specifieke gebruiksregels zijn opgenomen.

In enkele woonboerderijen is sprake van een nevenfunctie, bijvoorbeeld zorgboerderij of recreatieappartement(en). Dergelijke nevenfuncties zijn mogelijk gemaakt via een functieaanduiding. Het gaat daarbij in eerste instantie om de bestaande (planologische) situatie.

In tegenstelling tot reguliere woningen, is bij de bouwregels van een woonboerderij geen maximum oppervlakte opgenomen, deze wordt bepaald door het bouwvlak waarin het hoofdgebouw gebouwd moet worden. De overige afmetingen zijn opgenomen op de verbeelding en gebaseerd op de bestaande (planologische) situatie.

Naast hoofdgebouwen zijn ook bijbehorende bouwwerken toegestaan. In totaal mogen de bijbehorende bouwwerken maximaal 90% van de oppervlakte van het hoofdgebouw bedragen met een maximum van 100 m². Het bij de woning behorende erf mag daarbij voor maximaal 50% worden bebouwd. Ook andere bouwwerken zijn toegestaan, waarbij rekening is gehouden met vergunningvrije mogelijkheden en de voorwaarden vanuit het Bouwbesluit.

6.4.18 Leiding - Gas

De dubbelbestemming 'Leiding - Gas' is gegeven aan de in het plangebied aanwezige hogedruk aardgasleidingen en omliggende belemmeringenstroken. Deze zijn gebaseerd op de voorwaarden vanuit de regelgeving die geldt voor risicovolle buisleidingen. Op gronden met deze bestemming mogen alleen na toestemming van de beheerder van de leiding activiteiten plaatsvinden die verenigbaar zijn met het belang van de leiding. Vanwege het belang van de leiding mag op deze gronden alleen ten dienste van de gasleiding worden gebouwd. Hiervoor is een omgevingsvergunningstelsel voor werken en/of werkzaamheden opgenomen.

6.4.19 Leiding - Riool

Grotere rioolleidingen in het plangebied hebben de bestemming 'Leiding - Riool'. Voor de aanvoer van rioolwater moeten deze leidingen beschermd worden. De bestemming ligt dan ook over een strook van 4 meter aan weerszijden van de leiding, waarin onder meer bouwen en graafwerkzaamheden niet zonder meer mogelijk zijn. Overleg met de leidingbeheerder is nodig wanneer omgevingsvergunningplichtige activiteiten binnen de bestemming nodig zijn. Pas na advies van de leidingbeheerder kan hiervoor vergunning worden verleend.

6.4.20 Waarde archeologie 1 en 2

Op de gemeentelijke Friese Archeologische Monumentenkaart Extra (gemeentelijke FAMKE) zijn de gebieden aangegeven met een hoge archeologische waarde (advies op de FAMKE: "streven naar behoud" en "waarderend onderzoek") en archeologische verwachtingsgebieden (advies op de FAMKE: karterend onderzoek en quickscan) aangegeven. Voor de archeologische verwachtingsgebieden gelden verschillende beleidsadviezen die terug te vinden zijn op de FAMKE.

De dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie 1' wordt gehanteerd voor terreinen of gebieden die op de FAMKE het advies 'streven naar behoud' en 'waarderend onderzoek' hebben meegekregen, dus de bekende archeologisch waardevolle terreinen. De dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie 2' wordt gehanteerd voor gebieden die op de FAMKE het advies 'karterend onderzoek' en 'quickscan' hebben gekregen en derhalve de gebieden met een archeologische verwachtingswaarde. Beide dubbelbestemmingen gelden onvoorwaardelijk voor alle onderliggende gronden.

De FAMKE is een dynamische kaart. Het is mogelijk dat er archeologische onderzoeken zijn uitgevoerd op percelen, en die nog niet zijn verwerkt op de gemeentelijke uitsnede van de FAMKE. En dit betekent dat ze ook nog niet zijn verwerkt op de verbeelding. Bij de beoordeling van de ruimtelijke plannen zijn deze onderzoeken echter leidend, en niet de FAMKE.

6.4.21 Waarde - Beschermd gezicht

De dubbelbestemming 'Waarde - Beschermd gezicht' is gegeven aan de in het plangebied aanwezig rijksbeschermd dorpsgezichten van Poppenwier en door de gemeente aangewezen beschermd dorpsgezichten van Scharnegoutum en Goënga. De waardering van deze beschermd dorpsgezichten is opgenomen in het daarbij horende aanwijzingsbesluit voor Poppenwier (bijlage 1), de onderbouwing tot gemeentelijke aanwijzing Goënga (Hoofdstuk 6 uit rapport Goënga, beschermd dorpsgezicht, bijlage 2) en de onderbouwing tot gemeentelijke aanwijzing Scharnegoutum (Hoofdstuk 7 uit rapport Scharnegoutum, beschermd dorpsgezicht, bijlage 3)

HOOFDSTUK 7 Uitvoerbaarheid

7.1 Maatschappelijke uitvoerbaarheid

Overeenkomstig artikel 3.1.1. van het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) moet over een bestemmingsplanprocedure overleg plaatsvinden met verschillende adviespartners en overheden. Het voorontwerpbestemmingsplan is opgestuurd naar een aantal vaste overleg- en adviesinstanties. De reacties zijn voorzien van een gemeentelijk antwoord, waarbij tevens is aangegeven als dit heeft geleid tot aanpassingen in de toelichting, regels of verbeelding. De Reactienota vooroverleg is opgenomen als bijlage 5 bij dit bestemmingsplan.

Zienswijzen

Het ontwerpbestemmingsplan en de bijbehorende stukken hebben met ingang van ..-.-.... tot en met ..-.-.... ter inzage gelegen. Er zijn geen of (...) zienswijzen binnengekomen. Een aantal zienswijzen heeft aanleiding gegeven het bestemmingsplan aan te passen.

Vaststelling

Het bestemmingsplan wordt vervolgens, al dan niet gewijzigd, vastgesteld. Het besluit tot vaststelling wordt gepubliceerd en het bestemmingsplan ligt zes weken ter inzage. Tijdens die periode bestaat de mogelijkheid beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in te dienen tegen het besluit en het plan.

7.2 Economische uitvoerbaarheid

Voor de uitvoerbaarheid van het plan is het van belang te weten of het economisch uitvoerbaar is. De economische uitvoerbaarheid wordt enerzijds bepaald door de exploitatie van het plan (financiële haalbaarheid) en anderzijds door de wijze van kostenverhaal van de gemeente (grondexploitatie).

Financiële haalbaarheid

Het doel van dit bestemmingsplan is het bieden van een actueel juridisch-planologische regeling. In het bestemmingsplan worden dan ook geen ontwikkelingen mogelijk gemaakt waarvoor de financiële haalbaarheid aangetoond moet worden. Er is geen sprake van te maken uitvoeringskosten. De kosten voor het opstellen van een bestemmingsplan komen voor rekening van de gemeente. De raad heeft hiervoor in de begroting een bedrag beschikbaar gesteld. De kosten worden hieruit gedekt. Het plan is daarmee financieel haalbaar.

Grondexploitatie

Doel van de in de Wet ruimtelijke ordening (Wro) opgenomen grondexploitatie-regeling is het bieden van ruimere mogelijkheden voor het kostenverhaal en het creëren van meer sturingsmogelijkheden. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de publiekrechtelijke weg via een exploitatieplan en de privaatrechtelijke weg in de vorm van overeenkomsten. In het geval van een exploitatieplan kan de gemeente, naast het kostenverhaal, eisen en regels stellen voor de desbetreffende gronden, (woning)bouwcategorieën en fasering. Bij de privaatrechtelijke weg worden dergelijke afspraken in een (anterieure) overeenkomst vastgelegd.

Dit bestemmingsplan staat geen nieuwe bouwmogelijkheden toe, die zijn opgenomen als een bouwplan in de zin van artikel 6.2.1. van het Bro. Het vaststellen van een exploitatieplan is daarom niet nodig.